פֿולע טאַבעלע פֿון דער מלוכה-לאָטעריע זעה 4 זייט

opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.
NAJER FOLKSBLAT
פּרייז 30 גראָשען

היינט 24 זייטען

נייער פֿאָלקסבלאַט

№ 218 | Łódź, Piątek, 16 września 1932 r. | צענטער יאָהרגאַנג | לאָדז, פֿרייטאג, ט״ז אלול תרצ״ב | № 218

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אַדרעס פֿון רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע: לאָדז, פּעטריקאָווער 21, טעל. 224-71

Towarzystwo Akcyjne
SUKIENNEJ MANUFAKTURY
LEONHARDT, WOELKER i GIRBARDT
w ŁODZI SP. AKC.

8489

וואָס איז גוט בעקאַנט מיט איהרע **אויסגעצייכענטע קאַמגאַרן און שעוויאָט-אויסאַרבייטונגען**, וואָס פֿערטרעטען פֿול-שטענדיג די ענגלישע סחורות מאַכט בעקאַנט די ג׳ קליענטען, אַז אונזערע אויסאַרבייטונגען צום בעפֿאָרשטעהענדען

הערבסט- און ווינטער-סעזאָן פֿון די נייעסטע און מאָדערנסטע מוסטערן

זענען שוין צו בעקומען אין אַ גרויסען אויסוואַהל ביי אונזערע אַפּנעהמער, ווי אויך

אין איגענעם פֿאַבריקס-לאַגער אין לאָדז, פּיעטריקאָווער 55, — הויפּט-פֿערקויפֿס-לאַגער — לעאָנאַרדאַ 1

Józef Fränkel, Bielsko
Fabryka Sukna i Towarów Modnych

עמפּפֿעהלט דער געעהרטער קונדשאַפֿט **צום הערבסט און ווינטער-סעזאָן** דעם גרעסטען אויסוואַהל פֿון איהרע פֿיינסטע אויסאַרביי-טונגען פֿון **קאַמגאַרן** אין די שענסטע מוסטערן און פֿאַרבען, פֿון די בעסטע קוואַליטעטען גלאַטע וואַרען. מאָדע-וואַרען און פֿערשידענע סרעפּ-גלייכצייטיג מאַכען מיר בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפֿט, אַז מיר האָבען

אונזער לאַגער אין לאָדז
איבערגעטראַגען אויף פּיעטריקאָווער 27
פֿראָנט 1-טער שטאָק, טעל. 192-28.

5551

פֿאַבריקס-פּרייזען. ●●● רעעלע בעהאַנדלונג.

טוך און קאָרט-געשעפֿט
KLOTZ i BRYSZ
לאָדז, באַוואַמיעסקאַ 4 פֿראָנט, 1-טער שטאָק, טעל. 241-87
קאָמיסיאָנס-פֿערקויף פֿון טאָמאַשאָווער, ביליצער און לאָדזער
דאַמען און הערען-וואַרען
צו נעגויע פֿאַבריקס-פּרייזען.
די נייעסטע קוואַליטעטען און מוסטערן שטעטס אויף לאַגער. מיר בעטען העפֿליכסט צו בעזיכטיגען אונזער רייכן לאַגער אָהן קויפֿסצוואַנג. סאָלידע און רעעלע בעהאַנדלונג.

רעעלע בעהאַנדלונג

צום הערבסט און ווינטער-סעזאָן
עמפּפֿעהלען מיר
די בייעסטע
דאַמען און הערען-שטאָפֿען
אויף פּאַלטענס און אנציגער
פֿון די בעסטע ביליצער, טאָמאַשאָווער
און לעאָנאַרדס סחורות
ביליגסטע פּרייזען!
רעעלע בעהאַנדלונג

BCIA A. i R. MILGROM HURT DETAL
ŁÓDŹ TEL. 225-95 36 PIOTRKOWSKA 36 FRONT I PIĘTRO

פּיעטריקאָווער — 17 —

עלעגאַנטע דאַמען און הערען

טראָגען נור די אָריגינעלע **לוקסוס־שיך** פון אָנערקענטן ערשטקלאַסיגען שיך־מאַדעליער

ל. אַדערבערג, פּיעטריקאָווער 17

וועלכער עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט־ און ווינטער־סעזאָן די עלעגאַנטסטע מאָדעלען און די נייעסטע גארנירונגען. — מיינע נייעסטע אָריגינעלע מאָדעלען־שיך ווערען צוליב דער קאָנקורענץ נישט ארויסגעשטעלט אין שוי־פענסטער. רעעלע בעהאַנדלונג! ערמעסיגטע פרייזען.

פּיעטריקאָווער — 17 —

G. SZCZYBUK

ŁÓDŹ, ul. PIOTRKOWSKA 61
telefon 24-000.

קאָמיסיאָן־לאַגער
פון דער פּעלץ־ = אויסאַרבייטונגס = פאַבריק
„FURS", Wilno,
(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)

אויף לאַגער. נוטריעטן, ביבעראָלן, בלויע פוקסן, פּערש. אפּאָזעסן און אַנדערע אויסאַרבייטונגען פון פּעלץ־וואַרען

Dr. med.
Z. Datyner
אוראָלאָג
ספּעצ.־אַרצט פאַר בלאָזען נירען און אורין־קראַנקה.
פּיראַמאָוויטשא 2,
טעל. 148-95.
נעמט אָן פון 6–8 נאָכמ.

לעהרערס
מיט רעגירונגס־רעכט 18 יאָהר פּראַקטיק, ערטיילען פּויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספּעראַנטאָ, דייטש, בוכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.
שוו. יאַקובאַ 12
רעכטע אָפיצינע, 1־טער שטאָק וו. 30. שיף

3 — דאָס בעקאַנטע

טוך און קאָרט־געשעפט
HERMAN WŁOSKI

לאָדז, 3 נאָוואָמיעסקאַ 3 טעל. 114-92
פּראָנט, 2־טער שטאָק

עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער־סעזאָן דעם נייעסטען אויסוואַהל
פון די נייעסטע דאַמען און הערן־שטאָפען
פון די בעסטע לאָדזער, טאָמאַשאָווער, ביליצער לעאָנאַרדס און אויסלענד. אויסאַרבייטונגען.

בעסטע קוואַליטעט! נייעסטע מאָדע! פאַבריקס־פרייזען!

רעעלע בעהאַנדלונג! הורט און דעטייל! — 3

23 — אמבעסטען און אמביליגסטען

קויפט איהר איין צום בעפאָרשטעהענדען הערבסט און ווינטער־סעזאָן
די נייעסטע הערען־ און דאַמען־שטאָפען
פון די בעסטע ביליצער, טאָמאַשאָווער און לעאָנאַרד'ס סחורות
נאָר איז דעם בעוואוסטען טוך־ און קאָרט־געשעפט פון

M. TAZBIR

לאַנגיעהריגער מיטאַרבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראַם
לאָדז, פּיעטריקאָווער 23, טעל. 226-39, פּראָנט, 2־טער שטאָק
וואו איהר בעקומט אלעס צו קאָנקורענץ־פּרייזען.
הורט און דעטייל! רעעלע בעהאַנדלונג!
גערענקט די אדרעס! — 23

דאָס בעקאַנטע טוך און קאָרט־געשעפט

פון די ג. מיטאַרבייטער פון דער פירמע
ב. גוטטער
אינה. א. י. ווינקלער
לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 4, טעל. 159-12
פּראָנט, 1־טער שטאָק, לינקס די טיר

עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער־סעזאָן דעם גרעסטען אויסוואַהל
פון די נייעסטע הערן און דאַמען־שטאָפען
פון די נייעסטע פאַרבען און מוסטערן פון די בעסטע
ביליצער, טאָמאַשאָווער און לעאָנאַרד'ס סחורות
הורט און דעטייל! קאָנקורענץ־פרייזען! רעעלע בעהאַנדלונג!
געדענקט דעם אדרעס! קומט און איבערצייגט אייך!

מזל טוב דיר, ליבער ברודער און שוועגערין צו דעם געבורט פון אייער ניי־געבוירען
זוהנדעלע
מיר ווינשען אייך אַ גרינגע דערציהונג און איהר זאָלט דערלעבען פיל נחת און פרייד.
ברודער יוסף אַרם און פרוי און קינדער
שוועסטער מאַניא און שוואָגער פוקס

Dr. J. HERSZFINKIEL
זשעלאַזנאַ 8a
טעל. 111-87
6908
צוריקגעקעהרט.

ארפואה שלימה
געגען העמאָרידען, נירען־שטיינער, לישייעס און אַלטע ראַנעס
5535 צו בעקומען אין אַפּטייק־סקלאַד
כאַבאַכאָוויטש, פּאָמאַרסקאַ 23

Dr. Wajnberg
ספּעציאַליסט פון האַרץ־ און לונגען־קראַנקהייטען
ציגעל־גאַס 11, טעל. 126·02
נעמט אָן פון 9–10 פריה, 3–4 און 8–9 אָוונד.

Dr. med. L. NITECKI
spec. **Chor. skórne, weneryczne i moczoplciowe**
NAWROT 32, tel. 213-18
przyjmuje od 8—10 rano i od 5–8 wiecz.
w niedz. i święta od 10–1 pp. 5546

Dr. med D. Rozencwajg
צוריקגעקעהרט
16 נאַרוטאָוויטשא 16. (פּיעטרקאָווסקאַ 76)
טעל. 128·74
נעהמט אָן פון 9–10 און פון 6–7 אָוונד

מאַשין־מצות

ווערט געבאַקען אלע טאָג
פרישע און דינע ווי אויך
מצה־מעהל, אייער־פערפל
און סוכאַרקעס
לויט קאַרלסבאַדער סיסטעם.
מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט
אונזערע גוט־בעקאַנטע און
אַלערליי פרישע געבעקסען
פון אונזער איבעראַל־בעוואוסטער
צוקערניע
ב. ווינבערג
38 פּיעטריקאָווער 38
טעל. 143-82.

לשמוע אל הרנה ואל התפילה

אין די שעהנע מעבלירטע צימערן פון ה'
קראַי, שענקעוויטשא 22
פּראָנט, 2־טער שטאָק — ווערט געדאַוונט

ראש־השנה
יום־כפור
און סוכות

מיט גוטע בעלי־תפלות.

טעלעפאָן 159·32

פּערפומעריע
BUCHWAJC
i Rotenberg
11 ליסטאָפּאַד 13 (קאָנסטאַנטינער)
טיילט מיט דער ג' קונדשאַפט, אַז זי בעזיצט אויף לאַגער א גרויסען אויסוואַהל פון אלע
קאָסמעטישע אַרטיקלען
צו זעהר צוגענגליכע פרייזען!

מודעה.

די פערוואַלטונג פון דער וואהליגער שוהל
איז מודיע, אַז פון יום א' הבעל"ט י"ז אלול (18 סעפטעמבער) ועט מען אין דער קאַנצעלאַריע פון דער שוהל וואָלטשאַנסקאַ 6
פערקויפען פלעצער צו דאַווענען
פיר מענער און פרויען. די וועלכע וועלן בעצייטנס נישט פערזאָרגען זיך מיט פלעצער, וועלן זייערע פלעצער פערלוירען ווערען. קיין שום טענות חוקה איז נישטאָ.
עס וועלען דאַווענען: מוספים דער בערימטער חזן ר' יצחק סאַלאָווייטשיק שחרותים מ"ר פליישער מדרהאַביטש. די קאַנצעלאַריע איז אָפען טעגליך פון 6 ביז 8 אָוונד. 5543 די פערוואַלטונג.

קויפט עכטען גוטען און כשר'ן
ווייַן
צו די ביליגסטע פרייזען
צו 65 און 75 גר. פאַר 1/4 ליטער

ביי דער לאַנגיעהריגער בעוואוסטער פירמע
„באַרוך"
אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאָדז
30 נאָוואָמיעסקאַ 30
טעל. 210-58

ערשט-קלאסיגער ● דאמען=שניידער=אטעליר A. MARCHEWKA
מאכט בעקאנט, אז ר'האט זיך איבערגעצויגן פון פאלודניאווא 20 אויף שענקעוויטשא 31 פראנט פארטער
און נעהמט אן זעמטליכע בעשטעלונגען פון אייגענע און אנפערטרויטע סחורות לויט די נייעסטע פאריזער מאדעלען ווי אויך פעלץ-ארבייטען צו צוגענגליכע פרייזען. ס'זענען אנגעקומען פאריזער מאדעלען

פאר מאגענליידנדע
ראבארבער=ווייז
פיפסין=וויין
איז פרימא קוואליטעט
צו בעקומען אין דער וויינהאנדלונג פון
E. SZYKIER
Północna 1, tel. 107-84

דר. מעד. בערמאן
צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקה.
מענער-שוועכע בעהאנדלונג א. סעקסועלע בעראטונג.
נעהמט אן פון 8–11 פריה און פון 4–8 אווענד.
זונטאג פון 9–1 בייטאג.
פאר אונבעמיטעלטע–לעטשניצע-פרייזען

Dr. med.
Jerzy Sudya
ספעציאל-ארצט פאר אקושעריע און פרויען-קראנקה
צוריקגעקעהרט.
ZIELONA 30, tel. 115-27
4562 נעהמט אן פון 4 ביז 7 אווענד.

Dr.
B. Robinzon
צוריקגעקעהרט
פיעטריקאווער 10, טעל. 131-86
נעמט אן פון 3–4 נאכמ. און פון $6^1/_2$–$7^1/_2$ נאכמ.

צאהן-ארצט
Jakób Karmazyn
5347 פאלודניאווא 2
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 9 ביז 2 פריה און פון 4–8 אווענט

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען=קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „טשארי") טעל. 134-72
נעהמט אן פון $2^1/_2$ – 4 און פון 7 – 8 אווענד

Dr. Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר
אוירען, נאז, האלז און לונגען-קראנקהייטען
11 ליסטאפאד 9 (קאנסטאנטינער)
טעל 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11–12
אין כעלמי פון 8–9 פריה.

Dr. med. J. BETTE
ספעציאליסט פון אינערליכע
און קינדער - קראנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 144-95
נעמט אן פון 8–11 פריה און פון 4 ביז 9 נאכמ.

Dr med. H. LUBICZ
ספעצ. פאר הויט, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקה
צעגעלניאנא 7, טעל. 141-32
צוריקגעקעהרט.
נעמט אן פון 8–10 פריה, פון 12–2 נאכמ.
פון 5–8 אווענד. זונטאג פון 9–11 מיטאג.

אונזער חשוב'ען ווירצע-פרעזעס ח'
אברהם אבראמאוויטש
צוליב'ן טויט פון זיין ליבע
מוטער נ"ע
דריקן מיר אויס אונזער טיפסטן מיטגעפיל
צענטער. קליינהענדלער=פעראיין
פאמארסקא 15 1655

רעשטען
לאדז, נאוואמיעסקא 5
פראנט, 2-טער שטאק
פערשידענע קאמגארנס
ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער
אויף אנציגער און פאלטענס
ווי אויך די מאדערנסטע דאמען-
שטאפען אויף פאלטנס און קאסטיומען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערציינגט אייך, ביי
SZCZĘSLIWY
געדענקט נאר
אין פראנט, II שטאק

פאר גאלד, בריליאנטען
און לאמבארד-קוויטעס
צאהלט די העכסטע פרייזען
איזידאר פיאלקא, פיעטריקאווע 7

בעקאנטמאכונג
צוליב'ן הערשענדן קריזיס נעהם איך אן אין מיין ערשטקלאסיגען
הערן-שניידער=אטעליר
13 ציגעל-גאס 13
זעמטליכע בעשטעלונגען
צו 45 זל. אן אנצוג
מיט די בעסטע צודאטען און פינקטליכע, רעעלע אויספיהרונג
לויט די נייעסטע פאסאנען. פאר גוטע אויספיהרונג ווערט גאראנ-
טירט. — כ'נעם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות.
געדענקט דעם אדרעס! — קומט און איבערציינגט אייך
מיט אכטונג שניידער=אטעליר
ק. פרילמאן, ציגעל=גאס 13.

נאוואמיעסקא 28
וויכטיג נייעס
פאר דער לאדזער בעפעלקערונג!
דאס גוט בעקאנטע און מאדערנע
נאוואמיעסקא 28

שיך=געשעפט
„TRWAŁOBUW"

28 נאוואמיעסקא 28
עמפפעלט צו די בעפארשטעהענדע יום-טובים א רייכען אויסוואהל פון די מאדערנסטע
דאמען=
הערן= און
קינדער=
שיך
פון די בעסטע קוואליטעטען
אייגענע אויסארבייטונג
קאנקורענץ=פרייזען

אויף לאגער א רייכער אויסוואהל פון פערשידענע
שטובען=פאנטאפעל פון אייגענער אויסארבייטונג.
קומט און איבערציינגט אייך. רעעלע בעהאנדלונג.

ביליג, גוט און געשמאק!
Cukiernia „ADLON"
Piotrkowska 17, tel. 247-22
דינסטאג, ד. 13 סעפט. איז ערעפענט געווארן דער ווינטער-
סעזאן מיט א סורפריז! ביז צום 30-טען סעפט. ה. י.
בעקומט יעדער בעזוכער, וואס בעשטעלט א גלאז טעה
אדער ½ שווארצע קאווע פון 4–7 אווענד פאר 30 גראשן
צוויי טשאסטעס אומזיסט.
ווי אויך אווענדברויט פון 5 נאכמיטאג ביז 10 אווענד
פון 4 שפייזען מיט פיש נאר פאר 1.60 זל. ברויט פריי;
קומט איבערציינגט אייך! מיט אכטונג צוקערניע „אדלאן"
5477 אינה.: ר. ברייטשטיין.

די פלייש-הורטאווניקעס פון גאשטשינני דוואר
און פאדזעטשנא 10
מאכען בעקאנט אז, מוצש"ק פ' תבא ד. 17-טן סעפטעמבער 1932,
7 א זייגער צום ערשטען טערמין און 9 א זייגער צום 2-טען טערמין ביי
יעדע צאל מיטגלידער קומט פאר די יעהרליכע
אלגעמיינע פערזאמלונג
מיט פאלגענדען טאג-ארדנונג:
1) ערעפנונג פון דער פערזאמלונג 2) וואהלען פון א פארזיצער 3) וואהלען פון א פערוואלטונג 4) וואהלען פון א רעוויזיאנס-קאמיסיע 5) סטאטוטען-ענדערונג 6) פרייע פארשלאגען.
אלע מיטגלידער ווערן געבעטען צאהלרייך צו ערשיינען
5426 די פערוואלטונג

די ביי=ערעפעטעטע
און מאדערנע
Perfumerja „EUROPEJSKA"
22 Piotrkowska 22, tel: 237-22
עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואל
צון אלערליי אין- און אויסלענדישער
קאסמעטיק
מעסיגע פרייזען!

בחנם
פאס איך צו אלערליי
ברילען,
און צוויסער
פון די בעסטע אויסלענדישע געשליפענע גלעזער.
אויף די ימים נוראים בעזיץ איך א גרויסען אויסוואהל פון
אלערליי ברילען
צו זעהר ביליגע פרייזען
סאלידע און פינקטליכע בעהאנדלונג! .·. קומט און איבערציינגט אייך!
מיט אכטונג עלטסטע יודישע אפטיק-געשעפט אין לאדז!
Optyk R. HERSZKORN, 1 Cegelniana 1
קיין שום פיליעס בעזיץ איך נישט.
די פירמע עקזיסטירט זייט 1892

די לאנג=בעוואוסטע רעליגיעז=נאציאנאלע ערציהונגס=אנשטאלטען
קאצענעלזאן=נאחומאב
7=קלאסיגע מענער=שולע
און רעליגיעזער חדר
8 באד-לודקא 8
(צווישן נאוואמיעסקא און וואסכאדניא)
טעלעפאן 177 01
ס'ווערען אנגענומען יונגלעך פון
3 ביז 15 יאהר
פון 3 יאר אין גן-ילדים-פרעבלשולע
פיי $5^1/_2$ יאהר אין א ספעציעלע
פ' בערייטונגס-קלאס A°
פון 7 ביז 15 יאר—אין אלע 7 קלאסן
איינשרייבונגען נאד=לודקא 8,
טעלעפאן 177-01
אין די שעה'ן 11–2 נאכמ.

7=קלאסיגע
קאעדוקאציאנס=שולע
און בעקאנטע מוסטערהאפטע
פרעבעל=שולע=גן=ילדים
20 פאמארסקא 20
(דורכגאנג דורכ'ן הויף — סאלגע 4)
קינדער פון 3 ביז 15 יאהר
ווערען אנגענומען פון גן-ילדים אן-
ביז צו דער 7-טער קלאס.
איינשרייבונגען פאמארסקא 20
(דורכגאנג סאלגע 4)
אין די נאכמיטאג-שעה'ן 3–6.

הזכרה
זונטאג, דעם 18-טען סעפטעמבער 11 א זייגער בייטאג
קומט פאר אויפ'ן בית-החיים א הזכרה און די ענטהילונג
פון א מצבה פון אונזער פערשטארבענעם פערוואלטונגס-מיטגליד
יונה צווייגהאפט ז"ל
צו וועלכע מיר לאדען איין אלע מיטגלידער.
די פערוואלטונג
פון טאפעצירער-צעך איז לאדז

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס די עלטערן
און פאמיליע גאלדבערג צוליב דעם פלוצלונגען און
פריהצייטיגען טויט פון זייער זוהן און אונזער חשוב'ער חבר
ב"ע
שלום לייב גאלדבערג
זייט געטרייסט מיט די ווערטער: „המקום ינחם אתכם בתוך
שאר אבילי ציון וירושלים.
5573 די קאלעגען:
ברידער ליכטענשטיין, יעקב משה גאלדפינגער, יעקב ליי-
בערמאן, יעקב גרינער, טובי' קאפעל, יחיאל קעסטענבערג.

הזכרה
זונטאג, דעם 18טען ד.ח. פינקטליך 10 א זייגער פריה
צו דער ערשטער יאהרצייט נאכ'ן טויט פון די חשוב'ע און איי-
דעלע פרוי 9099
צפורה שטערן
די מוטער פון אונזער געשעצטען פרעזעס ה' יעקב שטערן נ"י
וועט פארקומען א הזכרה אין דער שוהל פון „לינת הצדק" ציגעל-
גאס 17 צו וועלכער אלע קרובים, פריינט און מיטגלידער ווערען
געבעטען צו קומען. די פערוואלטונג

שווידערליכע באהן-קאטאסטראפע

120 טויטע און 150 פערוואונדעטע זעלנער פון „פרעמדען לעגיאן"

פאריז, 15. (ספ. טעל.)

פאר דער סטאנציע טיכען, אין אלושיר, האט זיך אראפגעקוילערט פון א הויך פון הונדערט מעטער א צוג, וועלכער האט געפיהרט זעלנער פון פראנצויזישען „פרעמדען־לעגיאן". דער צוג איז בעשטאנען פון 31 וואגאנעס, וועלכע זענען אין גאנצען צושמעטערט געווארען.

ביז איצט האט מען ארויסגענומען פון אונטער די חורבות 120 טויטע זעלנער און 150 שווער פערוואונדעטע.

נעכטען אויסגעטרישט פאליטישע ארעסטירטע צווישען פוילען און סאוויעטען-פערבאנד

ווארשא, 15. (טעלעפאניש).

נעכטען איז פארגעקומען דער פאר־עלער אויסטויש פון פאליטישע ארעסטירטע, צווישען פוילען און סאוויעטען־פערבאנד.

קיין פוילען זענען אנגעקומען 40 פאליאקען, פוילען האט ארויסגעגעבען פערציג ארעסטירטע, דערונטער גערו, קאמוניסטישע דעפוטאטען, וועלכע זענען געווען ארעסטירט אין סאוויעטען־פערבאנד.

דייטשער קאנסול אין ווארשא פערלאזט זיין אמט

ווארשא, 15. (טעלעפאניש).

דער דייטשער קאנסול אין ווארשא פאן מאלטקע פערלאזט זיין אמט.

טראצקי ווערט נישט אריינגעלאזט קיין טשעכיען

פראג, 15. (ספ. טעל.)

די טשעכישע רעגירונג האט אפגעזאגט צו געבען טראצקין א וויזע אריינצופאהרען קיין טשעכיע.

לוי' פון פאר. זשווירקא און אינזש. וויגורא

ווארשא, 15. (טעלעפאניש).

נעכטען איז פארגעקומען די לוויה פון די אומגעקומענע לופט־פליהער פאר. זשווירקא און אינזש. וויגורא.

א חוץ אנ'אומגעהויער גרויסער עולם זענען צו דער לוויה אויך געקומען פערטרעטער פון דער רעגירונג, פארלאמענט, שטאט־פערוואלטונגען, דיפלאמאטישען קארפוס, און לופט־פליהער־קארפאראציעס.

צעהן א זייגער אין דער פריה איז אין קאשטשאל „היילעגער קרייץ" פארגעקומען א טרויער־גאטעסדינסט, נאכדעם האט זיך אנגעהויבען דער לוויה־צוג.

נאך די טרומנעס זענען געגאנגען די פאמיליעס פון די טראגיש־אומגעקומענע, דעלעגאציעס מיט קרענץ פון געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס.

פאר די טרומנעס איז געגאנגען אנ'עהרען־קאמפאניע פון דער ערשטער לופט־פליהער עסקאדרע, ווייטער האט מען געטראגען א קראנץ פון מלוכה־פרעזידענט, און פון קריגס־מיניסטעריום.

די טרומנעס האבען געטראגען אפיצירען, אויף אלע גאסען, דורך וועלכע די לוויה איז אדורך איז אפגעשטעלט געווארען דער ראד־פערקעהר. אויפ'ן טעאטער־פלאץ האט דער ארקעסטער פון דער אפערא געשפילט א טרויער־מארש. פאר'ן לאקאל פון לופט־פליהער קלוב אויף קראקאווער פארשטאט האט געהאלטען א ריהרענדע רעדע פראפ. פרושקאווסקי.

א סך באלקאנען און פענסטער זענען געווען דעקארירט אין שווארצען.

די קבורה איז פארגעקומען אויפ'ן פאוואנזער צמענטאזש.

בײם קבר האבען גערעדט דער קאמוניקאציע־מיניסטער בוטקעוויטש, פולק. רייסני, און פארשטעהער פון לופט־פליה ארגאניזאציעס.

ווארשא, 15. (טעלעפאניש).

דער ווארשאווער מאגיסטראט האט אריינגעטראגען אין שטאט־ראט א פארשלאג אנצורופען א גאס אין ווארשא אויפ'ן נאמען פון זשווירקא און וויגורא.

בערויבט א באנק אין ווארשא
אויף אנ'אויסערגעווערנליך דרייסטען אופן

ווארשא, 15 (טעל).

היינט אין אווענד איז אין ווארשא אויסגעפיהרט געווארען א זעלטען־דרייסטער רויב אויפ'ן אמעריקאנער שטייגער.

ארום 7 א זייגער האט אויף מארשאלקאווסקא גאס אויפגעריסען א פעטארדע, אונטער א טראמוואי־וואגאן. צווישען די פערבייגעהער איז געווארען א גרויסע מהומה. אין זעלבען מאמענט האבען גנבים אויסגעהאקט דאס שוי־פענסטער פון קלעפאטשינסקי'ס באנק־הויז, און פון דארט צוגערויבט די אויסלענדישע מטבעות אויף א סומע פון 30,000 זלאטעס.

ווי עס שטעלט זיך ארויס, האבען די רויבער אונטערגעווארפען די פעטארדע. כדי ארויסצורופען אין גאס א פאניק, וואס זאל זיי מעגליך מאכען אויסצופיהרען דעם רויב.

ביז איצט האט מען נאך נישט געכאפט קיינעם פון די רויבער, וועלכע האבען געשיקט אויס געניצט די מהומה אין גאס, אויף גנבה צו ווערען.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 16 סעפטעמבער

11,58 צייט־סיגנאל. 12,10 טעגליכע פרעסע איבערזיכט. 12.40 מעטעאראלאגישער קאמוניקאט. 12,45 גראמאפאן־פליטען. 3,35 גראמאפאן־פליטען. 4'40 רעפעראט. 5.00 קאנצערט. 6,00 פארלעזונג. 6,10 טאנץ־מוזיק. 7,15 פערשידענעס. 7,35 ראדיא־פרעסע. 7,45 קאמוניקאט פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערען, מוזיק־געשפרעך. 8,15 סימפאנישער קאנצערט. 10,30 פרעסע־בעריכט. 10,35 קאמוניקאט פאר לופטפליה־קאמוניקאציע. 10.00 טאנץ־מוזיק. 10,40 ספארט־ידיעות. 10,50 טאנץ־מוזיק.

שבת, דעם 17-טען סעפטעמבער

11,58 צייט־סיגנאל. 12,10 טעגליכע פרעסע איבערזיכט. 12.40 גראמאפאן־פליטען 3,40 אוידיציע פאר קינדער. 4,05 גראמאפאן־פליטען. 4,40 איבערזיכט איבער די נייעסטע ביכער. 5 קאנצערט. 6 לייכטע מוזיק. 7,10 פערש. 7,30 קאמונ. ראדיא־בעריכט, 7,45 קאמ. פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, רעפערטואר פון די טעאטערן. 8 לייכטע מוזיק. 9,50 פרעסע־בעריכט, 9 55 קאמוניקאט פאר לופטפליה־קאמוניקאציע. 10.05 שאפען־קאנצערט, 10,40 ספארט־ידיעות. 10.50 טאנץ מוזיק.

פון יודישען טעאטער אין „פילהארמאניע"

היינט — פרעמיערע פון דער איינראפעאישער אפערעטע אין 3 אקטען פון ליליען „לייקע פון יארמייקע" (דאס נעבעך־מיידעל) מיט מרים קאראלאווא. מארגען, שבת 4 בייטאג — „די קאבארעטטענצערין" (דער בלינדער פאיאץ).

קאנצערט־דירעקציע: אלפרעד שטרויך, טעל. 213 84.

זאל פילהארמאניע

דינסטאג, דעם 20-טען סעפטעמבער 1932, 9 א זייגער אווענד

צווייטער און לעצטער קאנצערט פון

WIKTOR

CHENKIN

אונפערגלייכליכער ארטיסט אין זיין רעפערטואר.

אין פראגראם: פוילישע לידער, ציגיינער־לידער, רוסישע פאלקס־לידער, איטאליענישע לידער, יודישע לידער, זעלנערישע לידלעך, חסידישע לידער.

בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע. 5576

Casino

pod nową dyrekcją

לעצטע טעג

טייוועל פון ליבע

מיט BRYGIDA HELM

פערקלענערטע פרייזען פון די פלעצער!

זיג פון זשווירקא, ספעציעלע אויפנאהמען פון Fox,

טאגבוך Paramount № 33, פוילישע אקטואליטעטען.

אנהויב טעגליך 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג — 12 א זייגער בייטאג.

ציהונג פון דער מלוכה-לאטעריע

5-טע קלאס — 7-טער טאג

10,000 zł. Nr. 129840.

Po 5,000 zł. Nr. 778 2121 3276 151728.

Po 3,000 zł. Nr. 24526 53636 118422 124805 139214 141943 147984.

Po 2,000 zł. Nr. 8297 55917 62512 69463 77139 127353 129233 145156 146963 147148 152932 155102 159765.

Po 1,000 zł. Nr. 3696 4701 5680 5962 7272 20447 21123 23971 24579 26864 28086 30516 37444 48484 65998 66383 68208 72656 73684 73966 73995 85626 86305 91654 95232 103491 106028 106278 107260 110072 119693 133310 147807 150499 151747 157300 159337.

Po 250 złotych:

57 236 50 316 84 420 57 501 31 89 816 45 962 67 83 1345 84 445 49 62 520 34 55 84 624 55 703 74 881 920 27 35 2019 145 281 391 421 30 72 536 90 628 37 42 738 814 926 88 3091 121 49 242 44 327 65 401 67 585 764 964 77 4100 45 252 77 90 396 405 74 97 519 56 605 32 79 768 83 829 48 65 934 5293 373 435 51 529 37 618 809 50 85 912 14 64 66 6148 57 201 17 22 27 29 66 75 97 357 66 442 56 90 591 677 750 886 7013 100 337 57 402 61 85 560 69 90 678 80 832 909 20 37 84 8072 151 212 317 47 421 60 93 577 718 56 64 917 9078 231 331 42 44 616 21 49 733 888 916 25 83 10100 7 378 426 528 32 85 836 75 98 957 11018 39 51 122 73 201 430 60 87 548 55 6126 34 41 707 84 830 64 89 94 954 80 12118 286 323 76 433 607 47 731 835 55 13000 311 495 522 555 95 703 890 98 959 95 14050 236 96 349 407 33 62 685 803 977 15048 81 148 84 280 337 45 46 94 427 527 72 679 717 35 905 15013 27 205 6 406 540 679 81 771 864 17051 246 79 367 402 29 40 702 23 49 57 82 909 51 18165 93 427 86 518 19062 94 373 96 421 786 956 20011 34 60 75 106 45 81 365 453 606 83 724 831 905 21001 40 85 229 301 45 425 69 94 533 41 53 620 773 876 22112 229 56 339 52 77 427 654 58 704 815 22 28 23036 39 209 325 47 53 558 71? 29 59 940 24119 55 256 67 88 302 3 57 63 71 414 706 48 915 63 25082 129 82 277 367 417 537 4461 758 898 907 26078 97 104 7 28 57 236 44 68 85 95 311 46 87 446 48 55 670 850 69 934 56 27010 82 108 47 02 206 34 64 92 333 58 448 571 701 37 72 78 28019 110 031 259 308 439 76 503 83 688 736 868 946 60 29013 182 200 13 337 51 60 68 592 617 31 718 30 98 888 983.

30032 51 284 329 35 447 561 75 90 688 756 834 954 67 95 31143 259 374 412 675 719 27 897 901 32011 76 131 223 403 90 525 687 703 894 925 88 33005 83 133 67 202 10 39 428 68 526 54 610 701 74 815 924 42 78 34027 34 75 179 201 6 92 94 425 538 85 710 20 30 57 847 53 35022 77 133 213 313 67 597 693 820 24 62 75 959 36061 109 23 57 211 321 78 455 88 575 84 601 40 721 95 849 70 980 37105 15 28 245 48 379 480 87 89 504 635 738 66 67 831 913 33 38090 175 262 71 77 93 367 82 84 417 39 553 68 632 77 720 83 823 75 95 39001 95 168 76 338 424 26 37 503 86 634 889 916 59 40126 216 77 362 514 17 34 46 47 70 732 836 47 981 41038 46 159 223 97 99 362 418 70 86 574 628 707 909 91 42008 36 92 116 89 91 207 29 449 623 711 67 824 919 45 61 87 91 43017 89 162 306 97 489 569 78 99 651 737 820 57 937 64 44092 203 478 98 527 48 85 661 761 822 24 977 88 89 45001 86 233 59 522 51 668 710 805 911 77 46029 80 103 240 86 328 92 99 551 729 98 824 47278 493 601 35 740 76 828 41 75 48101 69 283 300 543 70 683 702 849 99 910 18 98 49096 110 220 501 72 680 908 29 69 50075 215 17 437 939 78 51178 246 415 42 582 90 670 87 766 905 19 37 60 52006 125 34 550 88 778 879 974 53046 94 96 130 47 358 572 83 601 11 51 65 709 55 815 17 72 4008 31 127 41 91 257 87 324 64 75 407 608 990 55024 164 96 242 381 419 541 605 892 930 56128 30 38 50 23 404 35 85 596 98 659 611 41 57098 297 515 45 637 59 773 58019 37 90 214 32 96 515 21 46 73 679 95 779 818 75 910 75 26 59075 181 265 307 16 24 64 421 522 30 621 23 703 20 805.

60065 126 222 359 64 406 17 68 509 70 71 649 68 759 68 71 826 946 81 61061 121 26 28 47 206 55 422 78 81 531 85 637 909 14 62004 45 140 84 246 62 379 792 935 85 63060 207 92 98 305 43 52 430 625 55 78 91 701 28 47 59 70 837 54 999 64001 323 39 87 441 590 660 722 24 89 96 877 65061 72 149 230 590 602 21 22 41 768 824 50 900 63 78 66019 67 92 132 47 298 336 90 405 9 37 43 65 85 86 90 552 58 89 664 96 776 81 96 816 96 67028 44 69 80 96 114 44 87 230 53 66 99 329 552 611 39 44 60 818 29 95 928 29 68016 139 235 320 60 500 13 632 716 37 83 88 725 70 922 50 69016 103 16 38 327 28 42 506 34 83 619 68 75 754 55 63 911 56 70115 67 87 94 217 94 313 15 54 38 67 93 626 29 40 86 728 73 79 854 918 71031 89 167 209 86 474 82 91 99 644 85 737 855 963 67 79 72058 172 262 65 308 67 454 501 76 82 606 91 94 717 40 816 32 945 73016 137 86 206 813 29 32 46 47 564 88601 14 755 820 68 922 74035 261 926 58 91 75019 109 263 422 51 511 32 43 625 80 717 82 878 953 94 76021 62 158 344 83 493 545 86 656 66 711 38 62 91 916 77041 45 48 59 61 130 38 228 52 75 91 300 64 526 47 67 88 627 798 912 31 56 68 83 78000 31 119 337 460 71 97 574 886 903 96 79105 26 228 93 313 34 65 421 582 655 65 73 74 886 930 39 80017 220 68 421 78 512 25 39 70526 56 62 64 809 95 924 81011 49 81 222 43 313 40 49 454 751 809 46 961 82003 8 27 111 281 325 472 80 675 704 79 891 905 83128 204 13 85 319 411 574 615 21 62 718 68 804 23 71 928 49 84021 52 62 173 98 205 7 55 76 337 560 730 50 827 74 94 85069 193 257 86 97 331 62 403 46 60 638 43 63 77 91 92 708 19 824 44 87 86034 100 53 60 429 689 761 994 87031 116 246 356 419 70 72 90 506 47 77 627 66 95 727 46 56 814 61 88021 65 221 588 611 15 104 55 80 870 74 925 89041 529 7 137 55 65 304 34 74 432 566 667 721 888 951.

90015 107 18 59 237 47 313 526 92 629 33 70 87 845 78 902 13 55 91 91041 188 205 320 95 419 80 516 608 25 40 54 72 92 742 69 915 23 35 92028 70 121 227 57 510 684 93005 120 56 234 315 64 435 545 81 741 84 845 94033 97 116 30 298 315 18 43 45 501 53 82 662 98 705 41 68 818 47 69 902 41 95006 99 260 361 464 569 642 94 98 902 41 98 96096 115 89 210 17 380 425 702 860 97030 38 136 222 58 308 487 88 518 75 623 74 899 968 98146 50 220 45 346 85 405 11 517 777 800 2 977 99070 131 44 69 202 5 310 18 24 53 87 462 513 28 43 667731 90 843 71 74 100002 32 101 79 90 249 57 71 320 31 49 75 409 40 78 500 8 28 39 652 796 845 63 80 101027 60 83 114 295 328 71 436 54 77 93 560 65 669 79 102029 69 77 84 154 320 412 60 615 91 700 69 803 65 985 103040 93 110 76 78 254 329 59 90 516 48 622 728 59 818 57 951 93 104026 122 42 57 67 241 97 449 72 603 15 706 39 94 903 96 105021 35 38 60 63 112 19 60 227 44 93 333 72 88 41842 50 517 32 600 11 47 59 710 49 800 30 907 13 50 1060124 75 90 95 260 301 29 45 97 428 29 33 47 81 592 93 615 779 819 91 920 107127 65 90 91 181 312 491 511 706 46 78 818 31 84 903 5 69 87 108114 48 108 45 72 205 8 54 300 403 5 504 632 56 717 33 35 37 834 55 82 901 5 78 109006 160 208 10 48 340 78 515 666 779 825 42 55 943 70 96 110044 50 217 355 68 69 590 676 96 735 97 835 49 97 904 47 51 75 111073 117 29 32 65 209 374 456 57 558 73 620 34 40 758 64 91 807 15 36 39 57 907 112041 119 59 388 426 600 75 98 706 8 57 968 11371 220 49 487 90 568 707 37 62 114069 105 92 99 262 73 352 439 43 78 613 54 77 786 97 819 31 82 95 990 115023 155 65 261 79 430 592 94 669 81 727 993 116019 59 78 135 222 323 27 57 89 407 503 670 117018 58 98 117 276 78 323 408 54 551 687 789 912 61 68 118076 227 51 333 42 46 77 503 91 749 889 926 42 62 119012 38 157 66 215 19 38 67 305 71 408 39 51 77 525 41 664 707 98 855 957.

120019 35 81 152 84 205 387 475 620 29 93 790 946 121036 140 276 460 511 86 621 24 65 91 737 887 89 904 122120 24 89 200 21 63 91 301 29 60 439 75 506 61 76 625 58 752 53 62 912 12093 100 91 92 342 56 82 430 39 53 513 22 74 643 66 787 885 124090 194 235 92 347 449 60 519 65 91 679 736 45 82 938 125111 52 306 13 411 56 79 95 637 64 710 49 85 873 126082 230 306 24 54 421 529 55 61 612 44 92 97 722 62 848 98 912 75 127057 122 49 98 256 80 357 66 97 484 90 522 677 779 815 904 41 128012 133 396 455 572 600 25 26 60 73 811 988 129100 69 84 287 305 686 97 702 28 810 80 130040 70 113 35 92 200 309 18 22 25 39 53 600 10 746 6 900 131009 219 31 315 548 750 806 970 87 132024 64 159 79 242 69 307 71 77 448 90 516 675 768 43 826 66 72 925 133037 66 124 89 201 39 99 384 408 554 630 76 755 802 40 53 94 989 134103 60 251 64 32 66 428 40 570 602 48 88 708 21 41 83 856 904 87 90 135104 36 339 55 7 0360 487 553 612 22 744 808 136159 87 99 230 50 54 76 342 416 35 550 80 924 28 137000 58 165 298 401 2 13 16 702 55 82 98 138039 54 84 174 205 47 60 68 309 18 452 540 45 90 714 17 31 74 803 88 904 32 139000 19 98 146 286 321 42 501 79 628 45 776 92 809 140047 48 59 159 204 25 361 45 016 510 72 648 96 809 54 960 141020 95 244 343 56 61 66 73 466 744 56 85 802 68 954 99 142024 91 93 113 219 81 419 41 520 25 52 72 636 700 94 143080 155 203 32 44 67 339 95 401 522 24 43 77 829 85 966 67 80 144193 293 429 51 492 536 623 35 99 743 858 145023 62 92 134 43 225 57 512 75 608 90 71 84 053 146056 181 229 305 15 33 83 93 406 8 52 543 620 725 35 809 21 67 980 84 147031 56 79 121 423 632 66 76 724 44 60 813 72 148010 50 126 56 92 289 314 415 21 44 59 83 548 50 663 73 80 745 82 72 938 51 77 149078 208 71 340 504 785 825 56.

150024 41 45 49 116 56 224 62 91 356 447 562 606 43 82 86 859 83 932 51 151096 177 218 27 63 451 574 603 95 755 99 845 49 83 89 913 152042 78 97 180 336 452 542 72 626 87 706 45 67 77 997 153187 201 40 305 7 25 71 79 491 93 587 616 26 38 39 59 897 945 154132 343 84 407 63 95 97 588 627 30 69 888 957 155000 95 150 483 551 741 95 953 91 156290 333 61 423 529 46 633 89 788 875 85 948 157143 52 460 526 605 18 25 69 710 75 838 158000 12 89 162 86 247 83 478 537 88 630 47 55 801 5 936 159052 77 125 32 57 71 277 88 308 9 58 74 455671 708 20 27 833 99 949.

מיט איין מיליארד דאלאר
זאל אייראפּע דעקען אלע איהרע קריגס-חובות אין אמעריקע

נ יו - יאָ ר ק. 15. (ספּ. טעל.)
אַ גרויסע סענסאַציע האָט אַרויסגערופען אין דער אַמעריקאַנישער עפענטליכער מיינונג די ידיעה וועלכע איז אויפגעגעבען געוואָרען דורך דער אַגענץ „ניו אַמעריקען" אין דער פאָרם פון אַ קאַבעלאָגראַם פון לאָנדאָן, לויט דער דאָזיגער ידיעה זאָלען די אייראָפּעאישע מלוכות, וואָס זענען שולדיג געלד אין אַמעריקע, האָבען געשלאָסען צווישען זיך אַן אָפּמאַך וועגען באַלדיגען דעקען זייערע קריגס-חובות אין אַמעריקע, וואָס בעטרעפען אַן ערך 11 מיליאַרד, דאָלאַר, דערביי האָט די סומע געהאַלט רעדוצירט ווערען ביז צו איין מיליאַרד דאָלאַר.

אַלס יסוד פאַר דעם אָפּמאַך דאַרף זיין דער לאָזאַנער טראַקטאַט, לויט וועלכען די דייטשען איז געשענקט געוואָרען גיין צעהנטעל פון זייערע קריגס חובות און די פערבינדעטע מלוכות זענען איינגעגאַנגען אויף צו בעצאָהלען די רעשט אין דער הויך פון 3 מיליאַרד מאַרק, און דערביי זאָל זייער קריגס חוב ענדגילטיג ערלעדיגט ווערען.

די סומע פון איין מיליאַרד זאָל אויך נישט בעצאָהלט ווערען אין מזומן, נאָר דורך אַן אינטער-נאַציאָנאַלער הלוואָה וואָס זאָל אַרויסגעלאָזט ווערען אויפ׳ן מאַרק צו 4—5 פּראָצענט.

קאנצלער פאפּען וועגען קאנפליקט
צווישען דער רעגירונג און רייכסטאג

ב ע ר ל י ן, 15. (ספּ. טעל.)
דער פאָרזיצער פון דער קאָמיסיע צו שיצען די קאָנסטיטוציע דער ס. ד. לעבע האָט היינט קאָנפערירט מיט׳ן קאַנצלער פאַפּען.
פאַפּען האָט נאָכאַמאָל קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט זיך צו שטעלען אַלס עדות פאַר דער ספּעציעלער אויספאָרש-קאָמיסיע וואָס דאַרף בעטראַכטען דעם קאָנפליקט צווישען דער רעגירונג און רייכסטאַג.
פאַפּען האָט ווייטער ערקלערט, אַז ער וועט נישט אָפּטרעטען פון זיין שטעלונג, אַזוי לאַנג, ווי דער פאָרזיצער פון רייכסטאַג געהרינג וועט נישט צוריקציהען זיין פעסטשטעלען וועגען דער גילטיג-קייט פון דער אָפּשטימונג.

ענגלאנד זוכט א קאמפּראמיס
אין דער פראגע פון די דייטשע בעוואָפנונגען

פ אַ ר י ז, 15. (ספּ. טעל.)
דער קאָרעספּאָנדענט פון „עקאָ דע פּאַרי" אין לאָנדאָן טיילט מיט זיין צייטונג, אַז מאַקדאָנאַלד גרייט צו אַ פּראָיעקט פון אַ קאָמפּראָמיס, וואָס זאָל בעפרידיגען בערלין אין דער פראַגע פון גלייכ-בערעכטיגונג ביי די בעוואָפנונגען.
ענגלאַנד זאָל וועלען דעם מיטיילען אויף איי-נער פון די נאָהענטסטע אינטערנאַצ. קאָנפערענצען.

דייטשלאנד וועט זיך נישט בעטייליגען
אין דער ענטוואפנונגס-קאנפערענץ
בריף פון דייטשער רעגירונג צו הענדערסאנען

ב ע ר ל י ן, 15. (ספּ. טעל.)
די דייטשע רעגירונג האָט צוגעשיקט צו הענ-דערסאָנען אַ בריף אין וועלכען זי איז מודיע, אַז כל זמן עס וועט נישט אָנגענומען ווערען דער דייטשער פאָרשלאַג וועגען בעוואָפנונגס-גלייכבערעכ-טיגונג וועט זיך דייטשלאַנד נישט בעטייליגען אין דער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ.

פינ.-מיניסטער פאהרט קיין פאריז
אונטערהאנדלען וועגען אנ׳הלוואה

וואַ ר ש אָ, 15. (טעלעפאָניש).
אין דער קומענדיגער וואָך פאָהרט דער פינאַנץ מיניסטער קאָץ קיין פּאַריז, צו אונטערהאַנדלען וועגען אַ נייע הלוואָה אויף צו בויען די באַהן-ליניע שלעזיען—גדיניע.

וו.-מיניסטער בעק אויף א אודיענץ
ביים מארשאל פּילסודסקי

וואַ ר ש אָ, 15. (טעלעפאָניש).
מאַרשאַל פּילסודסקי האָט היינט אויפגענומען אויף אַן אודיענץ דעם וויצע אויסערן-מיניסטער בעק.
דאָס געשפרעך האָט זיך געפיהרט וועגען אַקטועלע פּאָליטישע פראַגען.

שלייכער—פּלאנק—מארקס
די דריי מיליטער-לייט, וואס האלטען איז האנד די דייטשע פּאליטיק

אין נאָוועמבער 1918, ווען אין בערלין האָט אויסגעבראָכען די רעוואָלוציע, איז דער יונגער לייט-נאַנט פלאַנק, אַ זוהן פון אַ בעוואוסטען פּראָפעסאָר געקומען אין פּאַלאַץ צום קאַנצלער און זיך געשטעלט צום דינסט פון די פאָלקס-קאָמיסאַרען. ער האָט גע-שפּילט אַ גרויסע ראָלע ביים וועהלען עבערט׳ן אַלס פּרעזידענט פון דער רעפּובליק, וואָס עס איז גע-שעהען דעם 6 דעצעמבער 1918.

אין נאָוועמבער האָט זיך אין דעם פּאַלאַץ פונ׳ם קאַנצלער געמעלדעט דער נאָהענטסטער פריינד פון פלאַנק׳ן, קאָמענדאַנט פאָן שלייכער, וועלכער איז צוקאָמאַנדירט געוואָרען פון דער הויפּט-קוואַרטיר מיט אַ זעהר דראַסטישער מיסיע. די זאַך איז בע-שטאַנען אין דעם, וואָס די נייע רעגירונג האָט בע-שלאָסען אָפּצושאַפען די עפּאָלעטען ביי די אָפיציר-ען. די אַרמעי איז געווען עמפּערט און דער קאָמענ-דאַנט פאָן שלייכער האָט זיך אַרויסגעוויזען אַלס גלענצענדער דיפּלאָמאַט. עס האָט זיך איהם איינגע-געבען צו איבערצייגען עבערט׳ן און שיידעמאַנען זיי האָלען זיך אָפּזאָגען פון דער כוונה, וועלכע דער אָפי-צירען-קאָרפּוס האָט געהאַט אויפגענומען ווי די ערע-סטע בעליידיגונג.

אין ▮ חודש אַרום איז אין הויפּט-קוואַרטיר געקומען קיין בערלין דער קאַפּיטאַן מאַרקס. פּונקט אַזוי ווי פלאַנק איז ער געווען אַ נאָהענטער פריינד פון שלייכער׳ן. אַלע דריי האָבען זיי זיך פערנו-מען מיט אויפבויען די רייכסווער, נאָכדעם ווי די דייטשע אַרמעי איז געווען אינגאַנצען פּאַגראָמירט. פּאַקטיש איז ער געוואָרען די נשמה פון רייכסווער. די גאַנצע אָרגאַניזאַציע פון דער דייטשער אַרמעי איז פאָרגעקומען ביי זייער נאָהענטסטען אָנטייל. קאַפּי-טאַן מאַרקס האָט געשאַפען דעם פרייוויליגען קאָר-פּוס פון ליטוויצ׳ן אין יאָהר 1923. ווען ס׳איז ער-קלערט געוואָרען קריגס-צושטאַנד און די מאַכט איז נאָמינעל איבערגעגעבען צו פאָן זעקט, איז ער געווען פּאַק-טישער דיקטאַטאָר פון דייטשלאַנד. פלאַנק האָט גאָר אינגיכען אָנגעקגעוואָרפען די אַרבייט אין רייכסווער האָט זיך אָנגעגעבען אין דימיסיע און איז איבער אין ציווילען דינסט. ביי בריניגן האָט זיך שליי-כער דערשלאָגען, אַז פלאַנק איז בעשטימט געוואָ-רען אַלס שעף פון דער קאַנצעלאַריע ביים קאַנצלער. אויף דעם אופן איז פאָן שלייכער געווען אויסגע-צייכענט אינפאָרמירט, וועגען יעדען שריט פון בריניגג׳ן, ביי פאַפּען׳ן האָט פלאַנק בעקומען נאָך אַ מעהר וויכטיגען פּאָסטען, אַזוי אַז ער קאָנטראָלירט איצט פּאַקטיש יעדען שריט פון קאַנצלער.

מאַרקס איז אַ לענגערע צייט געווען שעף פון פּרעסע-ביוראָ ביים מיניסטעריום פון רייכסווער. אויפ׳ן דאָזיגען פּאָסטען האָט ער זיך צוגעוואָרבען די אַלגעמיינע אַנערקענונג מיט זיין קלוגשאַפט און טאַקט. ווען צו דער מאַכט זענען געקומען פאָן פאַפּען און שלייכער, האָבען זיך די זשורנאַליסטען געווענדעט נאָך אינפאָרמאַציעס נישט צו עמיצען אַנדערש, נאָר צו איהם. מאַרקס איז נאַטירליך גע-ווען אין קורס פון אַלע שלייכער׳ס אונטערנעהמונגען: די טעג איז מאַרקס ווידער בעשטימט געוואָרען אַלס שעף פון פּרעסע-ביוראָ ביי דער רייכסרעגירונג.

שלייכער, פלאַנק, מאַרקס, דאָס זענען דריי פריינד, דריי מיליטער-לייט, וועלכע האַלטען איצט אין זייערע הענד אַלע פעדים פון דער דייטשער פּאָליטיק.

DOKTOR
A. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 90-6 21
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקהייטען, מענער-שוועכע, אַלע ארט אַנאַליזען, עלעקטראָטעראַפּיע, בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
צוריקגעקעהרט.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונט.
בעזונדער וואַרטע-צימער פאַר פרויען.

קאמפּלעטע פאר האנדעלס-
און שפּראך-לימודים
פון י. מ. פאזנאנסקי
אין לאָקאַל פון דער שולע קאַצענעלסאָן-נאַחומאָוו. 20 פאַמאַרסקאַ 20
(דורכגאַנג דורכ׳ן הויף סאַלנאַ 4)
שפּראַכען: ענגליש, פראַנצויזיש, שפּאַניש, דייטש, פּויליש און העברעאיש (פאַר אָנפענגער, מיטעלע און פאָרטגעשריטענע) בוכפיהרונג, האַנדעלס-קאָרע-ספּאָנדענץ, סטענאָגראַפיע, מאַשין-שרייבען. 1332
אינפאָרמאַציעס און איינשרייבונגען פון 7—9 אָוונט.

בעקאנטמאכונג.
די בעוואוסטע און רענאָמירטע
קאנקורענץ-פּערפומעריע
י. דרוקער
5 זאוואדזקא 5
טעל. 92-175
מאַכט בעקאַנט איהרע געעהרטע קונדשאַפט, אַז פון 1-טען אויגוסט ה. י. זענען די פּרייזען אויף אַלערהאַנד קאָסמעטיק ווייטער רעדוצירט געוואָרען
עמפּפעהלט דעם רייכסטען אויסוואַהל פון די נייעסטע פּאַריזער פּערפומען, די פיינסטע פּודערן, טואַלעט-זייפען א. א. וו.
בעמערקונג: ענגראָסיסטען בעקומען ספּעציעלען ראַבאַט!!!

לאדזער יודיש קאמעראל-טעאטער אלעי 1 מאַי 2
גרויסע טעאטער-אטראקציע!
נאר 4 גאסטשפּילען נאר 4
פון די פעראייניגטע קינסטלער-אַנסאַמבלען פון לאָדזער טעאַטער „סקאַלאַ" מיט׳ן אָנטייל פון שמואל לאנדוי, חבל בוזגאַן
און די ליבלינגען פון לאָדזער קליין-קונסט-טעאַטער „ארט"
ש. גאָלדשטיין. מ. פולאווער. י. שומאַכער.
פּרייזען פון 50 גר. ביז 1.80
2 גראנדיעזע פארשטעלונגען פאר איין בילעט 2
מעלאָדראַמע, קאָמעדיע און רעוויע אין איין אָוונט.
היינט, פרייטאַג, 9 אָוונט, מאָרגען, שבת, 4 נאָכמ. און 9 אָוו., זונטאַג, 9 אָוו.
2 פּרעמיערעס פאר איין בילעט
1) „בלוט פאר בלוט" מעלאָדראַמע אין 3 אַקטען פון ל. קאָברין.
2) א פריילכע מלוה-מלכה
לעבעדיגע רעווי פון דער „ארט"-כאַליאַסטרע, פּאָפּולערסטע לאָדזער פאַרשויגען. ווער? ווער? אַ קראַנץ פון די שענסטע „ארט"-פּערל. לאָדזער פּערזענליכקייטען. הויך-טיפּען. אויפ׳ן צימבל.
אונזער פעראייניגטער אַנסאַמבל: מאיר אייזענבערג, חבל בוזגאַן, חנה ביאַלקאָוויטש, שבתי בלייכער, ישראל ביאַלקאָוויטש, שמואל גאָלדשטיין, קלמן גוטמאַן, שמואל לאַנדוי, משה פולאָווער, דאָראַ רובינאַ, רבקה שילער, ישראל שומאַכער.
פאלקס-פּרייזען: פון 50 גר. ביז 1.80 אויף אַלע פאָרשטעלונגען.
מוזיק אונטער דער לייטונג פון ש. בייגעלמאַן. אדמינ.: י. ביאלקאָוויטש.
בילעטען פון היינט אָן און יעדען טאָג פון 11 פריה אין קאַסע פון טעאַטער. 5589

קלאנג-קינא-טעאטער
„CORSO"
זשעלאַזנאַ 2/4.
אָנהויב 4 נ.מ. שבת, זונטאָג, יו"ט 12 מיט.

היינט און פאלגענדע טעג!
— I —
PAT i PATACHON
אין קאַפּיטאַלען הומאָריסטישען קלאַנג-פילם א. ג.
„די ערפינדער פון פראר"
גרויסע באָמבע פון געלעכטער!
געלעכטער! הומאָר! פילם וואָס רופט אַרויס קאַסקאַדען פון געלעכטער!
— II — פרעכטיגער פּאַרס מיט CHARLIE CHAPLIN א. ג.
„טשארלי איז פערלעגענהייט" און פילם-אַקטואַליטעטען.
נעכסטער פּראָגראַם: „10 פון פּאַוויאַק"

נישט אנדערש, נאר מאכען השערות

דער אופן ווי אזוי עס איז פארגעקומען די לעצטע רעקאנסטרוקציע פון דער רעגירונג, וועלכע האט געבראכט מיט זיך די דימיסיע פון די מיניסטארען יאן פילסודסקי און קיהן, האט געגעבן דער אפאזיציאנעלער פרעסע די געלעגענהייט ברייט זיך פונאנדערצושרייבן וועגן די „קאנספיראציע" מעטאדען, וואס ווערן פראקטיצירט דורך דעם הערשענדען רעגירונגס-לאגער. קיינער איז וועגען די פארשטעהענדיגע שריט פון דער רעגירונג נישט אינפארמירט, פערטרויט מיט די ענדערונגען זענען בלויז א קליינע גרופע מענשען פון די גאר אויסדערוועהלטע. יעדער שריט פון דער גרופע זעהט דעריבער אויס ווי אן איבערראשונג, וואס איז געקומען אינגאנצען אומגעווארט. די געזעלשאפט קוקט זיך צו צו דעם, וואס עס פאסירט און וועלענדיג פאר זיך ערקלערען דעם זין פון די געשעהענישען, איז זי געצוואונגען צו מאכען פערשידענע השערות.

די פרעסע האט, א שטייגער, געוואלט ערקלערען, פארוואס איז דער פערקעהרס-מיניסטער קיהן אוועק אין דימיסיע און האט געפונען דעם תירוץ דערין, וואס א דאנק זיין נישט געלונגענער פאליטיק האט דער מעכטיגער פראנצויזישער מעטאלורגישער קאנצערן שניידער קרעזא זיך אפגעזאגט צו ערטיילען פוילען די צווייטע טראנשע פון דער הלוואה אויף בויען די באהן-ליניע שלעזיען-גדיניע. דער קאנצערן זאל האבען געפאדערט, אז די רעלסען פאר דער ליניע זאל בעשטעלט ווערען אין די מעטאלורגישע ווערק פון שניידער-קרעזא און אויפ'ן באדען פון דער דאזיגער פאדערונג איז ענטשטאנען א קאנפליקט, וועלכער האט געקאסט פוילען די צוגעזאגטע הלוואה און דעם פערקעהרס-מיניסטער זיין מיניסטארען-פארטפעל.

אט דאס איז געווען די השערה פון איינעגע בלעטער וועגען די סיבות פון מיניסטער קיהנס דימיסיע. קומט איצט די רעגירונגס-פרעסע און ערקלערט, אז דאס אלץ, וואס די אפאזיציאנעלע בלעטער האבען אויסגעשריבען אין שייכות מיט דער דימיסיע, איז נישט מעהר ווי רכילות און פליאטקעס, אז דאס זענען בלויז אויסגעטראכטע מעשיות. שניידער האט געוואלט געבען די הלוואה, נאר די בעדינגונגען פון וועלט-מארק האבען דערויף נישט ערלויבט. דערין איז אבער שווער צו גלויבען, ווייל ווער עס ווייס וואסער קאלאסאלע מאכט עס בעזיצט אט די בעריהמטע וועלט-פירמע, דער ווייס אויך, אז באם שניידער וויל געבען א הלוואה, קאן ער דאס טאקע טון.

וואס אנבעלאנגט דעם פארוואורף פון טרייבען רכילות און פערשפרייטען פליאטקעס, ענטפערט די אפאזיציאנעלע פרעסע, אז ביי אונזערע בעדינגונגען, ווען די גאנג פון דער רעגירונג זענען איינגעהילט אין זיבען שלייערס, ווען יעדער מאבעזוור איהרער שטעלט מיט זיך פאר נישט עפעס אנדערש ווי איינס פון די בעריהמטע ארמענישע רעטענישען, וואס זייער תמצית בעשטעהט אין פערפלאנטערען די פראגע, אז מ'זאל זי באין אופן נישט קאנען לעזען, אז אין דער צייט, ווען אלעס ווערט געטון אין דער שטרענגסטער געהיימניש און אהן קיין שום קאנטראל, איז די אפאזיציע געצוואונגען מיט אלע מעגליכקייטען צו זוכען און נישטערען דעם אמתען זין פון די רעגירונגס-האנדלונגען, ארויס זאגען סברות, בויען השערות, וועלכע קאנען אמאל יא און אמאל נישט געלונגען, מען גיט דער געזעלשאפט רעטענישען צו לעזען און דערביי גיט מען איהר נישט קיין שום זאכליכע גרונדען, וואס זאלען בערעכטיגען די שוין בעגאנגענע שריט אדער די שריט, וואס דארפען ערשט געמאכט ווערען אין דער צוקונפט.

די אפאזיציאנעלע פרעסע האלט, אז אט דער מעטאד ווערט אנגעווענדט מיט א כיון, אז אין דאזיגען אופן פון האנדלען איז פערהאן א סיסטעם: זאל די געזעלשאפט זיך בלויז איינהערען, און נישט דענקען, זאל זי זיך גריבלען אין קלייניגשקע און נישט וויכטיגע ענינים, זאל זי זיך נישט פערנעהמען מיט די פראבלעמען, וואס בילדען באמת די לעבענספראגען פון דער צייט.

און דאס ווערט אויך געטון מיט דעם מוין צו פערדעקען דעם שרעקען אמת, אז לגבי די גרויסע פראבלעמען פון דער צייט און פאר'ן לאנד שטעהט די סאנאציע הילפלאז. נישט נאר זי האט נישט קיין פלאן פון טעטיגקייט, נאר זי האט אפילו נישט קיין סקיץ פון א פראגראם. דער רעגירונגס-לאגער אנערקענט, אז מיר געהען דורך א ווירטשאפטליכע קאטאסטראפע, אבער ער פערהאלט זיך לגבי דער קאטאסטראפע ראטלאז און טאטלאז, ווייל מען קען דאך נישט אנערקענען פאר טאט דאס ווארפען זיך אמאל אויף רעכטס, אמאל אויף לינקס.

אפילו אין מאנכע רעגירונגס-בלעטער איז שוין אנגעוויזען געווארען דערויף, אז אין אנדערע לענדער בעמיהען זיך דאך די רעגירונגען אויסצוארבייטען וועלכען עס איז נישט פלאן פון בעקעמפען דעם קריזיס, די ארבייטסלאזיגקייט. אזוי איז געטון געווארען אין איטאליען, אין ענגלאנד, אין דייטשלאנד, אין די פעראייניגטע שטאטען, וואו די רעגירונגען האבען אויסגעארבייט מעהר אדער ווע־ שאפטליכע קאטאסטראפע. ביי אונז אבער איז וועגען ניגער געלונגענע פלענער צו בעקעמפען די ווירט־ אזא פלאן אינגאנצען שטיל, טויט. נאך אונגעפעהר מיט א יאהר צוריק האט דער פרעמיער פריסטאר צוגעזאגט, אז די רעגירונג וועט ארויסטרעטען מיט א גרויסען ווירטשאפטליכען פלאן. פון דעמאלט אן האט מען מעהר וועגען דעם נישט געהערט. אפשר האט די רעגירונג איבערהויפט אזא פלאן געארבייט, אפשר איז אזא פלאן פערהאן. ווער קאן דאס וויסען? דא בלייבט אויך נישט מעהר איבער ווי צו מאכען השערות און צו בויען היפאטעזען.

פ.

דער פאליטישער מאמענט

די אויפלעזונג פון רייכסטאג אין דייטשלאנד

אין דעם דראמאטישען פאליטישען קאמף, וואס שפילט זיך איצט אפ אין דייטשלאנד, האבען די פיהרער פון „צווישענשטען קליינבירגערטום", ווי קארל ראדעק האט אנגערופען די היטלעראווצעס, גענומען אויף זיך די ראלע פון דעם ליץ, וואס ברענגט אריין אביסעל פרייליכקייט אין טרויעריגען שפיל. זייער קאמישע ראלע האבען די היטלעראווצעס איבערגענומען שוין לאנג, שוין פון דער צייט, ווען זיי האבען געהאלטען אין איין דראהען מיט'ן מארש אויף בערלין און האבען זיך נישט גערירט פון ארט, פון די אונטערהאנדלונגען, וואס זיי האבען געפיהרט מיט דעם צענטרום, וועלענדיג שאפען אין רייכסטאג א מעהרהייט און איבערנעהמענדיג די פאר זיי אזוי נישט פאסיגע אויפגאבע פון פארלאמענט-שיצער.

די געשיכטע וועגען דעם, ווי אזוי די העלדען פון דער מעסער-פראזע, די היטלערס, שטראסערס, געבעלס און זייערע גלייכען זענען געווארען די אפיטרופסים פון פארלאמענט, פון פארלאמענטארישער טראדיציע און קאנסטיטוציאנעלער ארדנונג, געהערט צו די לעכערליכסטע אין אונזער צייט. עס איז זיך שווער פארצושטעלען א מעהר קאמישען קאנטראסט, היטלער בעזוכט הינדענבורגן און פאדערט פון אלטען פעלדמארשאל די גאנצע מאכט, א מאכט, ווי עס בעזיצט מוסאליני אין איטאליען, און ווען ער בעקומט פון גענעראל א גלאטען אפזאג, נעהמט זיין פארטיי אן א מויל מיט וואסער און זיצט שטיל ווי א מויז בעת דער ערעפנונגס-זיצונג פון רייכסטאג, אויס מורא נישט צו פראוואצירען די רעגירונג און נישט ברענגען תיכף צו דער אויפלעזונג פון פארלאמענט.

די היטלעראווצעס פיהרען ווייטער די ראלע; אויף דער צווייטער און לעצטער זיצונג פון רייכסטאג פרובען זיי דורך א שפיצעל אפנארען די געשיכטע, נישט דערלאזען עס זאל געשעהען דאס, וואס איז צוגעגרייט דורך זייער גאנצער טעטיגקייט און דורך דער ענטוויקלונג פון די געשעהענישען אין דייטשלאנד; זיי פרובען פערפיהרען א קאנסטיטוציאנעלען שטרייט און אזוי ארום אויף א ווייל ראטעווען די עקזיסטענץ פון פארלאמענט, אין וועלכען זיי זעהען שוין, ווייזט אויס, זייער איינציגען ווירקונגס-ארט. דאס שפיצעל האט אבער צו גארנישט געפיהרט. דער גורל פון רייכסטאג איז געווען בעשלאסען פון ערשטען מאמענט, ווי ער איז געבוירען געווארען. אזוי האבען געוואלט די יונקערישע שליחים, וועלכע האבען פעסט גענומען אין די הענד די מאכט, אזוי איז געווען די אונפערמיידליכע קאנסעקווענץ פון דער ענטוויקלונג פון די כוחות-פערהעלטנישען.

דער פרעזידענט פון רייכסטאג, דער נאציאנאל - סאציאליסט געהרינג האט נאך געפרובט פארטזעצען די קאמעדיע פון בעהעלטעריש-שפיל צונויפרופענדיג דעם רייכסטאג אויפ'ן צווייטען טאג נאך דער אויפלעזונג, אבער אין דאזיגען לעכערליכען שפיל האט איהם קיינער מעהר נישט געוואלט אונטערשטיצען. דער צענטער האט זיך באלד צוריקגעצויגען, ארויסגעצויגען זיך פון דעם עסק האבען אויך די סאציאל-דעמאקראטען, וועלכע האבען מיט זייערע שטימען ארויפגעזעצט הינדענבורגען אויפ'ן פרעזידענטען-שטוהל אלס דעם איינציגען שטיץ-פונקט פון דעמאקראטיע און מוזען איצט צוזעהען, ווי אונטער דער פירמע און באטירליך מיט דער הסכמה פון אלטען גענעראל קומט פאר די ביסלעכוויזע רעסטאווראציע פון פריצישען, יונקעריש-פרייסישען דייטשלאנד.

אין דעם פונאנדערגעלאזטען פארלאמענט האט די רעגירונג פון פאפען שלייכער קיין שטיצע נישט געקאנט האבען. דאס פראגראם פון ארבייט, פון „סאנירען" די פערהעלטנישען אין לאנד, וועלכער עס האט אנגעצייכנט די „רעגירונג פון הינדענבורגס צוטרוי", האט געפונען אנ'אפראבאטע בלויז אין א מינימאלער גרופע פון רייכסטאג, נישט די סאציאליסטען, נישט דער צענטער, און אוודאי נישט די קאמוניסטען האבען דאס פראגראם נישט געקאנט אננעהמען, אויפ'ן פראגראם פון פאפענ'ען קאנען זיך אויך נישט אונטערשרייבען די היטלעראווצעס, וועלכע זענען דאך געבונדען מיט דער גרויסער בירגער-מאסע, אפילו מיט גרויסע שיכטען פון דער ארבייטער-מאסע, וועלכע לאזט זיך פיהרען דורך די דעמאגאגישע לאזונגען פון היטלערן און זיינע חברים. פאפענ'ס פראגראם איז דאס פראגראם פון גרויסען ערד-בעזיץ, אין דער ערשטער רייה, און דאן פון דער גרויסער אינדוסטריע. פאפען נעהמט זיך איינפיהרען גרויסע צאל-טאריפען אויף די לאנדווירטשאפטליכע פראדוקטען מיט'ן ציל צו קומען צוהילף די רייכע ערד-בעזיצער פון מזרח-פרייסען, ער פיהרט איין דאס סיסטעם פון קאנטינגענטען, וואס דארף בעפרייען די אינערליכע לאנדווירטשאפטליכע פראדוקציע פון אויסלענדישער קאנקורענץ. פאר די גרויס-אינדוסטריעלער האט פאן פאפען אנדערע גראטיפיקאציעס: זיין ווירטשאפטליך פראגראם דערלאזט רעדוצירען די ארבייטס-לוינע, די אינדוסטריעלער בעקומען ספעציעלע פרעמיעס פאר בעשעפטיגען מעהר ארבייטער א.א.וו.

עס איז דעריבער פערשטענדליך, וואס פאפען און שלייכער זענען געווארען די צום בעסטען וואוילגעליטענע מלוכה-מענער ביי די פריצים און ביי די גרויס-אינדוסטריעלער. און דא ליגט דער גרונד פון קאמף, וועלכען פאן פאפען האט אונטערגענומען געגען דער כלומרשט אזוי מעכטיגער בעוועגונג פון די היטלעראווצעס. פריהער איז די בעוועגונג פון דעם „שעהנעם אדאלף" בעטראכט געווארען דורך דער גרויס - אינדוסטריע, דורך די פינאנץ-מאגנאטען, דורך די פרינצען פון די האהענצאלערנס און אנדערע עהנליכע כוחות אלס אנ'אייגענע, אלס די בעוועגונג, וואס שפילט זיי אויף דער האנד און ערפילט זייערע אויפגאבען. דאס איז געווען דער האמער, דורך וועלכען די גרויס-אינדוסטריעלער האבען געשלאגען איבער דער ארבייטער-בעוועגונג, ווייל פאר היטלערן און זיין סביבה איז געגאנגען דער לאזונג פון צוקלאפען און ממש פיזיש פערניכטען די לייטונג פון די ארבייטער ארגאניזאציעס. דערפאר איז היטלער ברייט אונטערשטיצט געווארען מיט געלד פון דער אינדוסטריע א. א.

די היטלער-בעוועגונג איז אבער דער גולם, וואס קאן אמאל זיין האק ווענדען אין א גאר נישט געוואונשענער ריכטונג, אין דעם, וואס האלט די האק אין דער האנד. פאר דעם יונקערטום און דער גרויס-בורזשואזיע קאן ער ווערען א געפעהרליכער ווערקצייג. עס איז דעריבער געווארען גלייכער בעצייטענס פון איהם זיך אפצוקערען און פרובען שאפען פאר זיך אנ'אנדערע שטיצע. אט די שטיצע דארף עס זיין די רעגירונג פון פאפען-שלייכער אין איהר ריינער, דאס הייסט, אנטי-פארלאמענטארישער, אהנפארלאמענטארישער און דיקטאטארישער פארם.

עס שטעלט זיך דאך איצט די פראגע: צי וועלען זיין אין דייטשלאנד נייע וואהלען צום רייכסטאג און ווי אזוי קאנען זיך געשטאלטען די פערהעלטנישען. אויף דער פראגע איז דער ענטפער קלאר אויף אזוי פיל, אז פאן פאפען רייסט זיך נישט צו נייע וואהלען, עס בענקט נישט אין איהם די בענקשאפט נאך א נייעם רייכסטאג, וואו ער זאל נישט האבען אויף ווער זיך צו אנשפארען. זאלען ווייטער בעשטימט ווערען נייע וואהלען און זאל דער נייער רייכסטאג איבערחזרען דאס בילד פון דעם איצטיגען, דאן ווערט שלייכער נישט אפשטעלען זיך פאר פונאנדערלאזען אויך דעם רייכסטאג.

עס וועט פערפיהרט ווערען א שפיל מיט'ן פארלאמענט, עהנליך צו דעם, וואס עס קומט פאר ביי אונז אין פוילען, ווען די אזוי גערופענע פאלקס-פערטרעטונג ווערט אנ'אונגילטיגע, אנ'איבעריגע זאך און אלץ ווערט געטון אהן פארלאמענט.

די דייטשע רעגירונג האט דערצו אויך א קאנסטיטוציאנעל געוועהר, דאס איז דער פאראגראף 48 פון דער קאנסטיטוציע, וועלכער גיט דעם פרעזידענט די גרעסטע פולמאכטען און לויט וועלכען ער קאן ארויסגעבען כל'ערליי דעקרעטען מיט דער קראפט פון א געזעץ. אויפ'ן סמך פון דעם ארטיקעל קאן אויך געענדערט ווערען די וואהל-ארדינאציע, וואס די רעגירונג וועט זיכער טון.

מיט'ן רייכסטאג אדער אהן דעם רייכסטאג, די רעגירונג, וועלכע שטיצט זיך אויפ'ן ווילען פון די פריצים און גרויס-אינדוסטריע האט בדעה ווייטער מיט א געהויבענער האנד צו פיהרען איהר קאמף געגען פארלאמענטאריזם און מארקסיזם. זי נעהמט איבער די פונקציעס, וועלכע עס האט זיך געשטעלט היטלער און וועט זי זיכער ערפילען קאנסעקווענטער און ערפאלגרייכער. דערצו ווערען צוגעצויגען די „נאציאנאלע שעפערישע כוחות", ווי שלייכער האט די טעג אנגערופען די שטורם-אפטיילונגען פון היטלער'ן. די אויפגאבע וועט זיין נישט קיין זעהר שווערע, ווייל די סומען, וועלכע זענען אין גרויס שפע געפלאסען פון די גרויסע קאנצערנען אין די קאסעס פון היטלער'ן, וועלען נעהמען פליסען אין אנ'אנדער ריכטונג.

פ. פ. ס.

דער קריזיס איז די בעסטע קאניונקטור

פאר האנדעל מיט פרויען און מיידלעך

ביי דעם אלגעמיינעם קריזיס, וואס הערשט איצט אין דער וועלט, איז די איינציגע צווייג, וואס נישט נאר זי ווייזט ארויס סמנים פון לעבע, נאר פערקעהרט זי בליהט מעהר ווי אלע מאל דער האנדעל מיט לעבעדיגער סחורה. דאס האט ארויסגערופען א בעאונרוהיגונג אין די קרייזען פון פעלקערבונד, וועלכער האט ארויסגעשיקט זיינע אגענטען קיין פאריז, בערלין, לאנדאן, ליסאבאן און אנדערע גרויסע שטעט, כדי די זאך אויסצופארשען, איצט איז אויפ'ן סמך פון געזאמעלטע מאטעריאל פערעפענטליכט געווארען א נייער בעריכט פון דער ליגע.

דער פעלקערבונד האט געהאט נאך איין זעהר טעטיגען און טיכטיגען געהילף אין קאמף געגען דער דאזיגער פלאג פון דער געזעלשאפט. דאס איז געווען אדוואקאט דזשאנסאן, וועלכער האט זיך געהאט אינגאנצען געווידמעט דעם קאמף געגען האנדעל מיט פרויען. ד"ר דזשאנסאן איז געווען אנ'ערפאלגרייכער ניו - יארקער ארוואקאט. אבער מיט אכט יאהר צוריק האט ער ליקווידירט זיין קאנצעלאריע, האט זיך אריבערגעטראגען קיין גענף און האט דא געעפענט א ביורא, וואס האט געהאט דעם ציל צו פערפאלגען די הענדלער מיט לעבעדיגער סחורה. עס איז קיין וואונדער נישט, וואס דזשאנסאן האט זיך ערווארבען שרעקליכע שונאים אין די קרייזען פון די פרויען-הענדלער, וועלכע זענען גוט ארגאניזירט און וואלטען גערן געוואלט זייער פיינד אראפרוימען פון דער וועלט. מ'האט טאקע מורא, אז אויף איהם זאל נישט געמאכט ווערען אנ'אנפאל און דעריבער איז ער שטארק בעוואכט פון פאליציי.

דער בעריכט פון פעלקערבונד שרייבט אונטער, אז צו דער פונאנדערבליהונג פון האנדעל מיט דער לעבעדיגער סחורה האט זעהר פיל מיטגעהאלפען אין דער ערשטער רייה די קלאגעדיגע ווירטשאפטליכע בעציהונגען. פיל יונגע מיידלעך, וועלכע וואלטען ביי אנדערע בעדינגונגען נאמאל פערדינט אויף זייער לעבען, זענען אויס נויט און פערצווייפלונג אריינגעפאלען אין די הענט פון די הענדלער. אט די אויסוואורפען האבען דאכט זיך, קיינמאל נישט געהאט אזא גלענצענדע קאניונקטור ווי אין די איצטיגע צייטען, זיי האבען טאקע אויך געוויזען אויסצונוצען די קאניונקטור פאר זייערע צוועקען.

פרוי הארייט קאמפבעל בעשרייבט די ארבייטס-מעטאדען פון די הענדלער אויפ'ן ענגלישען באדען. אין ענגלאנד פערלאנגט מען נישט קיין פעסער אויף צו פאהרען קיין פאריז, כדי דארט צו פערברענגען דעם וויקענד (ענדע וואך פון, שבת ביז מאנטאג איבערפרייה). דאס נוצען אויס די הענדלער מיט לעבעדיגער סחורה, וועלכע רעדען אן מיידלעך צו פאהרען מיט זיי פערברענגען די פאר טעג אין פאריז. ווען דאס מיידעל געפינט זיך שוין אין פאריז, איז די ארבייט בעדייטענד לייכטער, עס ווערען אויסגעארבייט אויסלענדישע פעסער און די סחורה ווערט טראנספארטירט קיין אמעריקע.

ווי ס'איז צו זעהן, טרייבען נישט בלויז די נויט די מיידלעך אין די ארעמס פון די פרויען-הענדלער, נישט ווייניג פאלען זענען פערהאן אזעלכע, ווען די מיידלעך זוכען פשוט א לעבען צו טון און ווילען זיך ארויסרייסען פון דער גרויקייט פון טאג-טעגליכען לעבען. אבער צומייסטענס פאלען אלס קרבן פון די הענדלער יונגע מיידלעך פון דער פראווינץ אדער פון לאנד, וועלכע קומען אין דער גרויסער שטאט זוכען עפעס אנ'ארבייט. די בעמיהונגען ברענגען מייסטענס צו גארנישט. און די מיידלעך זענען גרייט אנצונעהמען וואסער אפשר עס לאזט זיך נאר און די אגענטעס שטאמען טאקע גאנץ אפט פון די פרויען-הענדלער, און הגם די שטראפען פאר האנדלען מיט פרויען זענען זעהר גרויסע, זענען אבער די פערדינסטען דערפון אזעלכע הויכע, אז די הענדלער האבען ארומגעריגעלט די גאנצע וועלט מיט זייער שפינוועבנעץ.

לאמפען
אין א גרויסן אויסוואהל
מאדערנסטע סטיל - ארטען
צו רעדוצירטע פרייזן
עמפפעהלט די בעקאנטע
לאמפען-פאבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט צוגעגעבענע צייכענונגען

דער גוטער נאמען פון א פאלק

פון לעא קעניג

יעדער ציוויליזירטער מענש ווייסט שוין לאנג אז „גענעראליזאציעס" וועגען א גאנץ פאלק און וועגען א קלאס קען מען נישט און מען טאר נישט מאכען.

ס'איז נישטא קיין „כולו זכאי כולו חייב": יעדעס פאלק האט פערשידענע גוטע און שלעכטע יחידים, קלאסען און אינטערעסען, מען האט געפרובט אין די פיינטליכע צו דייטשלאנד לענדער, בעת דער מלחמה, באיקאטירען אפילו די גרויסע דייטשע פילאזאפען, פאעטען און מוזיקער, ווייל מען האט די דייטשען געמאכט שולדיג אין דער מלחמה.

ס'האבען זיך אפילו געפונען אזעלכע „טעאָרעטיקער" וועלכע האבען זיך בעמיהט בעווייזען אז אויך די וואגנערס און די ניטשעס זענען אין תוך נעגומען בארבארען.

און יעדער ציוויליזירטער מענש האט געהאפט און געגלויבט אז צוזאמען מיט דעם גיפטיגען מלחמה טשאד וועלען צושוואומען ווערען אט אלע בלבולים אויף איינעם פון די גרעסטע קולטור־פעלקער.

„קריג איז קריג" פלעגט מען טענה'ן — און די דייטשען זענען נאר לאגישער און קאנסעקווענטער, מיט איין וואָרט „דייטשער" אין זייערע קריגטאקטיק, אבער ס'איז בשום אופן נישט קיין בארבאריזם".

און דער עיקר, מען האט געוואוסט אז דאס דייטשע פאלק, די גרויסע דייטשע מאסען, ליידען פונקט ווי אלע אנדערע מאסען אונשולדיג און ביטער פון א קריג וואס זיי האבען נישט געוואלט, וואס זיי האבען נישט געוואוסט; פון א קריג אין וועלכער מען האט זיי ווי אלע אנדערע מאסען אריינגענארט.

אבער לעגענדעס און בלבולים אויף פעלקער שטארבען נישט אזוי גרינג (מיר יודען ווייסען עס, ליידער, גאנץ גוט):

די וועלט מלחמה האט זיך געענדיגט און די האט... איבערגעלאזט דעם אומגליקליכען און פארטאלן ווערסאילער שלום מיט דעם שענדליכען פונקט אז דייטשלאנד איז אליין שולדיג אין דער וועלט־מלחמה.

די שאפער פונם ווערסאילער שלום האבען נישט נאר צוליב זייערע קורצזיכטיגע אינטערעסען געשאפען דעם שלום נאר אויך קען מען זאגען, צוליב פסיכאלאגישע טעמים:

מען האט געוואלט פערזיכער'ן די דעמאקראטיעס פון דער וועלט, אז מען האט געפיהרט מלחמה בלויז צוליב אידעאלען, האט מען דאך געמוזט ווייזען אויך פאר די אייגענע מאסען דעם שולדיגען אין בלוטיגען „שפיל"...

א נישט וואס וועלען די אייגענע פעלקער זאגען, ווען זיי וועלען זעהען אז אלע זענען גלייך שולדיג געווען אין דער וועלט מלחמה...

ס'האבען זיך אנגעהויבען די פערשידענע אינטעלעקטואלע און פאליטישע — אינטערנאציאנאלע קאנפערענצען.

די עקס־קריגערישע אינטעליגענץ האט זיך ווידער אנגעהויבען בעגעגענען און בענייען די טראגיש־איבערגעריסענע פריינדשאפט. מען האט זיך אנגעהויבען שעהמען מיט די האלבע באיקאטען אויף די שאפונגען פון די דייטשע גאונים. גאנץ אייראפע — די גאנצע ציוויליזירטע מענשהייט — האט געפייערט די יובילעאומס פון די גרויסע דייטשע דיכטער, לעסינג און געטע...

קיין קאנצערט אין אייראפע איז קיין קאנצערט נישט, אהן דער מוזיק פון באך, בעטהאווען, מאצארט און וואגנער. די דייטשע ליטעראטור — די קלאסישע און די מאדערנע — איז ווידער אין שטארקען אנבאט אין אלע קולטור לענדער.

קיין מאל זענען, דאכט זיך, נישט געמאכט געווארען אזוי פיל איבערזעצונגען פון דער דייטשער ליטעראטור ווי אין די נאך מלחמה יאהרען.

זענען געקומען פון דייטשלאנד, באלד נאך דער מלחמה פיינע געגען מלחמה־ווערק!

ס'איז דאך א פאקט: די פאפולערסטע אנטי־מלחמה נאוועלען — רעמארק'ס „אויפ'ן מערב פראנט" און צווייג'ס „סערזשאנט גרישא" — זענען דאך געשאפען געווארען אין דער דייטשער שפראך.

און די ביידע דייטשע ביכער, ווי א סך אנדערע דייטשע נאך־מלחמה שאפונגען, צייכענען זיך נאך אויס מיט אזא פיינער און ריינער מענשליכקייט.

אבער לעגענדעס און בלבולים אויף גאנצענע פעלקער האבען א זעהר לאנגע און שווערע גסיסה. לעגענדעס שטארבען שווער, נישט קוקענדיג אויף זייער אומגעלומפערטקייט און זינלאזיגקייט.

לעצטענס האט נאך די לעגענדע אז „די דייטשען זענען בארבארישער ווי די אנדערע אייראפעאישע פעלקער" ווידער גענומען אויפהויבען דעם קאפ.

און דאס מאל שפיעלען און זענען מחיה די לעגענדע, דעם בלבול אויפ'ן דייטשען פאלק נישט דייטשלאנד'ס איצטיגע און געוועזענע שונאים נאר איהרע „בעסטע פריינד".

דייטשלאנד'ס בעסטע און שטאלצעסטע פאטריאטען יאקבי — די נאציס לעבען אצינד אויף דעם בלבול אויפ'ן דייטשען פאלק.

זיי דעמאנסטרירען אצינד פאר דער וועלט א כוליגאניזם וועלכער פערטונקעלט דעם פון די צאריסטישע שווארצע־מאות.

זיי, די אולטרא־פאטריאטישע נאציס, וועלכע קענען אזוי נישט ליידען דייטשלאנדס מלחמה־שולד, דעמאנסטריר'ען איצט פאר דער וועלט א חוצפה'דיגע יונקערישען מיליטאריזם, וועלכע פערטונקעלט די האהענצאלער'ן עפאכע. אזא נאאיווען בארבאריזם ווייזען זיי אצינד דער ציוויליזירטער וועלט: מיט וואס פאר א בארבארישען אתה בחרתנו'איזם דרינגען אצינד היטלער'ס „טעאָרעטיקער" אז מען מעג הרג'ענען א פאליטישען געגנער, וועלכער איז אויך נישט פון דער „ריינער דייטשער ראסע".

ווי בארבאריש הייליג און נאאיוו איז זייער צארן, פאר וואס מען האט פערמשפט פינף נאציס נאר דערפאר, ווייל זיי האבען געהרג'עט א קאמוניסט און — א פאליאק דערצו... —

און אייראפע קוקט זיך צו, וואונדער'ט זיך און דערמאהנט זיך אן די מעשיות וועגען דייטשען „הונישען" בארבאריזם מיט וועלכען מען האט זיי פערגיפטעט בשעת דער לעצטער וועלט־מלחמה. און נישט וועלענדיג שטעלען זיך אצינד אפילו פרידליכע אינטערנאציאנאליסטען די פראגע:

— וואס וואלט געווען ווען דייטשלאנד געווינט די מלחמה? וואס פאר א קאזארמע וואלטען זיי געמאכט פון דער וועלט? ווי גאווה'דיג און חוצפה'דיג וואלט דער יונקער ארומגעשפאנט איבער דער וועלט און געקלונגען מיט זיינע שפאר'ען?

די נאציס, וועלכע זענען איצט די שטארקסטע פארטיי אין דייטשלאנד, זענען אבער נישט דאס דייטשע פאלק; א גאנץ פאלק איז קיינמאל נישט כולו זכאי אדער כולו חייב... דער איצטיגער היטלעריסטישער שטורעם אין דייטשלאנד איז אפשר דער לעצטער אויפפלאקער פון א ארדנונג וואס געהט אונטער.

געטהע און יודישע פרויען

געטהע אין נעטהא. — יודישע פרויען: יוטא שאפער. — רחל לעווין. — הענריעטע הערץ. — שרה און מאריאנע מייער. — באראנין פראנציסקא פון ארנהיים. - צעציליע עשסעלעס. - מאריא שימאנאווסקא

פון אריה שטרייט

שוין אלס יונגער בחור האט דער גרויסער דייטשער דיכטער געטהע ליב געהאט אפט פערבלאנדזשעט צו ווערען אין פראנקפורטער יודישען געטהא און נאכצוקוקען די שיינע חן'דיגע יודישע מיידלעך, וועלכע פלעגען יעדען שבת נאכמיטאג זיך ארויסלאזען אויפ'ן שפאציר איבער די פראנקפורטער גאסען און קיינער קען איהם חלילה נישט פאראיבעל נעמען, אז די בעטעמ'טע שווארצאויגיגע יודישע טעכטער האבען איהם, דעם ביז גאר עמפינדליכען אויף פרויען־שיינקייט — א סך בעסער געפעלען, ווידער די גערמאנישע בלאנדינקעס.

דאס ערשטע יודישע מיידעל בכלל, וועלכע איז דעם יונגען געטהע געפעלען געווארען, איז געווען די בילד־שיינע יוטא שאפער, א טאכטער פון א רייכען און איינפלוסרייכען פראנקפורטער יוד. איהר צוליב איז ער געווען אנ'אפטער גאסט אין פראנקפורטער יודישע קווארטאל, אויף יודישע חתונות, בריתין און אנדערע יודישע שמחות. געטהע אליין מאכט דערפון לגמרי נישט קיין סוד און אין זיין אויטאביאגראפיע „דיכטונג און וואהרהייט" איז ער זיך אזוי מודה: „איך בין זעהר געווען נייגעריג צו בעקענען זיך מיט די יודישע צערעמאניעס. איך האב מיך נישט פריהער בערוהיגט, ביז איך האב בעזוכט זייערס א שוהל, א ברית־מילה, א חתונה — ביז איך האב מיר נישט געשאפען א בילד פון זייערע סוכות, אומעטום בין איך אין דער געזעלשאפט געווארען אויפגענומען גוט, גוט בעווירטעט און איינגעלאדען צו קומען נאך איינמאל. די מענשען וואס האבען מיך אהינגעבראכט, אדער וואס האבען מיך אהין רעקאמענדירט, זענען געווען פערזאנען פון איינפלוס".

ס'איז אגב בעוואוסט, וואס פאר א שרעקליכען איינדרוק די שווארצע מרה־שחורה'דיגע געטהא־געשטאלטען פון דער פראנקפורטער יודענשטאט האבען אויף דעם דיכטער געמאכט, אז ער האט אנ'ענטוישטער, אנ'פערחידוש'טער געפרעגט („דיכטונג און וואהרהייט"): „ווי אזוי איז דאס בכלל מעגליך, אז דאסזעלבע פאלק האט געקענט פון זיך ארויס אנשרייבען דאס מערקווירדיגסטע בוך, (די ביבעל אויף דער וועלט)".

רמזים פון מאנכע פון יענע יודישע מנהגים געפינט מען נאך עד־היום אין עטליכע פון געטהעס יוגענד־ווערק (ווי למשל „דאס יאהרמארקטפעסט צו פלונדערס ווילער'ן", „יוסף" א. א.) — יוטא שאפער האט שפעטער חתונה געהאט מיט דעם יודישען באנקיר מאיר אנשעל ראטשילד, דעם בעגרינדער פון דעם בעריהמטען באנק־הויז און איז אזוי ארום געווארען די עלטער־באבע פון דער וועלט־בעקאנטער פינאנץ־דינאסטיע ראטשילד.

ס'איז א סברה, אז רחל לעווין — „די ליבע קליינע פרוי, מיט דער גרויסער נשמה, די גייסטרייכסטע פרוי פונ'ם אוניווערזום" — ווי היינע האט זי גערופען, אדער „די פיטיא פון דער דייטשער ליטעראטור" — ווי אנדערע פלעגען זי אנרופען — איז א געוויסע צייט אויך געווען די געליבטע פון געטהע.

רחל לעווין האט זיך שוין אין איהר יוגענד אויסגעצייכענט מיט א זעלטענער שעהנהייט, א שטארקען טעמפעראמענט, מיט א ראפינירטען גייסט און גלייכצייטיג מיט גרויסע פעהיגקייטען צו בילדונג, זי האט חתונה געהאט מיט א דייטשען אריסטאקראט, א קריסט, וואַרנהאגען פון דער ענזע און זי האט דעריבער זיך געשמדט נאך פאר דער חתונה, אין איהר סאלאן, דעם בעריהמטען בערלינער סאלאן, פלעגען זיך צונויפקומען די גרעסטע לייט פון דייטשלאנד, די גאנצע העכסטע דייטשע אינטעליגענץ און אריסטאקראטיע.

רחל לעווין און הענריעטע הערץ, די פרוי פון דעם בעקאנטען בערלינער יודישען דאקטאר מארקוס הערץ — די צוויי דאמען מיט זייער חן, זייער גראציע און זייער ערווארבענער בילדונג זענען געווען א לאנגע צייט די טאנגעבערינס פונ'ם קולטורעלען און עלעגאנטען בערלין, אין זייערע סאלאנס זענען שטענדיג איבערגעטעטען אזעלכע פערזענליכקייטען, ווי דער בעריהמטער טעאלאג שלייערמאכער, די געלעהרטע אלעקסאנדער און ווילהעלם פון הומבאלדט, די געברידער שלעגעל און א סך אנדערע, פון דער יודישער זייט ווידער פלעגען קומען: משה מענדעלזאהנס טאכטער, דאראטעא ווייט, (וועלכע האט זיך — אזוי דרך אגב) דא פערליבט אינ'ם דיכטער פרידריך פאן שלעגעל, איבערגעלאזט איהר מאן, א פערמעגליכען באנקיר, מיט צוויי קינדער, זיך גע'שמדט און חתונה געהאט מיט דעם דייטשען פאעט), אין די שפעטערדיגע יאהרען זענען אויך פון די איינגעהערס אין רחל לעווינס סאלאן געווען: דער בעריהמטער שרייבער לודוויג בערנע און דער יונגער היינריך היינע.

אין זייערע סאלאנען זענען באמת פארגעקומען די פיינסטע און ראפינירטעסטע געשפרעכען וועגען אלע פראבלעמען פון ליטעראטור, קונסט און פאליטיק, דא איז אויך געווען דאס צענטרום פון דער גרויסער בערלינער געטהע־קהלה, פון וואנען מען האט דעם געטהע־קולט פערשפרייט איבער גאנץ דייטשלאנד.

רחל לעווין אליין האט ממש געטהע'ן פערגעטערט און ביי איהר גרויסער געטהע־התלהבות האט זי אלעמאל אויסגערופען: „ווען איך קלער וועגען געטהע מוז איך פשוט וויינען. אלע מענשען האבען איהם ליב מיט מיינע אייגענע כוחות, ער לערנט מיך איהם ליב צו האבען מיט זיינע כוחות".

א צווייטער געטהע־קרייז אין בערלין האט זיך געבילדעט ארום די צוויי שוועסטער שרה און מאריאנע מייער, די טעכטער פון א בערלינער יודישען באנקיר, וועלכע האבען זיך נאך אין יאהר 1795 פערזענליך מיט געטהע'ן אין קארלסבאד בעקענט. זיי האבען זיך נישט נאר אויסגעצייכענט מיט קערפערליכע מעלות, נאר אויך מיט א גוטען חוש פאר קונסט און ליטעראטור. די הארציגע בעציהונגען צו הויף, בפרט צו מאריאנען קודם כל פון שילערן און דערנאך פון געטהען, זאגען בולט עדות פון זייער השפעה אויף די צוויי גרעסטע דאמאלסדיגע גאוני הדור. ביידע שוועסטער מייער זענען געווען גאר שטארק איבערגעגעבענע פערעהרערינס פונ'ם גרעסטען דייטשען פאעט און וואו זיי פלעגען זיך נאר קערען און ווענדען, פלעגען זיי דעם רוהם פון דיזער „געטליכען געטהע" — אזוי פלעגען זיי איהם רופען — פערשפרייטען.

מאריאנע מייער, וועלכע געטהע גופא האט גאר הויך געשעצט, האט דעם געטהע־קולט אפילו פערפלאנצט מחוץ די גרעניצען פון דייטשלאנד. זי האט זיך נאכ'ן טויט פון איהר מאן, א דייטשען פירסט רויס־פלויען, מיט וועלכען זי האט געהיים חתונה געהאט — בעזעצט אויף שטענדיג אין ווין און דא געגרינדעט א סאלאן, נאכ'ן מוסטער פון רחל לעווינס סאלאן, וועלכער איז געווארען דער טרעף־פונקט פון דער ווינער געטהע־געמיינדע.

מאריאנע מייער ווידער האבען נאכגעטון די צוויי רייכע און איינפלוסרייכע טעכטער פון דעם בעקאנטען בערלינער יודישען באנקיר איציג, פראנציסקא באראנין פון ארנהיים און צעציליא פון עשקעלעס, וועלכע האבען אויך געטהען פערזענליך געקענט און שעצען געלערנט און (נאכ'ן משל פון הענריעטע הערץ אין בערלין) געגרינדעט א צווייטען סאלאן אין ווין און פון דארט אויסגעפערדיגט דעם געטהע־קולט.

און אויך די לעצ[illegible] אין געטהעס לעבען איז ווידער גע[illegible] אזוי ווי איטע שאפער איז געווען די ערשטע — כאטש א געשמדטע — א יודישע טאכטער, — די וועלט־בעריהמטע רוסישע פיאניסטין מאריא שימאנאווסקא, געטהע האט די וואונדערשעהנע מאריא שוין אלס גרייז־גרויסער זקן, אין מאריענבאד, אין יאהר 1823 קענען געלערנט, זי איז גראד דעמאלט געווען אויף א קאנצערט־טורנע איבער אייראפא, אנ'ערך א צוויי חדשים שפעטער האט די שימאנאווסקא דעם דייטשען דיכטער געטהע אין ווימאר בעזוכט און איהם מיט איהר „העריליך אונגלויבליך קלאווירשפיעלען" אזוי ענטציקט, אז אויס דאנקבארקייט האט ער איהר געווידמעט דאס דריטע געדיכט (די „אויסזעהנונג") פון זיין בעקאנטער „טרילאגיע דער ליידענשאפט", „ווייל דער פרוי — האט זיך געטהע אמאל שפעטער מודה געווען — האב איך א סך צו פערדאנקען: די בעקאנטשאפט מיט איהר און איהר טאלענט האט מיך קודם כל מיך אליין צוריקגעגעבען".

מיינע לידער צו דער בת-ציון

(א קאפיטעל פון מיינע קינדער-יאהרען)

פון פרץ הירשביין

א שעהנער זומער האט געלעבט היגטער'ן שטעטעל קוזניצע, וואס אין גראדנער גובערניע. אפטע בענקשאפט האט דערמאנט אין די שעהנע זומערן ארום ליפע'ס מיהל, מיין געבוירענארט און היים, ארום ליפע'ס מיהל זענען געווען לאנקעס; דא, ארום קוזניצע — ווייצען און קארן-פעלדער. די אייזענבאהן, וואס האט די געגענט דורכגעשניטען, האט פערבונדען דעם זומער מיט מיינע היימישע טעג און נאך עפעס:

ארום ליפע'ס מיהל איז אין יענע זומערען איבער די לאנקעס אומגעלאפען א פער'חלומ'ט יונגעל, פרץ ליפע'ס; און איצט, מיט עטליכע יאהר שפעטער, איז זומער ארום קוזניצע, מיט געמאסטענע טריט, שוין פון שטעטעל ארויסגעקומען א פער'חלומ'טע יוגענט צו בעגעגענען דעם פארנאכט; צו בעגלייטען די זון, וואס האט צווישען ווייצענפעלדער אראפגענידערט ביים ראנד פון דעם מערב הימעל.

געווען אווענטען און שבת באכמיטאגען, ווען די יוגענט איז נישט געווען גאר אליין. די היינטוועלטיגע טאכטער פון פרומע טאטע-מאמע, א טאכטער פון מיין „מיטוואך-טאג", איז זייט-ביי-זייט מיט'ן ישיבה-בחור און יונגען בעל-חלומות געגאנגען און געשמועסט פון הויכע ענינים:

— ד"ר הערצל...

— ווער איז ער דער מענש, וואס איז פון דורות-וואלד ארויסגעקומען צו דערפרעהען דאס הארץ פון דער בת-ציון?

— ער וועט צונויפנעמען אלע יודען, צעוויטע און צעשפרייטע איבער גאר דער וועלט און וועט זיי פיהרען קיין ארץ-ישראל.

— א קאנגרעס רופט ער צונויף אין באזעל; ער, הערצל, רופט צונויף שליחים פון אלע יודישע פינות עולם און וועט זיי איבערגעבען די שליסלען צו ארץ-ישראל.

יא, א מעשה'לע איז דאס געווען. קינד און קייט אין קליינעם שטעטעל האט דאס מעשה'לע פערשענערט. לידער האט מען געזונגען, וואו די בת-ציון איז ארויסגעקומען פערשלייערט און איינגעבויגען... די בת-ציון זיצט ביי דער מויער פון די וועגען און קוקט אויס איהרע קינדער, וואס וועלען צו איהר ווידערקעהרען פון אלע ווינקעלעך פון דער ערד.

העם תנ"ך קען איך כמעט אויף אויסענווייניג. ס'לעבען אויף די נביאים און זייערע שטראף-רייד צום פאלק-ישראל; לעבען-אויף די נביאים מיט זייערע טרייסט-ווערטער. לעבען-אויף זייערע קללות און זייערע ברכות.

דריי סדרים גמרא קען איך כמעט אויף אויסענווייניג; פוסקים און אגדות — — — לעבען-אויף פאר מיר אלע אגדות פון חורבן ירושלים און ישראל'ס וועג אין גלות. די ערד אונטער די פיס, דער זומער צווישען ווייצען און קארן-פעלדער יעדען פארנאכט — דאס איז בלויז אב'אויסגעבעטענער זומער, אויף אויסגעבעטענע פעלדער, אויף א פרעמדער ערד. דער עיקר איז דארטען — ארץ-ישראל, וואוהין הערצל רופט דאס פאלק ישראל. שירים קומען-אויף אין מיין בלוט, בעטען, איך זאל זיי פערצייכענען אויפ'ן פאפיר. שירים, וועמעס קלאנגען איך שיק איבער צו דער בת-ציון, ביים וועג פון אלע וועגען. עס קומען צו מיר די קלאנגען פון א וועלט א נישט-דאאיגער און געהען אוועק פון מיר, ווערען פערשוואונדען אין דער ווייט. מיט א גמרא-ניגון בין איך מחבר די שירים. מיט א גמרא-ניגון זינג איך זיי אויס אין פארנאכט אריין, היגטער'ן שטעטעל.

די מאמעס אין שטעטעל וויסען פון מתמיד. ווען זיי זאלען נישט קומען בעגיגען אין בית-מדרש אריין, איז ער שוין וואך און זיין שטים פיהלט אן דעם פארטאגיגען בית-מדרש.

די יונגע טעכטער וויסען פון דעם בית-מדרש'ניק, וואס איז מחבר שירים אויף לשון קודש... פאר זיי איז גאר דער בית-מדרש'ניק דער, וואס ווייזט אן היגטער'ן שטעטעל אלע שעהנע ערטער; וואס ווייזט אן היגטער'ן שטעטעל דעם ארט, וואו שעהנע בלומען וואקסען; וואו א שעהן, דערהויבען ערטעל, וואס נעמט אויף דעם פערבארגענעם פארנאכט צום געדויש פון ווינט און די קארן- און ווייצען-פעלדער.

די בת-ציון טראגט מי'ך ארויס פון דער וועלט, וואו איך לעב. די בת-ציון ווייזט מיר מיט א פינגער צום מזרח. ווינקט און זאגט צו אב'איביגען לעבען א יעדען, וואס וועט צו איהר קומען און לינדערען איהר צער.

דעריבער, שניט-צייט, ווען עס קומען שניטער און שניטערינס מיט געזאנג, קומען אן אין די ווייצען-פעלדער; אזוי געבויגענע שניידען זיי מיט סערפ די תבואה, זינגענדיג בעת'ן שניידען — יא, דעמאלט גאר, אנשטאט מיטצוזינגען מיט דער שניטער-מיידעל, וואס שרייט אריין אין פארנאכט אריין אויף איהר ווייס-רוסישען לשון:

די זו זגעהט-אום ארום וואלד ארום
און אין וואלד קומט זי נישט אריין —
אזוי געהט מיין געליבטער ארום
מיין שטוב ארום
און קומט אין שטוב נישט אריין...

דעמאלט גאר זינג איך אב'אנדער ליד: „בקיצור" — שניט צייט. אין שיר קלאג איך אויס מיין הארץ אויף דעם, וואס מיין אייגען פעלד איז פערוויסט. „איך געה-אויס צווישען שניטער, וואס שניידען נישט מיין פעלד; וואס זינגען נישט אין „מיין פעלד".

וואס פאר א טעג זענען דאס דעמאלט געווען פאר דעם זיבעצהן יעהריגען בחור, וואס האט אויף א ווייל אנגעוואוירען די סתירות צווישען בית-מדרש און לעבען; ווען אין זיינע פארנאכטען האט ער מיט פער'חלומ'טע, יונגע יודישע טעכטער אויסגעזונגען העברעאישע שירים אין פארנאכט אריין!

דאס זענען געווען טעג א/עלכע בסך הכל מיט אריבער דריי צעהנדליג יאהר צוריק. איצט זעהט עס מיר אויס, אז איך געהער גארנישט צו יענער צייט און וועלט. מיין אנהויב קומט נישט פון דארטען. איך אליין בין מיט הונדערטער יאהרען צוריק געשטארבען און איצט אויף דאס ניי אויפגעשטאנען תחית המתים אין א וועלט א וואכער; אין א וועלט, וואו קיינמאל, קיינמאל פערגעהט שוין נישט די זון אזוי באהענט; וואו קיינמאל, קיינמאל, געהט שוין מעהר אזוי בחור און מיידעל נישט ארויס אויף די פארנאכטיגע וועגען, רעדענדיג מיט'ן בלוט און נישט מיט'ן מויל; רעדענדיג מיט'ן הארצען און נישט מיט דער צונג.

איך דערהאלט בריף פון מיין חבר יצחק דעם רב'ס. ער האט אויך זיינס געפונען. ער האט געפונען א היים און אב'איבערגעגעבענע פריינט. ער שיקט מיר צו זיינע שריפטען דווקא אין יודיש. איז דאס מיר אזוי פרעמד. פארוואס נישט אין לשון-קודש? ער קען דאך אזוי גוט לשון-קודש. איך שיק איהם מיינע שירים און בעקום פון איהם בריף מיט לויב-געזאנגען.

איך בעקום אויך א בריף פון שיינע'ן, מיין פעטער אברהם טומענער'ס טאכטער. א לאנגער בריף מיט א סך פינטעלעך און פערשטעלטע געדאנקען. זי ווייסט אויך פון דער בת-ציון. אויך זי, אין איהר דארף, האט געקראגען א ידיעה, אז יודען וועט מען גאר איינגיכען אויסלייזען פון גלות. איהר כתב איז נאך מעהר געצוקט און געציר'קעלט. זי איז שוין א גרויסע, שרייבט זי מיר אין בריף; זי וויל וויסען, צי איך בין אונטער-געוואקסען. זי וויל וויסען, צי איך וויל טאקע זיין א רב און צי עס שאדט נישט, וואס איהר באמען איז שיינע און מיין מאמע'ס נאמען איז אויך שיינע...

„א, ווען זי וואלט האבען פליגלען, וואלט זי צו מיר אויף איין רגע אריבערגעפלויגען; נאר א קוק-טאן ... מיר און איך זאל אויף איהר קאנען א קוק טאן. מעהר נישט. איינער זאל דעם אנדערען זעהען און בעטראכטען בלויז — אויף וויפיל יעהער איז פאר די דריי יאהר צוגעוואקסען.

פון צייט צו צייט האט דער רעיון פערטראגען אהיים. איך האב געזעהען טאטע-מאמע און זייערע שטילען לעבען ביים רוישיגען וואסער אונטער די מיהל-רעדער. פון דערווייטענס. ווען איך האב מיט'ן דמיון דערבליקט מיין היים — איז זי אויפגעקומען פאר מיר אין גשטאלט פון א מאמע מיט פערטרער טע'ואויגען. זי האט צומאל געוואונקען און געבעטען, איך זאל צוריקקעהרען צו מיין היים און געבוירענארט, ווייל קיין שענער'ס פון מיין געבוירענארט איז גאר אויף דער וועלט אין זומער נישט פארהאן; ווייל עפעס ליבער פון מיין געבוירענארט ... ז אויף דער גארער וועלט נישטא.

— צי קען מען דען האבען א הארץ, אויף א גאנץ יאהר אוועק פון טאטע-מאמע און געבוירענארט?

דאס זענען געווען רגע'ס, ווען דאס בלוט האט געפאדערט באכאמאל טרינקען פון אייגענעם טייך; ווען ס'האט בעצויגען דעם מהות צום ערשטען שורש. ווייל סוף-כל-סוף איז דאך מיין לעבען געווען א מין נד-ונד זיין. סוף-כל-סוף האבען דאך מיינע ווארצלען אין ערגעץ קיין באהעטע גרונט נישט געפונען. דער אנהויב פון מיין שירים-שרייבען; דער אנהויב פון מיין געזאנג — האט מיר קינדערשע פליגעל אונטערגעבונדען אונטער די ארעמס און רק עס האט געגלוסט צו די הימלען; רק עס האט געצויגען אפצורייסען די טריט פון דער ערד.

פונדעסטוועגען, יעדעס מאל, ווען איך האב אנגעהויבען מאכען פלענער אהיימצופאהרע'ן, בלייבען א ביסעל צייט מיט טאטע-מאמע ארום מיהל — האט מיך ארומגעכאפט א שטילער פחד; האט עס מיין לעבען צונויפגעדריקט. איך בין צייטיג געווארען און אראפגעפאלען פון היימישען בוים. איך בין אבער אויך צייטיג געווארען און דאס שטעטעל קוזניצע ווערט אלץ מעהר איינגעשרומפען און ענג ווערט מיר אין דעם, ווען דער זומער געהט אוועק; ווען דער הארבסט ברענגט די הימלען נידעריגער אראפ צו דער ערד; ווען אין פעלד פערגעהם איך א געוויין, גלייך, ווי דאס אפגעשניטען און פערטריקענט פעלד אליין וויינט עס אויך אין מיר. איך ווארט אויף א ווייטען רוף; ווארט אויף א האנט, וואס זאל מיך נאך ביז ווינטער פון קוזניצע ארויספיהרען.

איז דאס געשעהען:

ווידער מיין חבר יצחק דעם רב'ס, ער האט חתונה געהאט, גוט איז איהם; נאר געבליבען איז ער — „האלב וועג אפגעגאנגען", דערינער מיט דער צושטימונג פון זיין יונגער, טרייער ווייב, פאהרט ער אויפ'ן ווינטער קיין ווילנע שטודירען. בעט ער, איך זאל מיט איהם מיטפאהרען. ביידע אינאיינעם וועלען מיר... ביידע אינאיינעם אין דער גרויסער וועלט אריין — אין דער גרויסער ווילנע.

איז די היים מיינע, קוזניצע, און די היים מיינע, ליפע'ס מיהל — יא, ביידע היימען זענען פאראמאל ווי אין נעבעל פערשוואונדען. די גרויסע שטאט... ווילנע, ירושלים דליטא, האט צו מיר מיין חבר ענטקעגען ארויסגעפיהרט, א פערגאפטער האב איך פערנומען פון ווייטען מיין חבר'ס רוף.

ווילנע, ירושלים דליטא — ווי שעהן איז דער וועג אהין!

הענע פ"געלע ציהט צום דארף!..

דאטשע-נאכוועהענישען

פון י. אבערזשאנעק

א ביטערע זאך די געוואוינהייט. געוואוינט מען זיך צו עפעס גוטס, איז זיך שווער דערפון אפצוגעוואוינען — די געוואוינהייט, זאגט מען, איז די צווייטע נאטור, און אזוי איז עס טאקע!

איך מיין עס אקעגען מיין הענע פייגעלע: זי האט זיך צוגעוואוינט צום דארף, און איצט ציהט עס זי צוריק — צוריק אין דארף אריין! די וועלט איז איהר געבען ענג. זי קען זיך קיין ארט נישט געפונען. ס'איז איהר „דושנע", ס'פעהלט איהר „פאוויעטשע". זי פערנעהמט נישט דעם שטאטישען „רוך". ס'איז איהר „ענגסיג" — ס'ציהט איהר צוריק אין דארף אריין!

און איהרע פרעטענזיעס! איהר זאלט הערען איהרע פרעטענזיעס! אזוי ווי זי איז געקומען איבער דער שוועל, האט זי באלד צו מיר געהאט טענות. די ערשטע טענה איהרע איז געווען, הלמאי ביי דער טיר איז נישטא קיין „וויטאמי". פארוואס, האט זי געהאט א טענה, איז ביים שכנ'ס טיר דא א „וויטאמי". און ביי מיר נישט? מיט וואס איז די געשטיפעלטע פעסעל מעהר מורינו פון אידר? אטא דאס, האט זי געזאגט, איז א מאן, וואס האט „אניגאנאוואניע" פאר'ן ווייב. וואס דען, אזא געשפאן ווי דו ביזט!..

דאס איז געווען דער ערשטער ברוך הבא.

די אמת'ע טענות, האט זי ערשט געהאט אין דער שטוב; דאס ערשטע האט איהר נישט געפאלען, וואס ס'גאנצע געפעס איז געווען צעהאקט. באשר ס'איז נישטא קיין איין גאנץ גלאז און קיין איין גאנצער טעלער — צי האסטו געהאט א קאזע מיט הערנער אין דער שטוב — האט זי זיך געבייזערט.

— כ'פערשטעה דיך נישט, הענע פייגעלע, האב איך מיך פאר איהר פערענטפערט — דו דארפסט דאך וויסען, אז איך האב מיר 3 חדשים אליין געמאכט פריהשטיק און אוועדבראיט. נאך 3 חדשים ווילסטו נאך האבען א גלאז מיט א טעלער?..

— און ווי קומט עפעס אויפ'ן טיש ס'יום-טוב'דיגע געפעס? — האט זי ווידער געהאט א טענה.

— ווייל ס'האט מיר אויסגעפעהלט ס'חמץ'דיגע, האב איך צוגענוצט ס'יום-טוב'דיגע — וואס פערשטעהסט דאך נישט, וואס? ס'איז דאך, דאכט זיך, א קלאהרער שכל!..

דעם אמתן פסק, האב איך אבער ערשט געהאט, ווען זי איז צוגעגאנגען צו דער מלבושים-שאנק.

— פאר וואס צעס אזוי איינגעפלאטשעט מיין נייע ווייסע זיידענע בליוזקע? — האט זי געמאכט געוואלדען.

— שא, שא, שריי נישט אזוי! — האב איך מיך שוין א ביסעל דענערווירט — וואס דען האב איך געזאלט טון, אז ס'האט מיר אויסגעפעהלט א קוכען-שטשעטקעלע?

— און וואס ליגט עפעס מיין שווארץ באלאווע קלייד אין דער שמוציגער וועש?

— כ'האב דאך געדארפט האבען מיט עפעס צו קושען. אויפצווישען די פאדלאגע — דו ווייסט דאך, אז איך האב ליב זויבער!..

איהר זאלט הערען אביסעל פרעטענזיעס. אז גארנישט געפעלט איהר. דא געפעלט איהר נישט, וואס איך האב מיט'ן פערלמוטערנעם מוציא-מעסער געהאקט האלץ, און מיט איהר צאהן-בערשטעל געשמירט שוה-וואקס, וואס אין נאפט-קעבודעל, האב איך אנגעשטעלט זויער-מילך, און פארוואס איך האב געמאהלען פלייש אויף דער קאווע-מיהל, און נאך און נאך אנדערע פרעטענזיעס.

אבער דאס איז נאך אלץ גארנישט. אויף די אלע פרעטענזיעס, האב איך געהאט פערטיגע תירוצים, דער ערגסטער איז אבער וועגען די פרעטענזיע, אויף וועלכע איך האב קיין תירוץ נישט.

אויף וועלכע פרעטענזיע האב איך נישט קיין תירוץ? טא הערט זשע, וואס ס'איז געווען:

אזוי ווי מיין הענע פייגעלע האלט ביים בודק חמץ זייך אין אלע ווינקעלעך, און ווי זי קומט צו אונטער'ן בעט, ווערט זי פלוצלינג בלייך ווי קרייד, און הייבט אן ציטערען.

— וואס איז דיר, הענעלע פייגעלע? ס'איז דיר שלעכט געווארען? — האב איך זי געפרעגט.

— א הא, האט זי קוים ארויסגעשטאמעלט — איצט ווייס איך דאך כאטש, וואס דו האסט געטאן א גאנצען זומער. איצט איז מיר אלע קלאהר געווארען.

— גאט איז מיט דיר, הענע פייגעלע — וואס האב איך עס אזעלכעס געטאן, און וואס איז דיר איצט קלאהר געווארען, וואס?

— שווייג! — האט זי א טופע געטון מיט די פיס, און זיך גענומען רייסען די האהר פון קאפ — אזא שאנדע, אזא שאנדע!

— רעד דייטליכער! צי ביזטו חלילה פון זינען אראפ? אפשר רופען א דאקטאר — הענע פייגעלע!

— דאן זשואן! אלטער בעל עבירה'ניק! אין מיין שטוב... א טאטע פון קינדער — כ'וועל מיר א מעשה אנטון!

— אז איך ווייס נישט, וואס דו רעדסט. ציה מיר נישט די נשמה ארויס, וואס האסטו עס אזעלכעס געזעהען, האב איך מיך מיט טרעהרען אין די אויגען ביי איהר געבעטען.

— און דאס, וואס איז? וועמענס איז די האהר-נאדעל, וואס איז געלעגען היגטער'ן בעט, הא? שוין זאלסטו מיר זאגען וועמענס איז די האהר-נאדעל! האט זי געשריגען און געמאכט געוואלדען.

פערשטעהט זיך, אז איך האב נישט געענטפער'ט ווארום ווי אזוי האב איך געקענט ענטפערען, אז די צונג האט זיך צוגעקלעבט צום גומען. איך האב געוואלט עפעס רעדען. געבען איהר צו פערשטעהן, אז איך זאל אזוי נישט וויסען פון קיין ביין, ווי איך ווייס נישט, פון וואנען ס'נעמט זיך די האהר-נאדעל, אבער ווער קען רעדען, ווער? אז ס'האקט מיר א צאהן אין א צאהן. שווארצע רעדער פליהען מיר פאר די אויגען. רש"ע. פון וואנען נעמט זיך אהער א האהר-נאדעל, פון וואנען? נישט אנדערש, נאר ס'האט עס עמיצער אונטערגעווארפען א בלבול לא עלינו!..

וואס איז דער סוף פון דער האהר-נאדעל? ס'איז נאך נישט קיין סוף, מיין הענע פייגעלע פיהרט נאך די אויספארשונג, און ווער ווייסט, מיט וואס ס'וועט זיך ענדיגען...

אבער נישט דאס איז דער עיקר. דער עיקר איז דאס, וואס מיין הענע פייגעלע ציהט צוריק אין דארף אריין. זי האט זיך צוגעוואוינט צום דארף, און אלץ אין דער שטאט „ראזשעט" זי. ביז היינט דאכט זיך איהר אלץ, אז זי איז אין דארף.

אין מיטען נאכט געהט זי אראפ פון בעט. צינדט אן א ליכט און זוכט.

— וואס זוכסטו, הענע פייגעלע, פרעג איך זי.

— די וואנצען — אין דער צייט, זאגט זי, האב איך אין דארף געווען די וואנצען...

6 פארטאג, שרייט זי: סטאשא, סטאשא!

— וואס דארפסטו איצט אזוי פריה די שיקסע? פרעג איך זי.

— איצט זאגט זי. דארף מען געהען צו דער מעלק, אז מ'שטעהט נישט ביי דער מעלק, גיט די קוה זויער-מילך...

א גאנצען טאג, ארער זי זיצט אויפ'ן ליעזאק, אדער זי הוידעט זיך אויפ'ן האמאק, וואס זי האט אויפגעהאנגען אין מיטען שטוב, און טאקע בער ווייזט זיך די זון, טוט זי זיך אן די קאמפיעלאקעס, און זעצט זיך, מיט די פלייצעס אויפ'ן פענסטער און ברענט זיך...

דאס ערגסטע איז ביינאכט: א גאנצע נאכט ווארפט זי זיך אויפ'ן געלעגער, און רעדט פון שלאף. אמאל האנדלט זי איינער ביי א פויערטע. א מאל קריגט זי זיך מיט די שכנ'טעס. אמאל פרעהט זי זיך מיט געסט — דאס אלץ אין מיטען שלאף!..

די לעצטע נאכט, האט זי אין מיטען שלאף גענומען פאטשען מיט די הענד, און הערביי געדרעדט עפעס אזעלכע מאדנע אומפערשטענדליכע ווערטער, אז איך בין אזש א דערציטערטער געווארען.

— הענע פייגעלע, האב איך זי איבערגעוועקט — ס'האט דיך עפעס גע'חלומ'ט?

— כ'האב געמאכט „מאדושאנג" — האט זי געענטפער'ט, און דערביי האט זי געהאט צו מיר א טענה, הלמאי איך האב זי אין סאמע בעסטען אויפגעוועקט.

א ביטערע זאך די געוואוינהייט. מיין הענע פייגעלע האט זיך צוגעוואוינט צום דארף, און איצט קען זי זיך נעבעך אין דער שטאט קיין ארט נישט געפונען — ס'ציהט זי צוריק צום דארף!..

א בריף פון א חבר צו א חבר'טע

איבערגעכאפט פאר'ן „קונדס"

צו מיין טייערע הארציגע חבר'טע דבורה!

דיין בריף האב איך געלייענט מיט א פרינציפּיעלע פרייד. כ'בין ענטציקט פון די טענות אין דיין בריף, אין וועלכע די זאגסט ארויס דיין גרייטקייט דיך צו שטעלן אי זמיינע רייהען, און אנצובינדען א קאנטאקט צווישען דיין הארץ מיט מיינע אנ־שויאונגען. כ'ליב דיך דאך אזוי קאסמאפאליטיש, אזוי מארקסיסטיש, אזוי לעגאל! אזוי ווי א־אלגע־מיינע פערזאמלונג איז מיין נשמה, וועלכע בענגט, וואַרט און טרויערט, אז דו זאלסט איבערגעבען איהר פארזיץ!

א, ווען דו וואלסט געקענט ארייגקוקען אין מיין פראפארציאנעל הארץ, און פיהלען ווי שטארק עס ציהט מיך צו דיין קלאסען־בעוואוסטזיין! א, ביין! צו שטארק איז מיין ליבע צו דיר, אז כ'זאל נישט אומוואַרפען די פעדפוילטע זיילען פון קאפּי־טאל און אויסשרייען:

— נידער מיט'ן קאפּיטאל!

— נידער מיט'ן פאשיזם!

— זאל לעבען די רעאליזירונג פון אונזערע הייליגע אידעאלען!

דיין חבר

מאטעל.

דער אדוואקאט מיט א יודישן קאפּ

א סצענע אין א היגען געריכט

אין געריכט שטעהט אלס עדות אן־אלטער יוד. דער ריכטער פרעגט איהם:

— ווי הייסט איהר?

— נטע דאווידאוויטש.

— ווי אלט זענט איהר?

— זעכציג ביז הונדערט און צוואנציג.

— וואס חכמ'ט איהר זיך? איך פרעג אייך ווי אלט איהר זענט?

— זעכציג ביז הונדערט און צוואנציג.

דער ריכטער איז געווארען א צוקאכטער. אין געריכט־זאל האט זיך גראד געפונען א יודישער אדוואקאט, האט ער געבעטען דעם ריכטער, ער זאל איהם דערלויבען דעם עדות צו שטעלן א פראגע. דער ריכטער האט איהם דערלויבט.

— ווי אלט זענט איהר ביז הונדערט און צוואנציג? — האט דער אדוואקאט געפרעגט דעם יוד.

— זעכציג — האט דער יוד געענטפערט.

די אומגליקליכע אלמנה, נעביך!

וואס וועט זי טון מיט אזויפיל קארטאפעל?

אויף פעטריקאווער גאס האט א טראמוויי איי־בערגעפאהרען א מענש צום טויט. איינער פון די בעווזענדע איז אוועק מיטטיילען דער אלמנה. ער האט עס געוואלט מאכען סובטעל, זי פארבערייטען צום אומגליק, נישט זאגען מיט איינמאל די בשורה.

אין דער וואוינונג האט ער די פרוי געטראפען שיילען קארטאפעל צום מיטאג.

— פרוי גאנצעגאל, מיט אייער מאן איז גע־שעהן א קליינער צופאל.

— זי שווייגט.

— אייער מאן האט זיך אויסגעגליטש און צו־בראכען א פיס.

זי שווייגט.

— אייער מאן ליגט אין א געפעהרליכען צו־שטאנד אין שפיטאל.

— קיין איין ווארט.

— אייער מאן... איז געשטארבען!

— אוי, אוי, סארע שלימזל! — האט די פרוי אויסגעשריגען — פארוואס האט איהר באלד נישט געזאגט? וואס וועל איך איצט טון מיט אזויפיל אנגעשיילטע קארטאפעל?

א שלאק האט זי געטראפען

דער טאטעשי איז גערעכט

פאטער (צו דער טאכטער): ביזט שוין ווידער אהיים געקומען נאך האלבע־נאכט. האסט דיך שוין ווידער ארומגעשלעפט מיט דעם לאפסערדאק, און דו מיינסט, אז ער וועט מיט דיר חתונה האבען?

אוי, מיידלעך, מיידלעך! איהר חלומט אייביג פון גליקען און צום סוף פאלט איהר אריין צום ערשטען בעסטען אויסוואורף, שארלאטאן! א שטיק שלאק!

מוטער: יא, יא, העלטשע'לע, דער טאטעשי איז גערעכט, מיט מיר אליין, האט אויך געטראפען אזא אומגליק...

— א קוש.

א יוד, וואס איז געזעסען דערנעבען, ווענדט זיך צום בחור: — יונגערמאן, האט רחמנות, איך לייד שוין 10 יאהר אויף מערידען.

אפשר איז דאס טאקע א רפואה!

אויף א באנק אין סטאשיץ־פארק

אין סטאשיץ פארק זיצט א בחור מיט א מיי־דעל. זי בעקלאגט זיך שטארק אויף צאהן־ווייטאג.

— איך האב א זעהר גוט און לייכט מיטעל — זאגט דער בחור.

— וואס איז דאס מיטעל? — פרעגט דאס מיידעל.

איז א משוגענער שעה

איז ער דער אמת'ער קאנדידאט

שדכן (צום חתן בחור): איך האב פאר דיר א גאלדענעם שידוך. א כלה מיט אלע מעלות, זי האט נאר איין איינציגען חסרון.

חתן: איין חסרון מאכט נישט אויס. וואס איז איהר חסרון?

שדכן: איינמאל אין יאהר האט זי א משוגענע שעה.

חתן: איינמאל אין יאהר איז גארנישט. מלוא ר' שדכן נעמט אייך צום ענין.

שדכן: כאפ נישט. וועסט נאך אביסעל צו־ווארטען.

חתן: פארוואס?

שדכן: ווענען אזא חתן ווי דו ביזט, וועל איך מיט איהר קענען רעדען ערשט דאן, ווען זי וועט בעקומען די משוגענע שעה.

יולעק איז א פינקטליכער מענש

א טענה פון מאן צום ווייב

יולעק אייערבייגעל איז געווען אן־אלטער בחור און דערביי א זעהר פינקטליכער. אויף דער עלטער האט ער דאך חתונה געהאט. פונקט צו די 9 חדשים וועקט ער אויף דאס ווייב און פרעגט זי אן־אויפ־גערעגטער:

— נו, העלא, וואו האסטו א קינד?..

ס'געהט נישט ווייטער

ווייב (צום מאן): כ'וואלט גערן געוואלט וויסען, צי איך וועל אויך דערלעבען, אזוי ווי מיין באבע, צו 100 יאהר.

מאן: אויב דו וועסט ביי יעדען יאהר אזוי לאנג בלייבען שטעהן, ווי ביים 25־טען — בין איך שטארק מסופק, צי דו וועסט צוציהען ביז 130

אבי נישט איי חדר אריין!

מלמד (צו די קינדער): אויף דער גאס מוזט איהר גוט אכטונג געבען אויף אלע זייטען. שטעלט אייך פאר, למשל, איך געה ארויס אין גאס, קוק אין הימעל אריין, און דערווייל ווער איך איבערגע־פאהרען פון אן־אויטא — נו, ווייסט איהר די פאלגען דערפון?

— וואלטען מיר נישט געדארפט געהן אין חדר אריין — האבען די קינדער געענטפערט.

אין בית־דין־שטוב

רב (צו דער פרוי): פארוואס ווילט איהר זיך גט'ן מיט אייער מאן?

יודענע: ווייל ער איז א צוגוכער.

רב: נו, דאס איז ביי אייך א חסרון?

יודענע: רבי, איהר פערשטעהט מיך נישט, — ער איז צו גוט.... פאר מיין שכנ'טע.

נעקראלאג

נאך קורצע און שווערע ליידען, איז אין בליהענדען עלטער געשטארבען דער

נאציאנאל - סאציאליסטישער

דייטשער רייכסטאג

וועגען וואס ס'טיילען מיט אין טיפען צער, די אין טיפען טרויער הינטער־בליבענע

היטלעריסטען און צענטריסטען

בעמערקונג: מ'בעט נישט צו קאנ־דאלירען, ווייל איך וועל מיר מיין שטעטעל אליין בעטעהן.

אדאלף היטלער.

דער קונדס

הומאר • סאטירע •

צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאגע צום נייעם פאלקסבלאט נומער 218 פרייטאג, דעם 16 סעפטעמבער 1932

יודען לערנען א פרק בוכהאלטעריע...

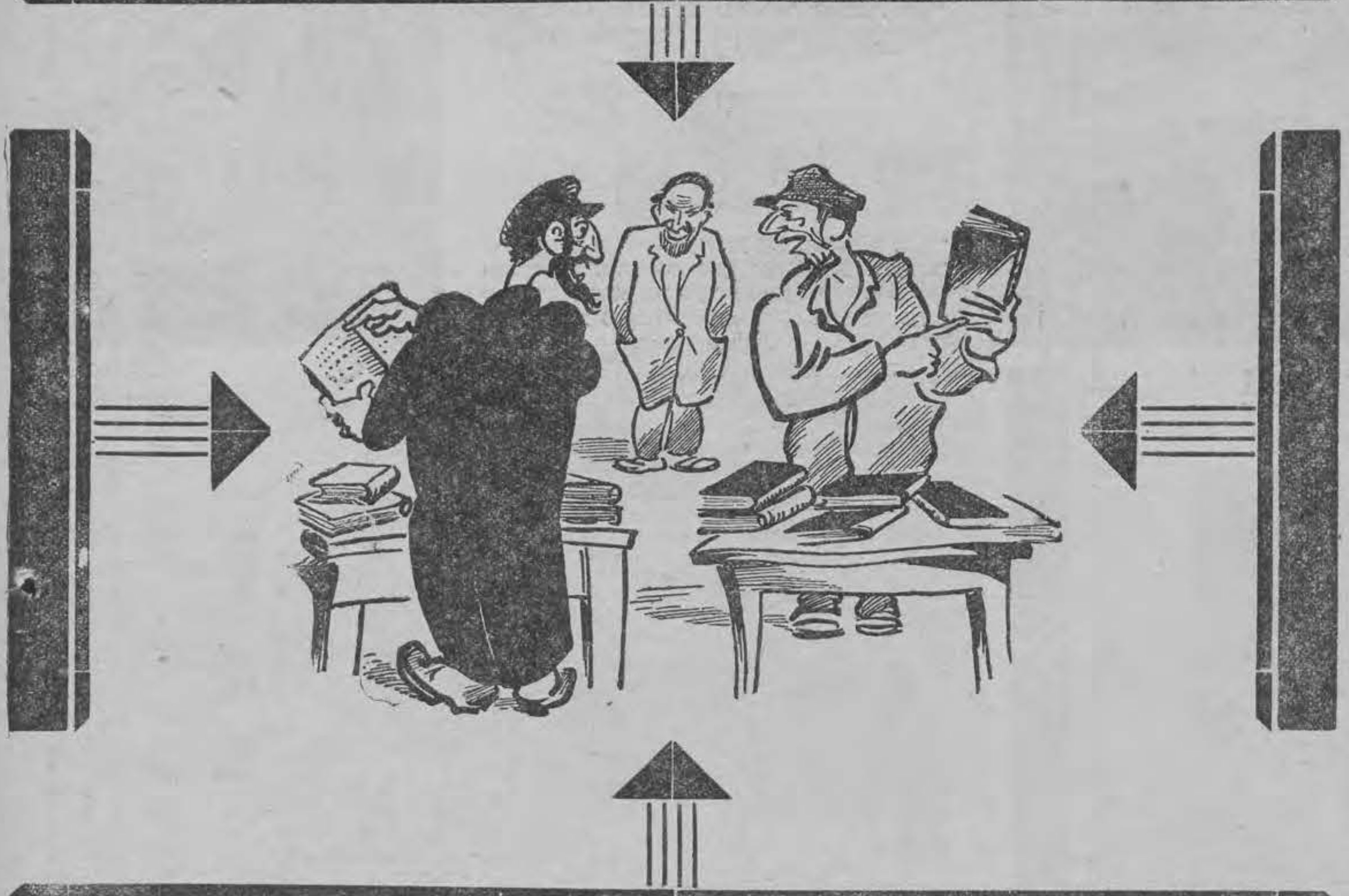

אנשטאט מחזורים, קויפן היינט יודן האנדלס-ביכער, און לערנען אריין אינם „ווינעץ" און „מא"

אויבען רעכטס : מאַניפעסטאַציע פון סקויטען בעת׳ן קאָנגרעס פון דער „היילס־אַרמעי״ אין בערלין.

אינדערזייט רעכטס : דער גרויסער יודישער פילאָזאָף ברוך שפינאָזאַ צו זיין 300־טען געבורטס־טאָג.

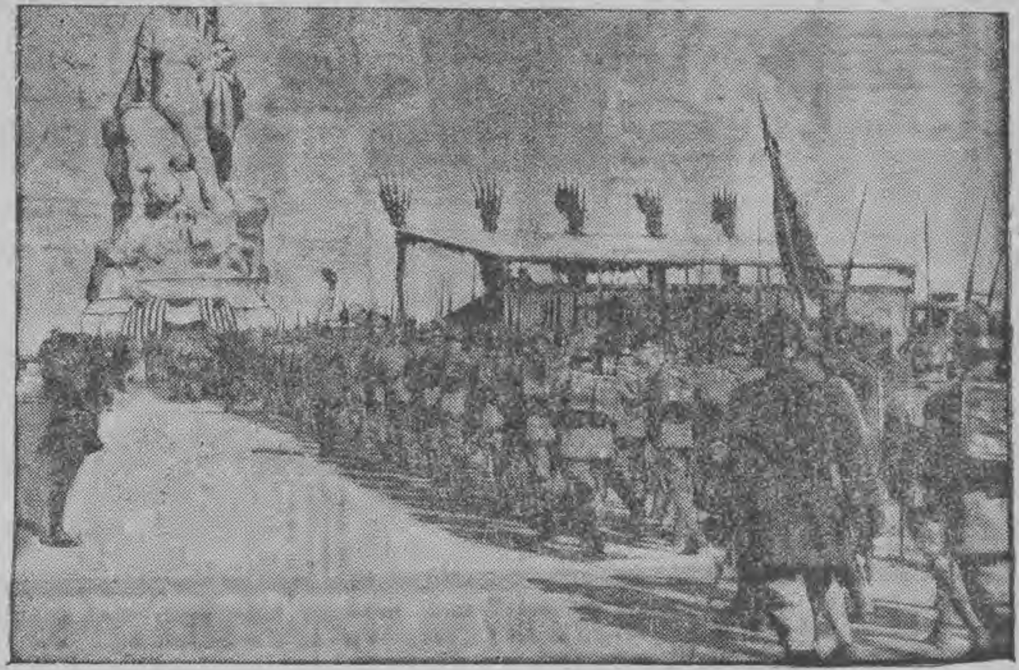

אונטען רעכטס: די פייערליכע ענטהילונג פון דענקמאָל אויפ׳ן אָרט, וואו סאיז פאָרגעקומען די היסטאָרישע שלאַכט ביי דער מאַרנע אין אָנהויב פון וועלט־קריג. פראַנצויזישע מיליטער ביי דער גרויסער פאַראַד.

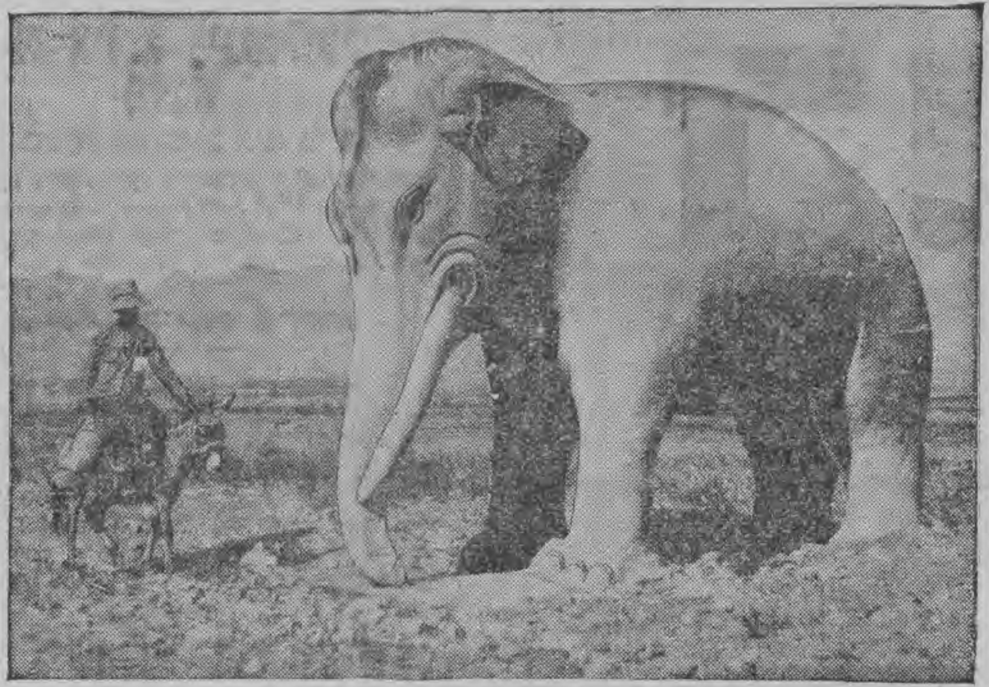

אויבען: ריזיגע סטאַטוע פון אַ העלפאַנט אויף אַ גאַס אין פעקין, וואָס פיהרט צו די קברים פון די כינעזישע קיסרים.

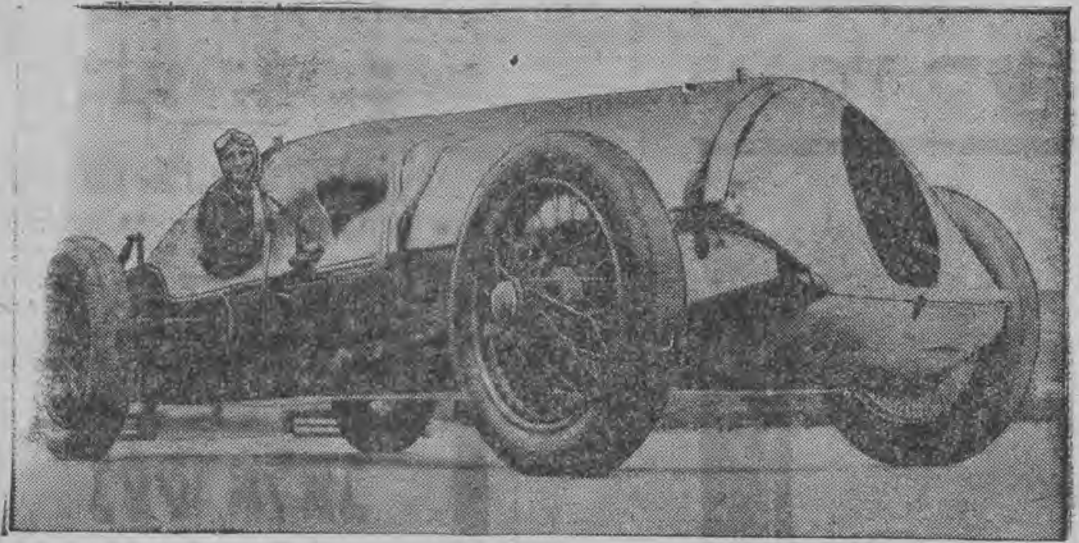

אונטען: די קינפטיגע ענגלישע טראָן־פאָלגערין עליזאַבעט פאָהרט מיט איהרע גרויסעלטערען — דעם ענגלישען קעניג און קעניגען — אויף אַ שפאַציר.

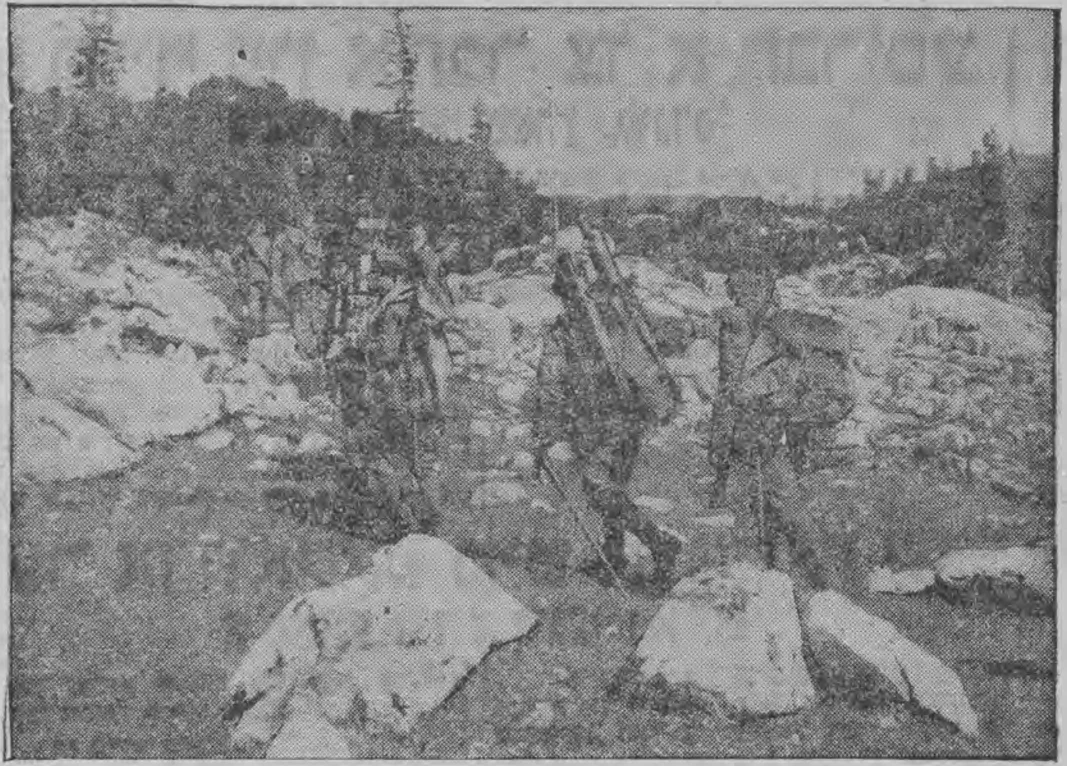

אויבען לינקס: מאַנעווערעס פון רייכסווער אין די בערג.

אינדערזייט לינקס: פראָפעסאָר ד״ר אונטערבערגער (קעניגסבערגער) זאָל האָבען ענטדעקט אַ מעטאָדע ווי אַזוי פון פאָראויס צו בעשטימען דאָס געשלעכט פון קינד.

אינדערמיט: דער שטאַרקסטער גייער־אויטאָ אָנגעפיהרט דורך די ענגלענדערין מרס. וויסדאָם.

אונטען לינקס: דער קעניג פון דענעמאַרק פעריצירט אויף זיין לייב־גוואַרדיע. צוליב׳ן קריזיס לאָזט דער קעניג פונאַנדער זיין גוואַרדיע. דאָס בילד ווייזט זיין לעצטע פאַראַדע.

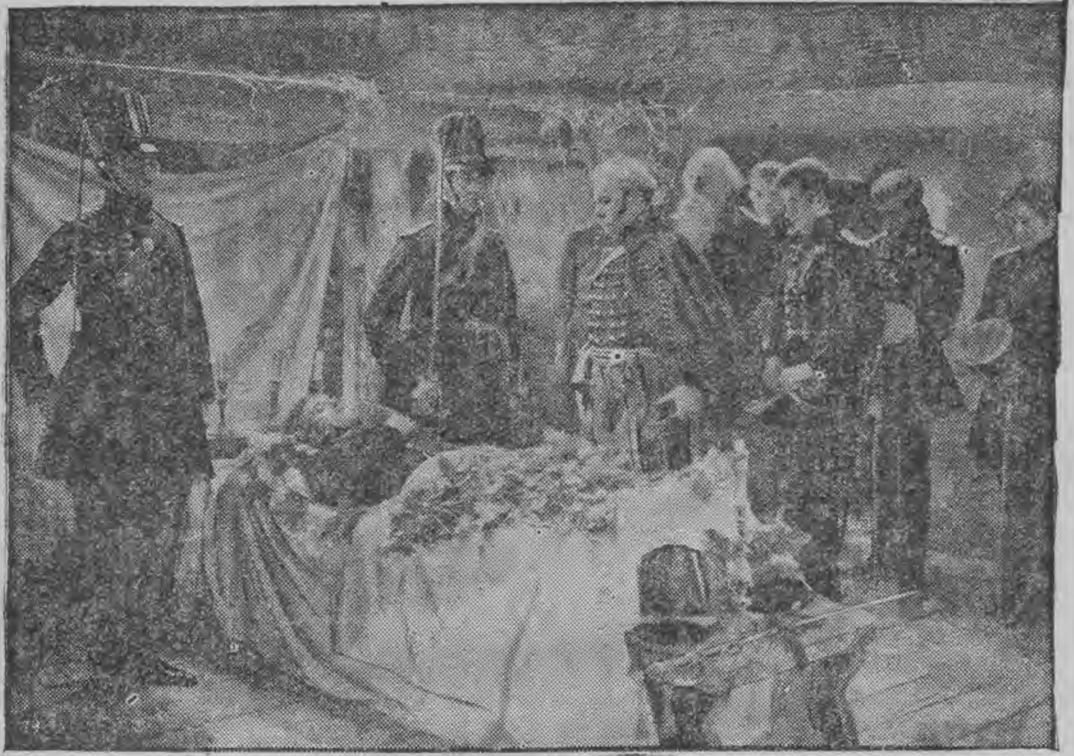

אויבען רעכטס: סצענע פון אַ פילם אויסן לעבען פון דייטשען דיכטער טעאָדאָר קערנער וועלכער איז געפאַלען אין שלאַכט אין עלטער פון 22 יאָהר.

אויבען אינדערמיט: אַ ראַד אַרבילד פון דעם דאַמפער אויפרייס אין ניו־יאָרק, וואו ס'זענען אומגעקומען 49 פערזאָן און זעהר פיל פערוואונדעט.

אינדערזייט רעכטס: גהאַנדי, וועלכער איז מיט אַ צייט צוריק פערמשפט געוואָרען דורך די ענגלענדער מיט הויז־אַרעסט, דראָהט מיט אַ הונגער־שטרייק.

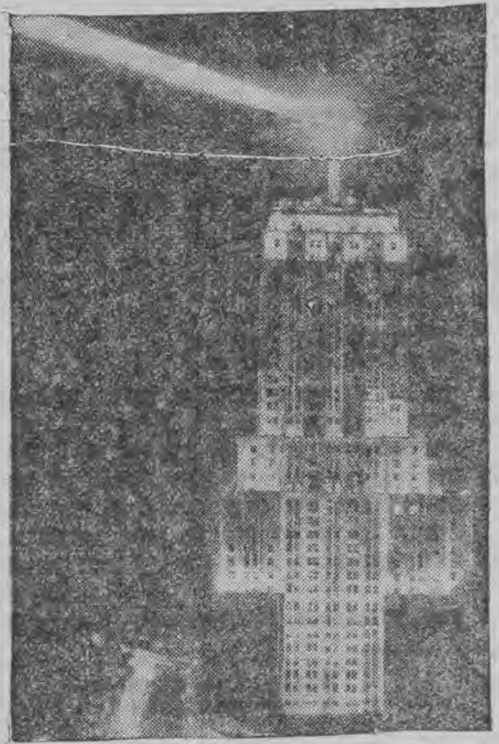

דער ריזיגער לינדבערג־שיינוואַרפער אַלס נאכטליכער שיינוואַרפער פאַר די אַמעריקאַנער לופט־פליהער.

אונטען רעכטס : אָסקאַר דאַובמאַן, דער לעצטער קריגס־געפאנגענער, וועלכער איז נאך 16 יאהר געקומען צוריק אַהיים.

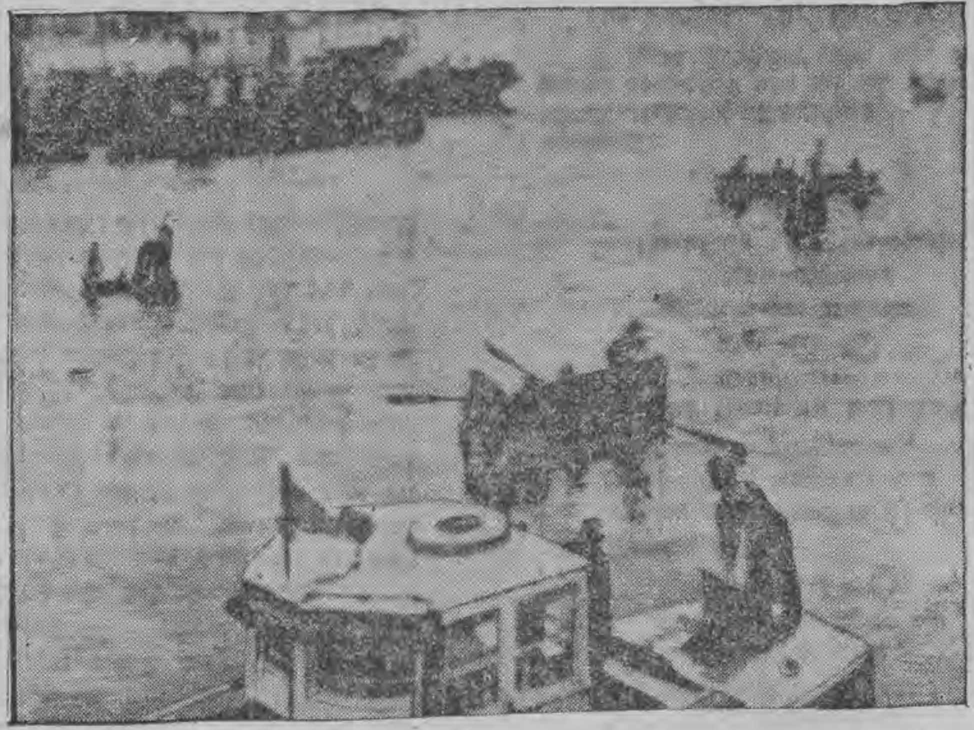

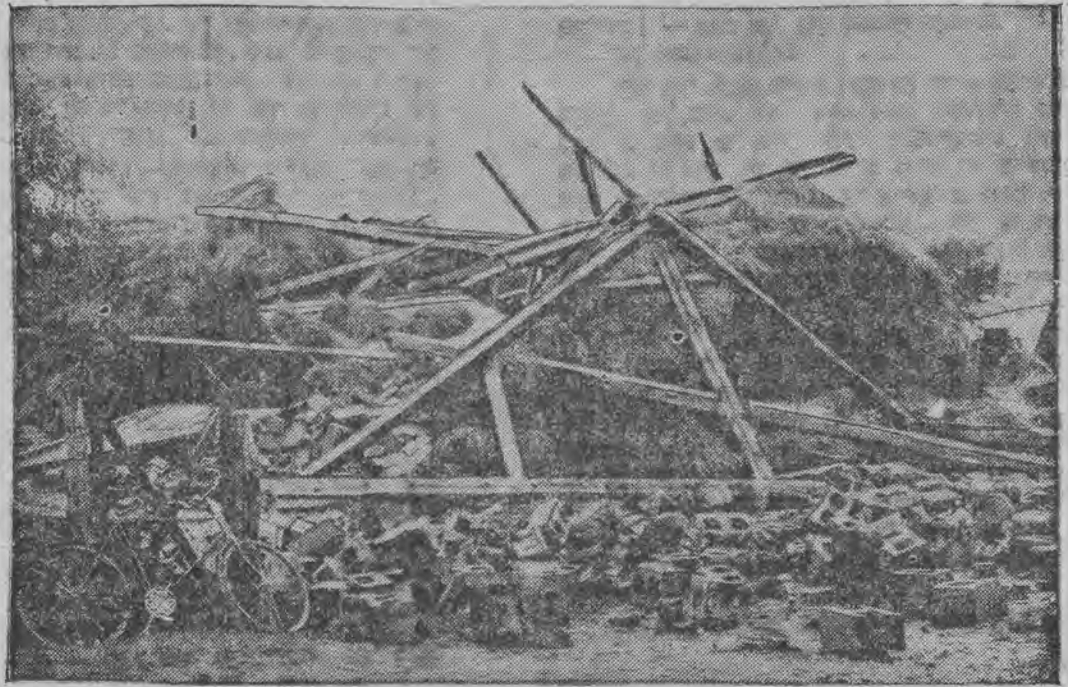

אויבען לינקס: ריזיגע דייטשע דעמאָנסטראַציע אין קאָבלענץ פאָדערט צוריק די אָקופירטע סאַאַר־געביט.

אינדערזייט לינקס: גרעטע שוינער, די ערשטע כאָר־דיריגענטקע אין וויען.

אינדערמיט: טריומף־רייזע פון דעם ראַד־פאָהרער ריכטער (קעלן) וועלכער האָט בעקומען אין רוים דעם טיטול פון ראַד־וועלטמייסטער.

אונטען אינדערמיט: אַ בילד פון דער שטורעם־פער־וויסטונג אין איינער פון די געגענדען אין דייטשלאַנד.

דער אַמעריקאַנער הענשינסאָן, וועלכער האָט אונטערגענומען אַ פליה פון אַמעריקא קיין איראָפא מיט זיין פאמיליע און אריינגעפאלען אין ים. די פאמיליע איז אפגעראטעוועט געוואָרען.

אונטען לינקס: אַ נייער דענקמאָל פאַרן ערשטען דייטשען פרעזידענט עבערט.

פּאָליטיק פון דער וואַד

גאָרגולאָוו'ס קאָפּ, איז שוין אָפּגעהאַקט. דער דייטשער רייכסטאַג איז שוין פונאַנדערגעיאָגט, מען גרייט זיך שוין צו דער העכסט־סעסיע פון פעלקער־בונד און — וואָס ווייטער?

געוואַלד וואָס וועט זיין ווייטער?! וואָס קלער־ען מיר פּאָליטיקער און דיפּלאָמאַטן, ווייטער צו טון? אוועק דער זומער, דער תירוץ: „וואַקאַציעס" קאָן שוין נישט זיין, מיר טרעטן אַריין אין סאַמע געדיכטעניש העבסט, ווען דיפּלאָמאַטן דאַרפן זיך אַ נעם טון צו די כלים, אַ שטאַרקען מיש טון אין פּאָליטישן קעסל אונטערהייצן דעם דיפּלאָמאַטי־שען אויוון, אַזוי אַז עס זאָל געהן אַ רויך — יאָ, יאָ, אַזוי דאַרף זיין, אַזוי דאַרף מען טון — דוקט מען אונז גאָר אונטער, אַלס ערשטע פּאָליטי־שען העבסט גרוס, טראַצקיס קוראַציע־רייזע קיין טשעכיען.

מיר הויבן שוין אָן קוקן העבסטיג אויף אונזער העבסט־דיפּלאָמאַטיע.

באַלד דער אנהויב שמעקט עס צופיל מיט העבסט. עס טראָגט זיך העבסטיגעס פון אונזער וועלט־פּאָליטיק.

קנאה

פון אַ לאָדזער סוחר

פאַר'ן אַלטשטאָטישען בית־מדרש, זאָגט איין סוחר צום צווייטען:

— נאַיהר זעהט ר' מאָטעל, די היינטיגע צייטען, איז אַמבעסטען צו זיין אַ בלינדער בעטלער.

— מיט וואָס?

— ער זעהט נאָך אַ גראָשען פאַר די אויגען...

אַ לאָגישער געדאַנק

זאָג מיר, כ'בעט דיך, וועלכע מענשען זענען די נויטיגסטע אויף דער וועלט?

— גנבים.

— גנבים גאָר? מיט וואָס?

— ווען ס'וואָלטען קיין גנבים נישט געווען, וואָלט דאָך קיין פּאָליציי נישט געווען, און ווען ס'וואָלט קיין פּאָליציי נישט געווען, וואָלט געווען אַ וועלט מיט גנבים.

די יודענע, דער דירעקטאָר, און דער פּאַס

אַ סצענע אין אַ היגער באַנק

יודענע מיט אַ טשעק: פּאַניע דירעקטאָזשע, כ'האָב אַ טשעק אויף 50 זל.

דירעקטאָר: אַ פּאַס האָט איהר?

יודענע: אַ פּאַס? אויף 50 זל. אָפּנעמען דאַרף מען אַ פּאַס? אַ שאָד, כ'האָב נישט געוואוסט דערפון. דאָס האָט מיר מיין טאַטער פון פּראָסען געשיקט, כ'זאָל מיר קויפען אַ ניי שייטעל אויף די ימים־נוראים.. נו, וועט איהר מיר טאַקע נישט אַרויסגעבען דאָס געלד? זאָל איך ערשט געהן אַזאַ מהלך נאָכ'ן פּאַס?

דירעקטאָר: אָהן פּאַס קענט איהר דאָס געלד נישט בעקומען.

יודענע: סאַרע שאָד! בו יאָ. פון וואַנען זאָל מיך די באַנק קענען? די געלד־ראַכען האָט אייביג פערלעדיגט מיין פערשטאָרבענער מאַן, איך צו לענ־גערע יאָהרען, ער איז אַליין געגאַנגען אין באַנק אַריין מיט'ן קויבער איינקויפען. אַ גאָלדענע נשמה געווען מיין מאַן. איך מוז טאַקע אומבעדינג האָבען דעם פּאַס? אפשר קען גענוג זיין אַ בריף. אַ רעכנונג פון דער עלעקטראָוניע, אַ קוויט פון ווירט?

דירעקטאָר: די באַנק אַנערקענט נישט קיין שום דאָקומענטען. דער פּאַראַגראַף 18 ליטערע צע. 6־טער טייל פון אוסטאַוו, זעהט פאָר, אַז אַ פּאַס קען נאָר פערטרעטען אַ וואָיסקאָווע ביכעל.

יודענע: פון וואַנען קען איך האָבען אַ וואָיס־קאָווע ביכעל? מיין מאַן איז געווען אין דער טערקישער קריג און האָט געוואַלטשעט ביי קאָנס־טאַנטינאָפּעל — ער האָט געהאַט אַ וואָיסקאָווע בי־כעל, אָבער איך? פון וואַנען זאָל איך איצט נעמען אַ וואָיסקאָווע ביכעל, פון וואַנען?.. אויף אָפּצונעמען אַ טשעק פון 50 זל. דאַרף איך טאַקע איצט געהען אַזאַ מהלך נאָך מיין פּאַס? איהר קענט מיך טאַקע נישט, אָבער איך קען דאָך אייך זעהר גוט. איהר וואוינט אויפ'ן צווייטען שטאָק ליבקס, און איך אויפ'ן דריטען. איך בין די באָבע פון די צוויי יונגלעך, די לאָבוסעס, וואָס האָבען יענע וואָך מיט'ן פוסבאָל ביי אייך אויסגעהאַקט אַ שויב. זיי זענען גרויסע לאָבוסעס, אָבער דאָס זענען שולדיג די קינאָס מיט די קאָוובאָיעס. היינט איין דער פריה, ווען איהר זענט אַרויסגעגאַנגען פון דער היים, איז אייער ווייב אַרויס נאָך אייך אויף די טרעפּען און האָט אייך נאָכגעשריגען:

— זיגמונדזשע — האָט זי געשריגען, אויב דו ווילסט היינט פרעסען מיטאָג, טאָ לאָז כאָטש איבער 10 זלאָטעס.

— נא און טשעפּע דיך אָפּ! אַזוי האָט איהר געענטפערט. אַפילו די ראָזענבלאַטן פון ערשטען שטאָק, האָט זיך געוואונדערט, אַז אַזאַ „אָסאָבע" ווי איהר, מכלומרשט אַן אינטיליגענט, זאָל אַזוי רעדען צו אַן אייגען ווייב, און ווען איהר זענט נעכטען ביינאַכט אַהיים געקומען שיכור ווי לוט, איז דאָס גאַנצע הויז...

דירעקטאָר: גענוג, גענוג, ווי האָט איהר דעם טשעק? גיט אַהער אייער טשעק!

יודענע: אָבער דעם פּאַס...

דירעקטאָר: נישט נויטיג, מ'דאַרף נישט קיין פּאַס, מ'דאַרף גאָרנישט. גיט דעם טשעק (שרייט צום קאַסיר) פּאַניע קאַסיר, זייט אַזוי גוט, און צאָהלט שוין אויס די דאָזיגע יודענע אָבער וואָס גיכער די 50 זלאָטעס.

די טעקסטיל־אינדוסטריע

(אויסל. הומאר)

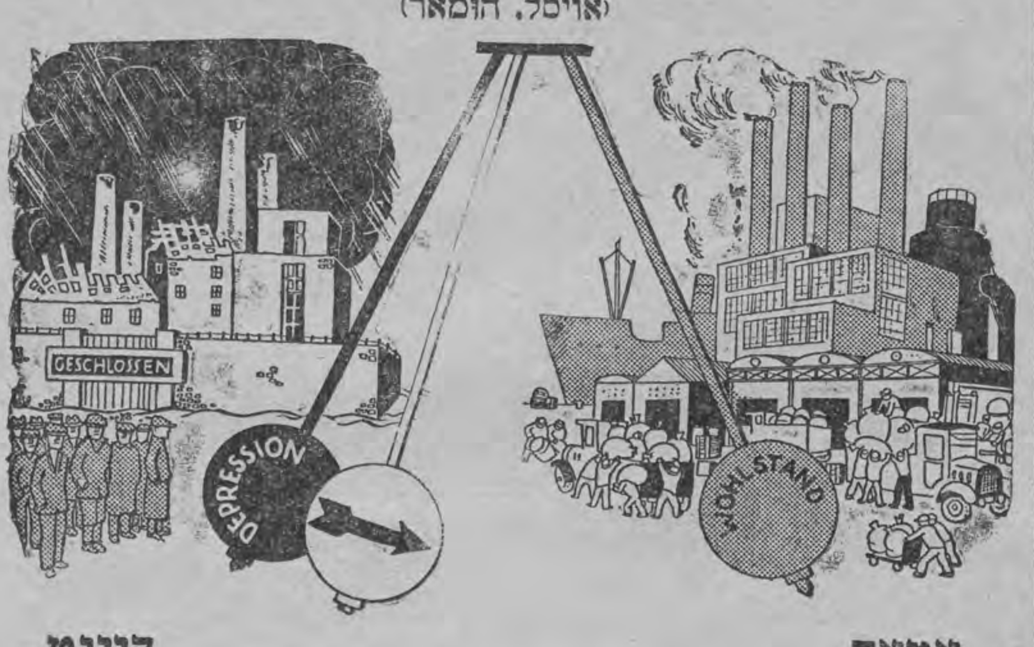

אמאל — היינט

יודישע פּלאַקאַטען

אַ היגער אַדוואָקאַט, וואָס האָט אַ גרויסע יודישע קליענטעלע, האָט אין זיין ביוראָ אויסגע־האָנגען יודיש־פּויליש פּלאַקאַטען — אָט זענען די פּלאַקאַטען:

Czas to pieniądz

צייט איז לאָקשען

Wejście tilyko za uprzedniem zameldowaniem

פעטער ווילסט אַריינגעהן?

מעלד דיך איין

Proszę pukać

זייט זיך מטריח און טראַלמאַסקעט

Nie zabieraj czasu

kończ sprawę i żegnaj

דול נישט קיין ספּאָדעק, טו אָפּ ס'דיינסיגע און געה געזונטערהייט

Żadne reklamacje

nie będą uwzględniane

רעד צו דער וואַנט'

דער לאָדזער מענש

נעמט אויף זיך נייע קלאַפּאַטען

אַ לאָדזער מענש בענוגענט זיך קיינמאָל נישט מיט זיינע קלאַפּאַטען, וואָס ער האָט שוין, און זוכט תמיד נייע: אַז ער האָט שוין אַ פּיאַנינאָ אויף ראַטעס, מעבעל אויף קרעדיט און אַ יונג ווייבעל אין שטוב — נעמט ער נאָך צו אַ סובלאָקאַטאָר!

קינדער פערשטעהען אויך שוין

קינד (צום פאָטער נאָך אַ מחלוקה מיט דער מוטער): זעהסטו טאַטעשי, ווי מיר וואָלטען זיך געקענט שעהן און רוהיג לעבען, ווען דו וואָלסט נישט חתונה געהאַט מיט דער מאַמעשי!

טראַכטענדיג. — איהר פערשטעהט, איך האָב זיך דאַן גאָר קיין רעכנונג נישט אָפּגעגעבען וואָס איך געה דאָ טון.

— טאָ געהט און נעהמט אייערע זאַכען און פערטיג! — האָט ער מיך אונטערגעאיילט.

איך האָב געפאָלגט.

ווען מיר זענען ביידע געזעסען ווי אַ פערליבט פּאָרעל אין צוג. וואָס האָט אונז געפיהרט קיין דאַנציג, האָט ער מיר זעהר אָפּענהערציג דער־צעהלט, אַז איך בין ביי איהם נישט די ערשטע, וואָס ענטלויפט מיט איהם נאָך אַ פּאַטש. דוכט זיך, די צוועלפטע, צי די דרייצעהנטע... און אַז דאָס איז ביי איהם אַ מעטאָדע אַזאַ... ער לאָזט זיך עקסטראַ גוט אויספּאַטשען, כאָטש ער איז געזונד ווי אַ מויער... דאָס איז כדי די פרויען זאָלען זיך אין איהם פערליבען... אָ, ער קען די פרויען זעהר גוט! יעדע פרוי וועט אויס רחמנות צו איהר גע־פּאַטשטען סובלאָקאַטאָר מיט איהם ענטלויפען אפילו אין כינא... און דערצו ווייס ער, אַז ווען מען פּאַטשט איהם אויס ווערט ער זעהר שעהן, און פרויען קענען אַזאַ בסיון נישט ביישטעהען... און די הויפּט שעהנקייט ליגט אין זיינע אויסגעפּאַטשטע באַקען... ביי איהם זענען מאָדנע באַקען אַזעלכע... אויף זיינס אַ באַק וואָלט זיך אַ פּאַטש ביי אַ צוויי־דריי טעג.. א. אַז. וו.

איך בין ביי דער ערשטער סטאַציע אַרונטער.

וואָס הערט זיך?

אונטערגעהערטער שמועס צווישען צוויי יודען

אויפ'ן נייעם מאַרק שטעלט איין יוד אָפּ אַ באַקאַנטען:

— נו, מעכל, וואָס הערט מען ביי אייך?

— געלויבט דער אייבערשטער.

— ווי געהען די געשעפטען?

— אַזוי.

— וואָס מאַכט אייער ווייב?

— אַ דאַנק פאַר דער פראַגע.

— און די קינדער וואָס מאַכען?

— ווי קינדער.

— און אייער עלטסטע שוועסטער וואָס מאַכט?

— ווי גוט.

— און די יונגסטע שוועסטער?

— זעהר גוט.

— און אייער מאַמע וואָס מאַכט?

— הלואי נישט ערגער ביז 100 יאָהר.

— און די שוויגער.

— זי לעבט נאָך.

— און אייער מוהמע טעמער?

— נישט שלעכט.

אַז דער יוד איז מיד געוואָרען פרעגענדיג, האָט איהם דער בעקאַנטער אַרויסגעהאָלפען:

— איהר האָט פערגעסען; כ'האָב נאָך אַ באָבע אין סמאָשעוו אויך!..

דער רייכער שווער און דער קלוגער איידעם

כמעט אַן אמת'ע לאָדזער מעשה'לע

אַ היגער רייכער פאַבריקאַנט האָט חתונה גע־מאַכט זיין בת יחידה מיט אַ פינטשעווער בחור, נעמען ער האָט געגעבען 10 טויזענד דאָלאַר נדן.

נאָך דער חתונה, האָט דער שווער געזאָגט צום איידעם: הער אויס, מענדעלע, איך גיב דיר 10 טויזענד דאָלאַר, נאָר געדענק זאָלסט עס למע"ה נישט פערטאַכליען. זעה עס צו פערוועדען אויף אַ גוט געשעפט.

צומאָרגענס קומט מענדעלע צום שווער, און זאָגט: שוין געמאַכט אַ גוט געשעפט! כ'האָב דאָס געלד אוועקגעגעבען ראַבינאָוויטשן אויף פּראָצענט.

— ראַבינאָוויטשן? דעם אַבזעצער? ער איז דאָך שוין צוויי יאָהר פּליטה! ער צאָהלט דאָך שוין נישט צוויי יאָהר זיינע וועקסלען!

— ס'איז נישט קיין אומגליק, — האָט מענדעלע געענטפערט — כ'האָב דאָך איהם בלויז געגעבען ס'געלד. אָבער קיין וועקסלען האָב איך דאָך פון איהם נישט גענומען...

מ'זאָגט, אַז:

אין פּוילען איז אַמבעסטען געפלויגען דער פּאַרוטשניק קעבאַלאַ, אַמבעסטען לויפט קוסאָטשינ־סקי, און אַמבעסטען שטעהט די סאַנאַציע.

ווען דער קאָמוניקאַציע־מיניסטער קיהן, האָט פערלאָזען זיין קאַבינעט, האָט ער זיך אויפגעזעצט אויפ'ן טראַמוויי, און געזאָגט צום מאַשיניסט: „דאַ רעמיזע"...

ס'וועלען אַרויסגעצויגען פון פערקעהר די און 2 זילבערנע זלאָטעס.

אַן איבעריגע זאַך, זיי ציהען זיך אַליין אַרויס.

— דער סעקוועסטראַטאָר זאָרגט שוין דערפאַר.

דער כח פון אַ פּאַטש

דער לעבעדיגער.

אַ יונג שעהן ווייבעל האָט מיר דערצעהלט אַזאַ מעשה:

אין מיין לעבען האָט מיר פּאַסירט אַ מאָדנער פאַל. איך אַליין קען איהם נישט פערשטעהען, אפשר וועט איהר איהם פערשטעהען... איהר ווייט דאָך עפּעס אַ פרויען־קענער.

ער האָט צו אונז אַריינגעצויגען פרייטאָג אויף דער נאַכט. אַ בלאַסער יונגערמאַן מיט לאַנגע האָר. דוכט זיך, נישט קיין שעהנער. דעם אמת גע־זאָגט, איך האָב זיך אויף איהם אַפילו גוט נישט אַרומגעקוקט.

שבת אין דער פריה האָט ער זיך צו מיר ערקלערט אין ליבע.

איך האָב פיינט מאַרויריען — האָט ער געזאָגט — ביי מיר, אַז איך פערליב זיך איז איינס און צוויי.

זונטאָג פאַרנאַכט, האָט איהם מיין מאַן גע־פּאַטשט און געהייסען אַרויסציהען. ווייל איך האָב איהם דערצעהלט די געשיכטע מיט דעם סובלאָ־קאַטאָר'ס ליבעס־ערקלערונג.

מאָנטאָג פריה האָט ער געדאַרפט אַרויסציהען און דאָ קומט די וואונדערליכע איבערקעהרעניש.

מאָנטאָג פריה, איך שטעה אויף, מאַך מיין מאַן פריהשטיק, ער געהט אוועק אין קאַנטאָר, און אין צווייטען צימער, הער איך, ווי דער סובלאָ־קאַטאָר פּאַקט זיך.

קלער איך זיך: אַזוי ווי דער יונגערמאַן ציהט דאָך שוין סיי ווי סיי אַרויס, טאָ וואָס זאָל ער טראָגען אויף מיר אַ שנאה?.. וועל איך אַריין און איהם ערקלערען, אַז איך בין אין דעם טרויעריגען פאַל מיט'ן פּאַטש נישט שולדיג, אַז מיין מאַן האָט אַלץ אַליין ערפאָהרען. איהר ווייסט דאָך, ווענט האָבען אויערען...

איך קום אַריין און בלייב שטעהן אויפ'ן שוועל פון טיר. ערשט דער סובלאָקאַטאָר שטעהט איבערגעבויגען איבער אַ וואַליזקע און לעגט צו־זאַמען וועש און ביכלעך. ער האָט אויפגעהויבען דעם קאָפּ און, הערט איהר, איך גיב אַ קוק אויף איהם, ערשט, פאַר מיר שטעהט אַ „קראַ־סאַוויעץ"!.. אַ יונג, פול מיט לעבען. די אויגען גלאַנצען, די האָר צוואָרפען, נאָר דער הויפּט־די באַקען... זיי פלאַמען מיט אַזאַ רויטקייט, אַז עס איז אַ חיות צו קוקען!

איך בין זיך מודה פאַר אייך, אַז גלייך האָט מיין האַרץ אָנגעהויבען צו קלאַפּען, איך האָב איהם ליב בעקומען... איך האָב דערפיהלט, אַז שיידען זיך מיט איהם איז מיר שווער... כמעט אומגעגליך. אַזאַ שעהנער! אַזאַ שעהנער!... עס איז מיר באַרה אַ וואונדער, טראַכט איך, וואָס איך האָב דאָס פריהער נישט בעמערקט. און דערצו האָב איך אויף איהם אויך רחמנות געקראָגען, אַזאַ טייערער, און מיין מאַן האָט איהם געפּאַטשט.. פאַרוואָס? וואָס קומט איהם, אַז ער האָט זיך מיר ערקלערט אין ליבע?.. וואָס? דאַרף מען דערפאַר פּאַטשען?

— קומט אַריין! — רופט ער זיך אָן — שעהמט זיך נישט... וואָס איז געווען איז פערפאַלען... איך ווייס, אַז איהר זייט נישט שולדיג, נאָר אייער לומפּ, כ'מיין אייער מאַן... אויב איהר האָט צייט, טאָ ביטע העלפט מיר איינצופּאַקען מיינע זאַכען, ווייל איך וויל נאָך אויספּייען היינט האַלבען טאָג צו געהען אין קאַנטאָר.

ער רעדט אַזוי שנעל, און ווערט אין מיינע אויגען אַלץ שעהנער און שעהנער, די האָר צו־וואָרפען, די באַקען פלאַמען — ער איז שעהן ווי אַ מלאך!

איך האָב נאָך נישט אויסגעפייעט עפּעס טון, רופט ער זיך אָן:

— מאַדאַם בלום! ווילט איהר מיט מיר ענט־לויפען? און טאַקע שוין... איך האָב פיינט מאַך דוידיען... ביי מיר איז דאָס איינס און צוויי, זאָגט אַהער נישט?

— יאָ, — האָב איך געענטפערט גאָר

ס׳געהיימניש פון אדאם מיצקעוויטשס טויט

פון ד״ר ווילהעלם פאלעק

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער אָפּהאַנדלונג פון ד״ר ראַמאַן בראַנדשטעטער, וועלכע מיר האָבען רעפערירט אין אונזער ערשטען פרק, האָט זיך בעוויזען אַ רייה אַרטיקלען אין וועלכע ס׳איז בעטראַכט געוואָרען די פראַגע פון אָרגאַניזירען דעם יודישען לעגיאָן דורך אַדאַם מיצקעוויטש.

די פראַגע פון דאָזיגען לעגיאָן, וועלכע איז אָנגעצייכענט געוואָרען דורך ד״ר בראַנדשטעטער אַזוי אַלזייטיג אויפ׳ן יסוד פון זעהר פיל דאָקומענטען, איז געוואָרען דער אויסגאַנגס־פונקט צו בעטראַכטונגען אויף דער טעמע פון טויט פון גרעסטען פוילישען פאָעט.

אַזוי איז באַי־זשעלענסקי, וועלכער האָט זיך אַזוי שטאַרק פערדינט געמאַכט פיר דער געזעלשאַפט מיט זיינע אַלזייטיג־אָריגינעלע אָנשויאונגען אויפ׳ן לעבען און שאַפען פון אַזויפיל פוילישע פאָעטען, אַרויסגעטרעטען אין די „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע״, מיט אַרטיקלען, אין וועלכע ער האָט אַרויסגערוקט דעם געדאַנק, אַז ס׳איז מעהר וואַהרשיינליך, דאָס מיצקעוויטש איז צוליב דעם פאַרמירען דעם יודישען לעגיאָן געסמט געוואָרען. אין דער דעמאָלסדיגער צייט איז דער נאָהענטסטער פריינד פון מיצקעוויטש׳ן געווען אַ מענש מיט אַן אויסערגעוועהנליך אידעלען כאַראַקטער, אַ געשמדטער יוד, אַרמאַן לעווי, וועלכער האָט אונטער דער ווירקונג פון מיצקעוויטשען צוריק אָנגענומען דעם יודישען גלויבען און האָט אַלע זיינע געדאַנקען און מעשים געווידמעט די יודען.

די הייסע פעראינטערעסירונג פון מיצקעוויטשן מיט די יודען, וועלכע ער האָט צוגעשריבען אַ גרויסע וועלט־מיסיע, איז נישט געווען געשמאַק פאַר פיל דעמאָלסדיגע טוער.

אָט וואָס באַי שרייבט: „מיצקעוויטש, וועלכער האָט זיך געשטעלט מיט ראָטשילד׳ן און לעווי בראָש פון די יודישע הוזאַרען, וועלכע האָט געוואָלט אויסלייזען פוילען דורך יודען, ביין — איך האַלט, אַז דאָס איז געווען צו פיל אַראָפּצושלוגען פאַר אַ דעמאָלסדיגען און אַפילו פאַר אַ היינטיגען פוילישען שליאַכטשיץ״.

באַי געהט אַרויס פון שטאַנדפונקט אַז דאָס פאַרמירען פון יודישען לעגיאָן האָט מען בעטראַכט פאַר אַ פעראַט פון די נאַציאָנאַלע אינטערעסען און מען קען זיך משער זיין, אַז אימיצער איז געווען דער שולדיגער פון דעם פלוצלונגען טויט פון דיכטער מיט דער הילף פון סם. באַי האָט זיך פערופען אויף אַ ליטעראַט וועלכער פערדינט צוטרוי, און וועלכער האָט אָנגעוויזען דערויף, אַז דער בעזיצער פון דער ביבליאָטעק אין מעדיקאַ, האָט ערקלערט אַז ער בעזיצט אין דער ביבליאָטעק בעווייזען, דאָס מיצקעוויטש איז געשטאָרבען אַ פערסמטער צוליב דעם, וואָס ער האָט זיך פערפּלאָנטערט אין אַנ׳ענין, וועלכער וואָלט בעדעקט מיט שאַנד איהם אַליין און פוילען, ווייטער פערופט זיך באַי דערויף, אַז אַ געוויסער היסטאָריקער וועלכער האָט שטודירט יענע צייט, האָט אָנגעטראָפען אויף דאָקומענטען וואָס געפינען זיך אין דער טשאַרטאָריסקי־ביבליאָטעק אין קראָקאָ, דאָס זענען גרינגע טעקסעס, וועלכע ווערען נישט געוויזען קיין ליטעראַטען, נאָר פערטרויענסווערטע היסטאָריקער. פון די דאָזיגע דאָקומענטען טאַקע קען מען אַרויסדרינגען אָהן שום ספק, אַז ס׳איז אַזוי ווי באַי האָט געשריבען, דער דאָזיגער היסטאָריקער גיט נאָך צו דאָס, אַז דאָרט איז פעסטגעשטעלט די גרויס פון דער סומע, וועלכע דער פערברעכער האָט בעקומען פאַר פערסמען מיצקעוויטש׳ן. דער דיכטער האָט דעמאָלט געזאָלט קראַנק זיין אויף אַ לייכטע כאָלערינקע, וועלכע מ׳האָט אויסגענוצט צום אַטענטאַט.

די דאָזיגע באַי׳ס רעוועלאַציע איז געווען ווי אַ שוועבעלע געוואָרפען אויף אַ פולווער־פאַס, עס האָבען זיך אַ שאַט געגעבען געגען איהם שאַרפע אַרטיקלען צו וועלכע דער דאָזיגער בעסטער פוילישער קריטיקער און דער דרייסטער פוילישער פובליציסט איז איבעריגענס געוואוינט.

דער בעקאַנטער מיצקעוויטש־פאָרשער סטאַניסלאַוו שפּאָטאַנסקי איז אין עטליכע אַרטיקלען שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען באַי־זשעלענסקי. ער גיט אָבער אַליין צו, אַז „דער פּלאַן פון שאַפען אַ יודישען לעגיאָן״ האָט געקענט דורך געוויסע פּאָליטיקער אויף דער עמיגראַציע קריטיקירט ווערען און האָט געקענט בעטראַכט ווערען אַלס אַנ׳אונזיניגער, קאָנטער־אַרגומענטען, וואָס זאָלען געשטיצט ווערען מיט בעווייזען האָט שפּאָטאַנסקי נישט געגעבען.

רוהיג און מיט טאַקט האָט געענטפערט ד״ר בראַנדשטעטער וועלכער פערופט זיך אויף די בעריכטען פון דאָקטאָר פון דער פראַנצויזישער געזאַנדשאַפט אין קאָנסטאַנטינאָפּאָל וועגען טויט פון מיצקעוויטשן פון כאָלערא, ווייטער אויף דעם אָפיציעלען בעריכט פון דער פראַנצויזישער געזאַנדשאַפט וועגען דעם העמעטישען צומאַכען פון דער טרומנע, צוליב דער מורא צו פערשלעפען די כאָלערע קיין פראַנקרייך, אויפ׳ן בעריכט פון לעווי׳ן וועגען די שוועריגקייטען, וואָס זענען פערבונדען געווען מיט׳ן בעקומען די ערלויבניש אויף איבערצופיהרען דעם טויטען קערפער צוליב דער דערמאָהנטער מורא א.אַ.וו. פערשטעהט זיך, אַז די דאָזיגע בעריכטען קענען בשום אופן נישט זיין איבערצייגענד, ווייל סיי דער דאָקטאָר, סיי די געזאַנדשאַפט סיי לעווי האָבען געקענט גלויבען אַז מיצקעוויטש איז געשטאָרבען פון כאָלערא.

ווייכטיגער איז דאָ דער בעריכט פון פּאָלקאָווניק בעדנאַרטשיק, וועלכער איז געווען דער אויסגאַנגס־פונקט פאַר באַי־זשעלענסקיס אַרטיקעל, אין די לעצטע מאָמענטען פון מיצקעוויטשעס לעבען, איז בעדנאַרטשיק אַוועק נאָכ׳ן ד״ר דעמביצקי, וועלכער האָט נישט געוואָלט געהען צום דיכטער, ער האָט זיך אַרויסגעדרעהט, ערקלערט, אַז צו יעדען איינציגען וואָלט ער געגאַנגען, אָבער דאָ האַנדעלט זיך וועגען אַ גרויסע פעראַנטוואָרטליכקייט, וועלכען „מען קען נישט אויסהיילען און מ׳וואָלט געזאָגט, אַז איך האָב איהם אומגעבראַכט״. ווען בעדנאַרטשיק האָט געכאַפּט דעם פּיסטאָלעט וואָס איז געלעגען אויף דער קאָמאָדע און האָט געדראָהט, אַז ער וועט איהם שיסען אין קאָפּ אַריין, איז דער דאָקטאָר געגאַנגען. מיצקעוויטש האָט איהם אויפגענומען זעהר קאַלט. לויט זיין בעריכט גיט נאָך בעדנאַרטשיק צו, אַז דער סטאַמבולער המון האָט בעשולדיגט דעם דאָקטאָר דראָזדאָווסקי (וועלכער איז אָפט געווען אין מיצקעוויטש׳ס געזעלשאַפט) אין פערסמ׳ן דעם דיכטער.

די ידיעה וועגען דעם שרעקליכען טויט פון דעם גרעסטען פוילישען פאָעט, שטיצט אויך אונטער באָלעסלאַוו סאַוויטשעווסקי, אַ קראָקאָווער, אַן עד ראיה פון מיצקעוויטשס אנוועזענהייט אין זעלנער־לאַגער אין בורגאַס, הינטער קאָנסטאַנטינאָפּאָל, אין יאָהר 1855, ווען מיצקעוויטש און לעווי האָבען זיך צוגעקוקט צו די יודישע זעלנער, דאָס איז געווען סוף אָקטאָבער 1855. מיצקעוויטש האָט זיך גרינג געשעצט זיין געזונד. סאַדיק־פּאַשאַ טשייקאָווסקי (אַ פעטערקיטסטער פּאָליאַק) האָט איינגעאָרדענט אין זיין לאַגער אַנ׳אָוונטברויט אין וועלכען ער האָט אָנטיילגענומען צוזאַמען מיט מיצקעוויטש׳ן. אין מאכל איז געווען אַ פעטער, געפעפעטער ביגאָס, צומאָרגענס האָט זיך מיצקעוויטש בעקלאָגט אויף אַ פערדאָרבענעם מאָגען „אַזוי ווי אַ שטיין וואָלט איהם געלעגען אין מאָגען״. דאַן איז מיצקעוויטש געווען אויף פריהשטיק און מיטאָג וועלכעס מ׳האָט אָנגעהויבען מיט בראָנפען און באָרשט וואָס איז געווען אַזוי זויער, אַז מיצקעוויטשעס ליפען זענען ווייס געוואָרען, ווייטער האָט מען איהם געגעבען נישט פרישע איטאַליענישע וואורשט, ביגאָס וואָס איז אויפגעוואָרעמט געוואָרען פון נעכטיגען טאָג, קורץ, וועלכע האָבען הערמאָנט לייס א. אַ. וו. נאָך עטליכע טעג איז מיצקעוויטש געשטאָרבען, סאַוויטשעווסקי דערצעהלט, אַז אַלע זענען געווען אין דער מיינונג, אַז סאַדיק־פּאַשאַ האָט געשאַדט דעם פּאָעט מיט די דאָזיגע מאכלים, ווייל מיצקעוויטש האָט געהאַט אַ שוואַכען מאָגען „די מיינונג, אַז מיצקעוויטש איז כלומרשט געשטאָרבען אויף כאָלערא איז פאַלש״, ווייל „איז דען מעגליך, אַז מען זאָל 18 טעג קראַנק זיין אויף כאָלערא ?״

„דער טויט איז געקומען עטליכע טעג נאָך זיין קראַנק ווערען און אויף אַזיאַטישע כאָלערא שטאַרבט מען אין עטליכע אָדער אין בעסטען פאַל אין עטליכע צעהנדליגע שעה״.

אין קראָקאָווער „נאָווי דזשענניק״ האָט זיך בעוויזען אַ בעריכט וועגען בריף פון גענעראַל קזשינעצקי צום פירשט אַדאַם טשאַרטאָריסקי, ער שרייבט וועגען דעם פערלוסט פון גרויסען פּאָעט, וועלכער האָט אָבער מורא געהאַט פאַר זיין צוקונפט וואָס האָט געקענט אַרויסרופען אַנ׳ענטפלעכען סקאַנדאַל צו דער ענטדעקונג פון אמת וועגען מיצקעוויטשעס טויט האָט אויך גאָרנישט געגעבען דאָס געשפּרעך מיט דעם איינינקעל פון דיכטער מאַריאַ מיצקעוויטש אין פאַריז, זי בעזאָגט אַז איהר פאָטער וולאַדיסלאַוו מיצקעוויטש, דער ביאָגראַף פון פאָעט האָט נישט געגלויבט אין דער פערסמונג פון אַדאַם מיצקעוויטש, „אויב עפּעס עהנליכעס וואָלט פאָרגעקומען וואָלטען וועגען דעם געהערט לעווי סלוזשאַלסקי״ און ס׳איז זעהר לייכט אויפ׳ן גרונד פון שפּורען אָדער געדאַנקען שפינען אַ גאַנצע לעגענדע, אָבער וואו זענען די בעווייזען ?

זעלבסטפערשטענדליך, אַז די ווערטער פון מאַריאַ מיצקעוויטש רוקען נישט די פראַגע אַפילו אויף איין שריט פאָראויס, די מענשען וועלכע זענען מיט׳ן גאַנצען האַרצען איבערגעגעבען דעם דיכטער, ווי סלוזשאַלסקי, וועלכער איז לייכטזיניג זיך בעגאַנגען מיט מיצקעוויטשען, און אַזאַ הערליכער כאַראַקטער ווי אַרמאַן לעווי, וואָלטען געווען די לעצטע ווען זיי זאָלען פונאַנדערטראָגען ידיעות וועגען אַ פערברעכען בנוגע דעם גרעסטען פּאָליאַק, איבעריגענס האָבען סיי סלוזשאַלסקי און סיי לעווי נישט געקענט וויסען וועגען דער סיבה פון מיצקעוויטשעס טויט, פון בעריכט, אויף וועלכען ס׳פערופט זיך ד״ר בראַנדשטעטער קען מען אַרויסדרינגען, אַז אַרמאַן לעווי האָט געגלויבט, דאָס מיצקעוויטש איז נישט געשטאָרבען אויף כאָלערא.

מיצקעוויטשעס טויט איז פערהילט אין אַ נעבעל פון געהיימניש, וועגען די לעצטע מינוטען פון זיין לעבען האָבען געשריבען 4 מענשען: הענריק סלוזשאַלסקי, אַרמאַן לעווי, פּאָלק. היפּאָליט קוטשינסקי און פּאָלק. עמיל בעדנאַרטשיק, די דאָזיגע בעריכטען שטימען נישט איינער מיט׳ן אַנדערען. ווען ס׳האַנדעלט זיך וועגען בעדנאַרטשיקן האַלט איהם ד״ר בראַנדשטעטער פאַר אַ מענש מיט אַ שלעכטען כאַראַקטער — ס׳זענען אָבער פערהאַן אַזעלכע (גיללער), וועלכע דריקען זיך וועגען איהם אויס ווי אַמבעסטען, יעדענפאַלס זענען פערדעכטיג די ווערטער פון ד״ר דראָזדאָווסקי וועגען טויט פון מיצקעוויטשען, ער שרייבט (לויט די אינפאָרמאַציעס פון ליבערן): „די לעצטע מאָמענטען פון מיצקעוויטשען זענען געווען זעהר רוהיגע, די געזיכטס־אויסדרוקען זענען געווען אַנגענעהמע״, די דאָזיגע ווערטער — ווי ס׳ערקלערט ריכטיג ליבער — זענען געווען אַ ווילען צו טושירען די ידיעות און קלאַנגען וועגען דער פערסמונג פון מיצקעוויטשען.

איינער פון די בעסטע ביאָגראַפען מיצקעוויטשעס קאַלענבאַך שרייבט: מיצקעוויטש האָט אין די לעצטע מינוטען פון זיין לעבען זיך געקאָרטשעט אין שרעקליכע יסורים, ווער ס׳ווייס, ווי פאָרזיכטיג קאַלענבאַך איז, אַרויסזאָגענדיג זיינע מיינונגען, וועט גלויבען מעהר איהם ווי דראָזדאָווסקין.

אינזש. אָסטראָווסקי, וועלכער האָט איבערגעגעבען די ידיעות וועגען סאַוויטשעווסקי, שטעלט פעסט, אַז די ידיעה וועגען דער פערסמונג פון מיצקעוויטשען איז נישט קיין היינטיגע רעוועלאַציע, נאָר איז גוט בעקאַנט געווען די ליטעראַטור־היסטאָריקער, וועלכע האָבען זי אַפילו אָנגענומען פאַר אַ ריכטיגע, אָסטראָווסקי האָט מיטגעטיילט וועגען דער דערצעהלונג פון סאַוויטשעווסקין דעם פּראָפ. פון לעמבערגער אוניווערזיטעט ווילהעלם ברוכנאַלסקי, וועלכער האָט געענטפערט „דאָס וואָס איהר האָט דערצעהלט איז זעהר אינטערעסאַנט, אָבער דאָס איז שוין אַ פעסטגעשטעלטע זאַך, ווייל מ׳ווייסט שוין, אַז מיצקעוויטשען האָט מען פערסמ׳ט צוליב פּאָליטישע צוועקען״.

ס׳פערשטעהט זיך, אַז די פּאָליטישע צוועקען זענען נישט עפּעס אַנדערש, ווי די פראַגע פון אָרגאַניזירען דעם יודישען לעגיאָן, וועלכער האָט געדאַרפט זיין איינע פון די מיטלען אויפצולעבען פוילען.

די דאָזיגע פראַגע האָט אַזאַ קאָלאָסאַלע בעדייטונג, אַז וועגען די לעצטע שעהן פון איינער פון די אידעאַלסטע פוילישע זוהן, וועט מען זיך נאָך אומקעהרען אין אַ ווייטערדיגען אַרטיקעל.

דער האר״י הקדוש

פון הרב דוד יארמאז

רבינו יצחק לוריא איז געבוירען געוואָרען אין יאָהר רצ״ד (1424) אין די הייליגע שטאָט ירושלים, צו זיין פאָטער ר׳ שלמה הלוי לוריא אשכנזי, אַנ׳אַשכנזישער יוד.

די לעגענדע דערצעהלט, אַז באַלד ווי דער האר״י הקדוש איז געבוירען געוואָרען האָט זיך בעוויזען אַ ליכטיגער שטראַהל און די גאַנצע שטוב איז ליכטיג געוואָרען, אַלע מענשען אין שטוב זענען געוואָרען דערשראָקען זעהענדיג ווי דעם קינד׳ס פנים שיינט ווי די זון, מיט עטליכע מינוט שפּעטער האָט זיך געעפענט די טיר און אליהו הנביא האָט זיך בעוויזען אין בעגלייטונג פון פיל מלאכים ושרפים און געזאָגט צום פאָטער: „מזל טוב! מזל טוב! מזל טוב! ר׳ שלמה הלוי״.

אליהו הנביא האָט ווייטער געזאָגט צום פאָטער:

— דו זאָלסט נישט מל זיין דיין הייליג קינד, וואָס ס׳איז געקומען אויף דער וועלט, ביז דו וועסט מיך זעהן, פון היינט איבער אַכט טאָג זאָלסטו זיין גרייט מיט דיין הייליג־קינד, אָבער זאָלסט איהם נישט מל זיין אָהן מיר.

ר׳ שלמה לוריאַ האָט געענטפערט:

— אדוני אליהו הנביא! איך וועל וואַרטען ביז דו וועסט זיך מיר בעווייזען.

די גאַנצע אַכט טעג האָט ר׳ שלמה הלוי אַשכנזי געוואַרט און אויסגעקוקט עס זאָל שוין זיין דער אַכטער טאָג „יום שמיני למילה. ער האָט נישט געגעסען און נישט געטרינקען און נישט געשלאָפען.

אין אַכטען טאָג האָט ר׳ שלמה לוריא הלוי אויסגעפוצט זיין שטוב און געגרייט אַ געהעריגע סעודת משתה. באַלד אין דער פריה האָט ער איינגעלאַדענט אַלע אָרימעלייט פון ירושלים און זיי דערלאַנגט צו עסען און צו טרונקען.

ווי ער האָט שוין געגעבען צו עסען צו אַלע געלאַדענטע אָרימעלייט האָט ער זיך מיט זיין מנין אַוועקגעשטעלט דאַווענען בצבור מיט גרויס התלהבות עס האָבען זיך פערזאַמעלט אַלע ירושלימער איינגעלאַדענער בייצוואוינען דעם „ברית״. נאָכ׳ן דאַווענען האָט ר׳ שלמה לוריא הלוי שפּאַצירט איבער די שטובען אין טלית און תפילין.

אַנ׳אויסערגעוועהנליכער עולם האָט דאָס בייגעוואוינט, און ר׳ שלמה הלוי לוריא לויפט אַהין און אַהער ער קוקט אין אַלע ווינקעלער אין אַלע עקען ביי אַלע טירען, ביי אַלע פענסטער נישט געקוקט צו קיינעם און 2 פאָטעלשטוהלען אויסגעשטעלט ביי דער צפון־וואַנד.

פּלוצלינג עפענט זיך די טיר און אליהו הנביא, אין בעגלייטונג פון מלאכים ושרפים האָט זיך בעוויזען צו ר׳ שלמה לוריא הלוי און געזאָגט: נעהם ר׳ שלמה דאָס קינד.

ר׳ שלמה האָט גענומען דאָס קינד, איז אליהו הנביא צוגעגאַנגען און האָט גענומען דאָס קינד און האָט זיך געזעצט אויף די שטוהלען „כסא של אליהו הנביא״. דער עולם איז געשטאַנען טויט־שטיל. דער מוהל מאַכט די ברכה און איז מל דאָס קינד. נאָכדעם מל זיין האָט זיך אליהו הנביא אויפגעשטעלט און געזאָגט:

— מזל טוב ר׳ שלמה! נעמט אייער זוהן, ער וועט זיין אַ געטליך ליכט אַ „נר מצוה״, „אַ מקור מים חיים״ ער וועט בעלויכטען די וועלט מיט קדושה וטהרה, תורה ויראה.

דאָס קינד האָט צו 3 יאָהר שוין געלערנט גמרא מיט תוספות, אַ גרויסער עילוי איז ער געווען, אין גאַנץ ארץ ישראל האָט ער געשמט אַלס עילוי.

עטליכע יאָהר שפּעטער איז זיין פאָטער ר׳ שלמה לוריא געשטאָרבען, איז דאָס קליינע יתומ׳ל ר׳ יצחק געבליבען עלענד און אָרים. אַ גרויס אָרימקייט האָט געהערשט ביי זיין מוטער, זיי האָבען געליטען נויט איז דאָס קינד ר׳ יצחק׳ל געוואָרען געצווינגען צו פערלאָזען זיין היים אין ירושלים און האָט איינגעוואַנדערט קיין מצרים צו זיין רייכען פעטער ר׳ מרדכי פראַנסיס.

ביי זיין פעטער האָט זיך דאָס יונגעל גוט ענטוויקעלט, מיט זיין חריפות און בקיאות האָט ער געשמט אויף דער גאַנצער וועלט. צו 15 יאָהר איז ער געקענט געוואָרען פאַר׳ן גרעסטען גאון פון זיין דור.

שפּעטער האָט זיין פעטער ר׳ מרדכי איהם געגעבען זיין טאָכטער פאַר אַ ווייב. נאָך דער חתונה האָט ער זיך גאַנצע טעג און גאַנצע נעכט מתבודד געווען מיט זיין רבין הגאון ר׳ בצלאל אשכנזי, 7 יאָהר האָט ער מיט זיין רבין געלערנט און זוך מתבודד געווען, קיינער האָט זיך נישט צו זיי בעוויזען, נאָכדעם האָט ער זיך אַליין מתבודד געווען 6 יאָהר איינער אַליין אין די פעלדער און וועלדער, און 2 יאָהר, איינער אַליין אין אַ בעזונדערע שטוב, וואָס איז געשטאַנען אויף דעם ברעג פון טייך נילוס.

ווען דער האר״י הקדוש איז אַלט געוואָרען 36 יאָהר האָט זיך אליהו הנביא בעוויזען צו איהם און געזאָגט:

— אין 2 יאָהר שפּעטער פון היינט אָן, וועסטו אַרויפגענומען ווערען אויף יענע וועלט, די וועסט נפטר ווערען, יעצט איז געקומען די צייט דו זאָלסט פערלאָזען מצרים. דו מוזט אויפגעהען קיין ארץ־ישראל, זיך דאָרט צו בעזעצען, ווייל מצרים איז אַנ׳ארץ הטמאה. דו טאָרסט נישט זיין אין מצרים, גיי אויף אין הייליגען לאַנד ארץ ישראל דאָרט וועסט דו דערגרייכען צו די גרעסטע „מדרגות״ דאָרט וועסט דו בעקומען דאָס עכטע הייליגקייט.

אין יאָהר של״א איז ר׳ יצחק לוריא צוזאַמען מיט זיין ווייב און קינדער, אויפגעגאַנגען קיין ארץ ישראל און זיך דאָרט בעזעצט אין דער שטאָט צפת. אַלע גרעסטע גאונים זענען דעמאָלסט געווען אין צפת רבינו יוסף קארא, ר׳ שלמה אלקביץ, מחבר פון שיר לליל שבת „לכה דודי לקראת כלה״, דאָרט האָט ער געטראָפען זיין תלמיד ר׳ חיים וויטאל און האָט איהם איבערגעגעבען די סודות התורה.

אַמאָל פרייטאָג, האָט דער האר״י הקדוש געפרעגט זיינע תלמידים אין צפת, אונטער די שטאָט.

— מיינע ליבע חברים, און תלמידים ווילט איהר מיר זאָלען אויפגיין קיין ירושלים היינט אינדער ס׳ווערט פינסטער, מ׳זאָל דאָרט אין ירושלים האַלטען שבת ? אַ טייל תלמידים איז איינשטימיג געווען, זיי האָבען באַלד מסכים געווען צו גיין קיין ירושלים, און אַ טייל פון די תלמידים האָבען געזאָגט, אַז זיי וועלען פריהער צו וויסען טון זייערע ווייבער.

דער האר״י הקדוש, זעהענדיג די חלוקי דעות צווישען די תלמידים, האָט ער אויסגערופען:

— אוי וויי, איז צו אונז, עס איז נישט געפונען געוואָרען ביי אונז קיין זכות, מיר זאָלען קענען ברענגען די „גאולה״. ווען איהר אַלע ווי איינער וואָלט מסכים געווען מיר זאָלען גיין קיין ירושלים, וואָלט באַלד געווען די גאולה שלימה. עס איז די צייט פון דער גאולה, נאָר ווייל מיר האָבען נישט געהאַט דעם אמת׳ן בטחון, דעריבער האָבען מיר אויפגעהאַלטען די גאולה.

דער האר״י הקדוש האָט צוטיילט צווישען אַלע אָרימעלייט וואָס ער האָט פערמאָגט. ער האָט זיך מוסר נפש געווען פאַר יעדען יוד, יעדער מענש איז ביי איהם געווען געליבט און געשעצט, ווי ער האָט געשריבען אין זיין ספר „שלחן ערוך לרי״י״, אַז יעדער יוד דאַרף פאַר׳ן דאַווענען אויף זיך נעהמען די מצוה פון „ואהבת לרעך כמוך״, דאָס איז דער יסוד פון דער תורה.

דער האר״י הקדוש איז אויך געווען בקי אין חכמת הפרצוף, ער האָט דערקענט יעדען מענש וואָס האָט געטאָן אַנ׳עבירה. אַזאַ איינעם פלעגט ער באַלד געבען אַ תיקון און מחזיר בתשובה געווען. ער פלעגט זיך משתטח זיין אויף די קברים פון די תנאים, שמעיה ואבטליון אין די שטאָט גוש חלב, אין ארץ ישראל, אין גליל העליון און דאָרט האָט ער זיי געפרעגט רזי תורה, ער פלעגט זיך אויסלייגען אויף די קברים און פרעגען ביי שמעיה ואבטליון די סתרי תורה, וואָס ס׳איז איהם געווען שווער צו פערשטעהן.

אַמאָל איז ער אַרויס פון די קברים און האָט געזאָגט צו די תלמידים:

— מיינע קינדער! שמעיה ואבטליון, האָבען מיר געזאָגט, איהר זאָלט טון תפילה בעטען דעם אויבערשטען אויף משיח בן יוסף, ער זאָל נישט שטאַרבען. באַלד ווי ער איז אַהיימגעקומען קיין צפת, איז ער נפטר געוואָרען, ה׳ אב שנת של״ב ער איז אַלט געווען 38 יאָהר.

די הערשמאנס... (סקיצע)

פון יצחק יאנאסאוויטש

עס זאָל אַזוי נישט טרעפען, ווי ס'טרעפט זיך.

ביי די הערשמאַנ'ס איז פון אייביג אָן געווען אַ הויז אַ גנידיש־באַלעבאַטיש'ס, זעקס זאַטע ברייטע פענסטער האָבען פון תמיד אָן אַראָפּגעקוקט אין מאַרק אַריין מיט גדלות, געשפּיגעלט זיך אין זונ־שיין מיט אַזאַ ברייטקייט, גלייך ווי נאָר פאַר זיי אַליין גייט אויף די זון אויפ'ן מזרח הימעל איבער'ן שטעטעל יעזשאָווע און דו־ך אַט די זעקס ברייטלעך־בעגאַרדינטע פענסטער האָט שטעטעל יע שאָווע אַרויפגעקוקט צו זיינע גבירים די הערשמאַנס; מיט תאווה'דיגע קנאה־בליקען געוואָלט דערגיין, וואָס הינטער זיי — די בעגאַרדינטע פענסטער — טוט זיך. דורך זיי די זעקס פראַנטאַווע פענסטער האָט שטעטעל יעזשאָווע נאָכגעפּאָלגט דאָס ברייטע נגידישע לעבען פון דער גבירישער פאַמיליע הערשמאַן אַ שטייגער די חתונה'ס און שמחו'ת פון טעכטער און אייניקלעך אָדער די שעה זאָל נישט טרעפען אַן אומגליק, אַ טרויער אין דער משפחה.

— ביי די הערשמאַנס — און אַרויסזאָגען פלעגט מען דאָס מיט אַ מין קבצנישען שמאַלץ, אַ שטייגער ווי אַן'אביון ווען אַ רייכען פעטער — ביי די הערשמאַנס איז הייבט היימליך, אַ סמן די הצל בעלויכטענע פענסטער אויפ'ן ערשטען שטאָק. אָדער.

— ביי די הערשמאַנס איז היינט עפּעס שטיל. זייער שטיל, מסתמא איז איטעלע די יונגסטע שנור אַביסעל נישט געזונד.

אָדער למשל.

— ווי אַהין אַ שטייגער קלויבען זיך דאָס די הערשמאַנס?

און די הערשמאַנס אַליין פלעגען זיך מיט שטעטעל יעזשאָווע ווייניג מישען, נישט געוואָלט האָבען קיין געשעפטען מיט'ן שטעטעל או זמיט זיינע קבצנים. דער איינציגער איינגעהער צו זיי איז געווען דער געלער איציק און ער פלעגט זיך דאָס שמאַקע אָנדערצעהלען חדושים, פון זייער לעבען, פון זייער מעבעל און פון זייער תקיפות ביי „אַטשאַלסטווע". דער געלער איציק בעת ער פלעגט דערצעהלען וועגען זיי, פלעגט ער פערמרוזשען אַזוי איין אייגעל און מיט'ן צווייטען אייגעל קוקען אַזוי ערגעץ ווייט, ערגעץ סתם אַזוי, דערביי פלעגט ער מיט די ציין בייסען די נעגעל, אַרומבייסען און אויסשפּייען דעם נאָגעל און דערצעהלען פלעגט ער מיט אַ מינע ווי כלומרשט מען גייט איהם ער זאָל דערצעהלען עפּעס פרעמדע סודות, וואָס ס'איז איהם זעהר נישט ניחא, נאָר גאָרנישט ער טוט צוליב היימישע מענשען:

— אַ קלייניגקייט די הערשמאַנ'ס.

און צוליב דעם אַליין איז דער געלער איציק געווען אין שטעטעל אַנ'אויסטערלישער יחסן. אַ יוד וואָס קיינער ווייס נישט וואָס זיין פרנסה איז און פונדעסטוועגען לעבט ער זיך גאַנץ ברייטליך און דער עיקר דאָס בערדל ביי איהם, תמיד צוגעפּוצט פערשוירען און אויסגעקעמט, דאָס עלעפאַנגע מלבוש אָפּגעבאַרשט און אויסגעפּרעסט, ווי ערשט פון דער באָדעל אוועק און די נעגעל תמיד ריין, אַרומגעשניטען אַזוי אײדעל. אַז מען פלעגט רעדע וועגען געלען איציק פלעגט מען זיך סורן, געמאַכט דערביי אַ סודות'דיג מינעלע, שמועסען אויפ'ן ווינק, מיט האַלבע ווערטער, וואָס האָבען איינאיינעם אַריינגעהייסען:

— אַ קלייניגקייט די הערשמאַנ'ס.

דער יחוס בריף פון די הערשמאַנס איז אַ לאַנגער און אַ גאָר בכבוד'דיגער, ער ציהט זיך אַזוי פון דער עלטער־עלטער־זיידען הערשעל — הערמאַן הערשמאַן, וואָס איז אין איינעם אַ טאָג אַראָפּגעקומען אין שטעטעל, אַראָפּגעקומען ערגעץ פון דער טיף ליטע און גענומען זיך שטעלען דאָ זיין גרויסע קנעפּ־פאַבריק. טאַקע וועגען טאָ דעם דאָזיגען הערשעלע הערשמאַן דערצעהלט מען זיך אַן אין שטעטעל, אַז ער האָט זיך אין שוהל געהייסען אויפרופען צום ספר הערמאַן בן לייזער. דערפאַר אָבער האָט ער דעמאָלט מנדר געווען אַ גאַנצע (וואַנט ציגעל צו דער אַלטער שוהל און אַפילו דעמאָלט נישט היינט געדאַכט ווען די זעלביגע שוהל איז אָפּגעברענט געוואָרען האָט ער אַליין כמעט זי צוריק אויפגעבויט און בעדעקט זי מיט אַ בלעכערנעם דאַך דערצו.

זיין זוהן לייזער בער, וואָס איז געבוירען געוואָרען זאָגט מען ערגעץ אין פּאַריז, האָט זיך שוין מיט'ן שטעטעל ווייניגער אינטערעסירט. פונדעסטוועגען אַז זיין פאָטער הערמאַן איז געשטאָרבען האָט ער פאַר דער קרקע בעצאָהלט אַזויפיל אַז ס'האָט געשטייערט אויף אַ געמויערטען פּאַרקען אַרום בית עולם און אויף נאָך עטליכע קלייניגקייטען אין שטאָט. ער האָט טאַקע דעמאָלט צום יאָהר אַראָפּגעבראַכט אַ מצבה אַזש פון סאַמע דייטשלאַנד, וואָס האָט אָפּגעקאָסט אַ מטמון מיט געלד. טאַקע דעמאָלט כאָטש ער איז שוין געווען לייזער בער און געהאַט צ הטון מיט נאַטשאַלסטווע, אַרומגעגאַנגען אין שטוב אָן אַ היטעל און דערלויבט זיך נאָך אַזעלכע מיני פרייקייטען, פונדעסטוועגען איז ער אַלע טאָג אַ גאַנץ קיילעכדיג יאָהר אַליין געקומען אין שוהל קדיש זאָגען נאָכ'ן געשטאָרבענעם טאַטען. טאַקע דעמאָלט האָט מען געשמועסט וועגען זיי אין יעזשאָווע:

— כיבוד אב ביי זיי די הערשמאַנס אַ געוואַלד.

לייזער בער'ס זוהן סאַמועל הערשמאַן, דעם היינטיגען הערשמאַנס טאַטע, האָט זיך געפיהרט נאָר אויפ'ן גבירישען שטייגער. טאַקע פאַר זיינע צייטען האָט מען צוגעמויערט צו דעם יוסטען באַלעבאַטישען הויז איינמיטען מאַרק, באַ דאַ שטאָק מיט זעקס ברייטע פראַנטאַווע פענסטער. טאַקע אין זיינע צייטען האָט מען געבראַכט פון אויסלאַנד ביידע מעבעל, מיט אַ גרויסען שוואַרצען קאַסטען, מיט ווייסע ביינדלעך וואָס אַז מען דריקט זיי צו שפּילען ביי רויס כלערליי מאַרשען און ניגונים און נאָך אַזעלכע שטעקאַווע זאַכען האָט מען דעמאָלט אָנגעבראַכט אין דעם נגידישען הויז פון די הערשמאַנס.

געפיהרט האָט מען זיך ברייט, אַנ'אייגענעם פאַעטאָן מיט צוויי זאַטע אויסגעהיטע סוסים, געוואַשט אויף האָבער און געדרשט. די טעכטער האָט מען געשיקט לערנען אין די ווייטע מקומות. זיי פלעגען קומען זומער צייט אַהיים, מיט יונגעלייט און סתם געסט און ס'איז אין אַט דער צייט תמיד געווען היימליך ביי די הערשמאַנ'ס. שידוכים האָט מען געשלאָסען אויפ'ן ברייטען שטייגער מיט גרויסע גבירים פון דער ווייט. און אַפילו די חתונה פון דעם יונגסטען זוהן דעם היינטיגען הערשמאַן געדענקט שטעטעל און ווערט מסתם אייביג אַזוי געדענקען.

— אַ קלייניגקייט די הערשמאַנס.

נאָר טאַקע מיט איהם אַט דעם יונגסטען זוהן דעם היינטיגען שלום הערשמאַן, האָט געטראָפען עפּעס אַזוינס, וואָס איז שוין גאָרנישט שיין אַפילו נאָך צו דערצעהלען.

ער שלום הערשמאַן אַליין איז נאָך אַפילו אַ יונגערמאַנטשיק. שטעטעל געדענקט ווי אַט מיט עטליכע יאָהר צוריק פלעגט ער אַראָפּקומען אין שטעטעל נאָך זומער צייט אויף די וואַקאַציעס. ער איז דעמאָלט געווען אַ סטודענט און געלערנט זאָגט מען ערגיץ אין אויסלאַנד. ער פלעגט אַראָפּקומען אין שטעטעל נישט אַליין, נאָר תמיד מיט עטליכע קאָלעגען סטודענטען. פריילעכע חברה, וואָס פלעגען גאַנצענע טעג אַרומבלאָנדזשען אין שטעטעל. לעב בחורים, וואָס האָבען גאָרנישט אויפ'ן שטייגער פון די הערשמאַנס געסט אַרום געשטעפּעט מיט די שטעטעל'דיגע מיידלעך, מען האָט געשאָקעלט אויף זיי מיט די קעפּ, כלומרשט מען איז אויסען צוזאָגען, אַז ס'איז שוין איינמאָל אַ חברה, ביי די הערשמאַנס אין מען מיט אָט די געסט נישט צופרידען געווען. זייער נישט צופרידען געווען, אַ סברה אַז די דאָזיגע בחורים האָבען זיך געלאָזט וואָלגיין שוין מעהר ווי דער שטייגער איז און מיט זיי צוזאַמען דער יונגער הערשמאַן.

סוף כל סוף האָט שלום הערשמאַן אַוועקגעוואָרפען דאָס שטודירען אין אויסלאַנד, אַהיים געקומען גענומען זיך צו די געשעפטען און געלאָזט זיך וואַקסען אַ בערדל, נאָכ'ן פאָטער'ס טויט חתונה געהאַט מיט עפּעס אַ מיידעל, וואָס איהר יחוס איז געווען אַביסעל ספקדיק און גענומען צו לעבען אָרענטליך.

פאָרט אַ לייט געוואָרען.

נאָר פונדעסטוועגען האָט מען עפּעס אין שטעטעל געמורמעלט אַז קיין שלום בית איז ביי זיי ביי יחעם פאָרפאָלק נישטאָ. איטעלע דאָס ווייב ווייב זיינס געבערך אַ קראַנקע האָט קיין קינדער נישט געהאַט, תמיד רק געדאָקטערט זיך, רק געקרענקט, האָט מען נישט איינמאָל געשמועסט אַז דאָס לעבען איז איהם שלום הערשמאַנען נישט ליב.

דאַרף גראַד דער רוח אַנטראַגען אין שטעטעל אַריין אַ יאַטאָשישען שניידער, אַ פאַרשוינדעל איז דאָס געווען, כאָטש נעהם און מאָל איהם, אַזוי זיך, אַ קלייניקער, אַ פיצינקער מיט אַ קוויטשענדיג שטימעלע מיט אַ גרויסען וואַסער־קאָפּ און מיט נאָך גרעסערע אייזעל־אויערען. איינגאַנצע עפּעס אַ מין פערוועהעניש אָן באָרד, נאָר מיט גרויסע וואָנצען, וואָס כאָטש גיבען איהם אַ קרענק, ווערט ער צו קיין קובה נישט ווערען אַנדערש ווי פוליש.

— פראַשען פאַנאַ און פראַשען פאַני.

נאָר אַ ווייבעל האָט דאָס דאָזיגע שניידערילי געהאַט, אַ פאַרשוין אַ גאַנצער. אפשר צוואַנציג יאָהר יונגער פאַר איהם און מיט אַ קאָפּ העלע געלאָקטע האָר און מיט לעבעדיגע אויסגעשוואַרצטע אויגען, אַז דאָס האָט אַ שטעל געטון אַ פוס האָבען אַלע אויגען זיך אַראָפּגעלאָזט צו דער ערד און געגאַנגען איז זי אַזוי לייכט, שפּרינגענדיג אַז סיהאָט זיך געדאַכט, אַז זי פליהט, אַז זי ריהרט גאָרנישט אָן די שטיינער, מיט אַ זיס שמייכעלדיג מינעלע אויפ'ן פנים און די קליינע ציינדליך אַריינגעפּרעסט אין דעם הינטערשטען ליפּעלע, עפּעס אַזוי שעמעוודיג — פערשעהמט, וואָס זי איז נישט צוגעוואוינט צו די היגע שטיינער.

בעת שלום הערשמאַן האָט זי דאָס ערשטע מאָל געזעהען, האָט זי שפּאַצירט אויף די קליינע אַלטע נעבען מאַרק מיט יענעם זיסען פערשולדיקטען שעמעוודיגען שמייכעלע אויפ'ן פנים, מיט יענעם זינגענדיגען לייכטען טריטעלע, ווי דאָס בערידרען די שטיינער וואָלט איהר וויי, זייער ווי געטון.

שלום הערשמאַנען איז דעמאָלט אויס [illegible] ומען נישט אַנדערש נאָר כאָטש זיך צו ענטשולדיגען פאַר איהר, וואָס די שטעטעלדיגע גאַסען זענען נאָך ביז היינט נישט אויסברוקירט.

עפּעס אַזוי האָט ער געטראַכט — ס'איז באמת א חרפה, וואָס די גאַסען זענען נישט אויסברוקירט כאָטש ער איז אייגענטליך נישט שולדיג — און געדענקט האָט ער בעת מעשה איהר הויכען פולען בוזעם און די פרעליכע אונטערגעשוואַרצטע אויגען.

אויפצומאָרגענס איז ער זיך געגאַנגען בעשטעלען אַנ'אַנצוג צו דעם נאָר וואָס געקומענעם שניידער פון דער גרויסער שטאָט או זס'איז אוועק אַ סדרה...

לכתחילה איז נאָך אַלץ געווען אָרענטליך. צום ווייב האָט ער אַזוי איינמאָל אַ זאָג געטון:

— דו ווייסט איטעלע דאָס ווייבעל פון שניידער איז א גאַנץ וואויל ווייבעל, זעהט אויס פון אַ בעסער הויז [illegible] וכ'ווייס גאָרנישט ווי זי קומט צו דעם דאָזיגען אָ.

— נעבעך — האָט איטעלע אָפּגעזיפצט.

— יאָ טאַקע נעבעך — האָט שלום הערשמאַן מסכים געווען — איז יאָ זי וואָלט זיך וועלען מיט דיר בעקענען אַרויפקומען צו אונז אַזוי האָט מיר דער שניידער געזאָגט איז הא ווי מיינסטו?

— מילא — האָט איטעלע פערשנירעלט די ליפּעלען.

און פון דעמאָלט אָן האָט זי דער שיינער פערשוין גענומען אַרויפקומען צו זיי אין שטוב אַריין און געלעבט זאָגט מען האָט זי מיט איטעלען ווי צוויי שוועסטערען.

נאָר אין שטעטעל האָט מען שוין צופיל געמורמעלט.

נאָר אָט דאָ גאָר לעצטענס איז געשעהען אַזוי. איטעלע איז אַרויסגעפאָהרען ערגעץ אויף קוראַציע. זי דער שיינער פאָרשוין איז געוואָרען ביי הערשמאַנען די גאַנצע באַלעבאָסטע, כלומרשט אַכטונג געגעבען אויף די דינסטען אַז סיהויז זאָל זיך פיהרען ווי ס'געהער צו זיין, ווייל ער הערשמאַן איז זעהר אַ פערנומענער מענש און האָט נישט קיין צייט צו שטוב זאַכען.

נאָר אָט איינמאָל אינמיטען דער נאַכט איז איטעלע אָנגעקומען — ווי פון הימעל אַראָפּגעפאַלען. ס'איז שוין אַפילו געווען שפּעט אינמיטען נאַכט. נאָר שטעטעל האָט זיך פלוצלונג אויפגעכאַפּט פון אַ געשריי פון וואָס איז געקומען פון די הערשמאַנס.

די ערשטע וואָס זענען געקומען אין גאַס אַריין, האָבען דערצעהלט אַז זיי האָבען פון דאָרט געזעהען אַרויסלויפען, עפּעס אַ פרוי אין אַ גאָר נישט אַנשטענדיגער טואַלעט און אַז דאָס זאָל האָבען געווען דער שיינער פערשוין.

ביז פאַרטאָג האָט מען זיך געמאַלט געקריגט ביי די הערשמאַנס. צום ערשט זענען דורך די פענסטער געפלויגען בלומען טעפּ, וואַזע'ס און אַנדערע סאָרט מעבעל שטיקער און אויף צום סוף האָט איטעלע געחלשט און מען האָט ראַפּטום געמוזט רופען דעם שטעטעלדיגען פעלדשער.

יעזשאָווע איז דעמאָלט געשטאַנען הינטער די פענסטער און געקוועטשט מיט די אַקסלען.

— אַזאַ מעשה, אַזאַ מעשה.

— ביי די הערשמאַנס...

הונדערט יאהר יודישע ליטעראטור

— 3 —

דער וועג פון השכלה צו אסימילאציע

דער איבערגאַנג פון „אויפקלעהרונג" צו אַסימילאַציע איז געווען אַ גלאַטער און אַ גרינגער. די טענה איז געווען אַ פראַקטישע. אויב רוסיש, פויליש אָדער דייטש איז מעהר נוצליך, מעהר חשוב, שטעהט אויף אַ העכערען מצב און האָט אַ ברייטערען פערנעהם, צו וואָס זיך אָפּגעבען מיט אַ דיאַלעקט, וואָס האָט נישט קיין גראַמאַטישע כללים, קיין בעשטימטע אָרטאָגראַפיע אָדער קיין פעסט־געשטעלטע אויסשפּראַך? אַ סך פון די דאָזיגע משכילים האָבען נישט נאָר זיך צוריקגעהאַלטען פון שרייבען אין יודיש, נאָר פשוט פערשאָלטען די, וואָס האָבען זיך בענוצט מיט דעם פערדעכטיגען „זשאַרגאָן". אַ טייל האָבען זיך אַפילו אַראָפּגעלאָזט צו דער מדרגה פון מוסרים און פערלוימדעט די בראַווע פּיאָנערען, וואָס זענען געווען גרייט אַרויסצוגעבען אַ יודישע צייטשריפט אָדער צו עפענען אַ יודישען טעאַטער.

ווען מ'דערמאַהנט זיך, אַז צעהנדליגער יאָרען, האָט די רוסישע רעגירונג, צוליב אַזעלכע אינטריגעס און מסירות, נישט ערלויבט אַרויסצוגעבען קיין צייטונגען אָדער צו שפּילען יודיש טעאַטער. איז עס פשוט אַ וואונדער, וואָס יודיש, אַלס אַ ליטעראַרישע שפּראַך האָט דאָס אַלץ איבערגעלעבט, און ס'איז כמעט אַ נס, וואָס עס האָט געקאָנט אַזוי אויפבליהען און אַרויסגעבען אַזאַ זעלטענע פּלעיאַדע פון ערשט־קלאַסיגע שרייבער און אַ גאַנצע ביבליאָטעק פון טויזענדער איינדרוקספולע ווערק אנשטאָט די פאַר הונדערט בראָשורען וואָס קאָלעקציעס, אַפילו אין דעם אָנפאַנג פונ'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט, האָבען אין זיך אַריינבענומען.

פון דער אַלגעמיינער גרופּע משכילים האָט זיך צייטענווייז אָפּגעריסען אַ זעלטענער גייסט — מענשען ווי מענדעלע, לעזין, ד"ר ש. עטינגער, אַקסענפעלד און אייזיק מאיר דיק, און, אין אַ קלענער מאָס, גאָטלאָבער, וועלכער איז אויך געווען אַ פאַרקעמפער פון יודיש. לעפין, דורך זיינע ביבעל־איבערזעצונגען אין דער פאָלקס־שפּראַך און נישט אין דעם שטייפען דייטשמערישען יודיש, וואָס די העכערע קלאַסען האָבען צומאָל גענוצט אַלס אַ מין הנחה, האָט אַריינגעפיהרט אַ נייע ערא אין דער יודישער קולטור.

שלמה עטינגערס „סערקעלע", איז געווען נאָך אַ געוועהר מיט וואָס אַרויסצופאָדערן די העברעאישע קנאים, מחמת דער פאָלקלאָר, דער אידיאָם און די אַטמאָספערע אין „סערקעלע" האָבען מיט שטאַלץ דערוויזען דעם לעבענס־כוח פון יודיש.

ישראל אַקסענפעלדען, וואָס זיין ליטעראַרישע טעטיגקייט האָט זיך אָנגעפאַנגען אין 1832, האָט זיך איינגעגעבען ביז'ן יאָהר 1862 טראָץ זיינע יורידישע און ראַבינישע פליכטען, אָנצושרייבען איבער 30 ווערק, וואָס דאָס רוב פון זיי איז פערלוירען געגאַנגען, ווייל ער האָט נישט געפונען קיין פערלעגער. אַקסענפעלד ערקלערט, אין זיין לעצטען בריף צו זיין פריינד גאָטלאָבער, אַז ער האָט די ביכער, וואָס ער רעכענט אויס אין דער רשימה, וואָס ער האָט איינגעשלאָסען אין דעם בריף געשריבען צוליב די געוועהנליכע יודען, וואָס קענען נישט לייענען קיין אַנדער שפּראַך. „די, וואָס וועלען לייענען די ביכער, זאָגט ער ווייטער, וועלען זיך פערווילען און צו דער זעלבער צייט לערנען עפּעס וועגען מאָראַל און עטיק און אויך אַנדערע נוצליכע וויסענשאַפטען. ס'איז קלאָר, אַז זיין האַלטונג איז געווען די האַלטונג פון אַ משכיל, וואָס האָט אַ וואַרים געפיהל צו די אומגעבילדעטע עלעמענטען, נאָר קיין שום בעוואוסטזיניגען ציל זיך צו בעטייליגען אין דעם אויפבוי פון אַ ליטעראַטור.

דאַן קומט דיק, אַ ראָמאַניסט מיט נישט קיין קליינעם טאַלאַנט און נאָך אַ פּראָדוקטיווער. ווי אַקסענפעלד, כאָטש געוויס נישט קיין מעהר מזל'דיגער; וואָרום טראָץ דעם, וואָס זיינע דערצעהלונגען זענען אָפּט ערשינען אין בראָשור־פאָרם, איז ער בעצוואונגען געווען אויף דער עלטער צו מאַכען אַנ'אומדירעקטען אויפרוף נאָך געלד — וואָס ער האָט נישט געקריגען. דיק איז נישט ווייט אַוועק פון אַקסענפעלדס שטאַנדפּונקט בנוגע דעם מצב און ווערט פון אַ שרייבער אין יודיש. קודם כל איז ער געווען אינטערעסירט אין דער ערציהונג פונ'ם לעזער און אַפילו איבערזעצט, צוליב זיינעטוועגען, אין רינגעלעך, געוויסע ווערטער און פראַזען.

מיר ווילען נישט, מחמת דאָס איז נישט קיין געשיכטע פון דער יודישער ליטעראַטור, רעטראָספּעקטיוו אָנצייכענען די פערשידענע שטאַדיען וואָס האָבען דערפיהרט צום אָנפאַנג פון דעם מאָדערנעם פּעריאָד אין דער יודישער ליטעראַטור. דאָס יאָהר 1863 פערדינט אָבער בעזונדער אויפמערקזאַמקייט אין אונזער קליינעם עסקיו פון דער צייט, מחמת יעקב אַבראַמאָוויטש, וואָס איז בעסער בעקאַנט אונטער דעם פּסעודאָנים פון „מענדעלע מוכר ספרים" האָט דעמאָלט געמאַכט זיין דעביו אין יודיש דורך זיין „דאָס קליינע מענשעלע", אין צעדערבוים'ס „קול מבשר", די וועכענטליכע יודישע ביילאַגע צום העברעאישען „המליץ".

אַבראַמאָוויטש (מענדעלע) איז דאָס געווען דער, וואָס האָט אַריינגעבראַכט אַ פולשטענדיגע טעכניק אין דער קאָמפּאָזיציע פון פּראָזע — און זיינע ווערק ווערען איצט שטודירט, צוליב זייער שפּראַך סטרוקטור אין אַ געוויסער צאָהל רוסישע אינסטיטוטען און סעמינאַרען וואו קורסען אין יודיש ווערען געגעבען. מיט יעדען נייעם ווערק וואָס מענדעלע (ווי מיר וועלען איהם איצט רופען) האָט אָנגעשריבען איז זיין זשעני געוואָרען מעהר בולט. ער האָט געפיילט און געשליפען רעווידירט און איבערגעשריבען זיינע דערצעהלונגען, כמעט אויף פלאָבער'ס שטייגער. דאָס האָט ביז איהם קיין שרייבער אין יודיש נישט געטון — אַ חוץ, אפשר, לעפין אין זיינע ביבלישע איבערזעצונגען. ביז צו איהם איז דער עיקר געווען די מעשה, די אינטריגע, דער דיאַלאָג, די פאָרמע האָט קיין ווערט נישט געהאַט כל זמן דער אינהאַלט איז געווען פערשטענדליך פאַר דעם לעזער. מענדעלע האָט פערמאָגט דאָס וואָס די דייטשען רופען, אַ שפּראַך־געפיהל, אַ חוש פאַר דיקציע, וואָס זיין טיף איז געווען כמעט אַ פעדאַנטישער; און, אַזוי ווי ער האָט פערבראַכט זיין אַרומוואַנדערען מיט אַ פּראָפעסיאָנעלען בעטלער דרום־רוסלאַנד וואו ער האָט זיך בעזעצט נאָך זיין אַרומוואַנדערען מיט אַ פּראָפעסיאָנעלער בעטלער, האָט ער בענוצט ביידע דיאַלעקטען אַזוי מייסטערהאַפט אַז זיינע שריפטען אַז די אוניווערסאַלקייט פון יודיש האָט זיך צום ערשטען מאָל ענטפּלעקט.

מענדעלע איז אַלזאָ דער ערשטער זייל פון דער מאָדערנער יודישער ליטעראַטור. אין פאָרמע קען מען זאָגען איז ער דער גלייכען פון יעדען איינעם פון זיינע באַפּאַלגער; אין אינהאַלט ווייזט ער נאָך אַרויס די שוואַכקייט פון דער השכלה. ער איז פאַר אַלעמען דער סאַטיריקער, דער בעאָבאַכטער פון יודישען לעבען, דער קריטיקער פון געוויסע געמיינדע־אינסטיטוציעס. זיינע נאַטור־שילדערונגען זע־נען פאַר זיך, פשוט'ע מייסטערווערק; אָבער זיין

(ווייטער זייטע 14־טע זייט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבן

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג ט״ו 16 אלול תרצ״ב

סעפטעמבער

זון-אויפגאנג 5.51
זון-אונטערגאנג 5.49

ליכט-צינדען: 5,36

אפגעפאלן די שטרייק-כוואליע

און אויף איהר ארט זאל אנקומען א נייע

(2) די לעצטע שטרייק-כוואליע אין לאדז איז שוין כמעט אינגאנצן אפגעפאלן.

לעת עתה זענען די סכסוכים נישט ליקווידירט געווארען בלויז אין די פראנצויזישע פאבריקן (ביי „אלארט, רוסא און קאמפ" און ביי „פאל דער סירמאן"), וואו די שטרייקן דויערן נאך, חגם אין דער פירמע „דעסירמאן" האט מען נעכטען און עהערנעכטען געלאזט אין גאנג די טוביינען אין דער אויסזיכט, אז דער שטרייק וועט זיך איבער־ברעכן און די ארבייטער וועלען זיך שטעלן צו דער ארבייט.

פדי צו ליקווידירן די סכסוכים אין די בעד־זונדערע זגערזשער וועבערייען איז נעכטען ארויס־געפאהרען קיין זגערזש דער לייטער פון די טעקסטילאוועצעס פון א. ק. ז. ז. ה׳ וואלטשאק.

מחוץ דער פירמע „רידער פשיגורסקי", וואו דער שטרייק דויערט שוין זיבנט עטליכע חדשים— ארבייטען שוין נארמאל אלע פאבריקן, וואו עס זענען פארגעקומען שטרייקען.

לויט ווי מען אינפארמירט אונז פון די ארבייטער-פעראיינען, זענען די לעצטע סכסוכים, וועלכע האבען ארומגענומען דעם רוב לאדזער פאבריקן — געווען בלויז דער פארפאסטען פון א נייער אקציע, וועלכע מוז אנקומען אין די נאענטסטע וואכען, צוליב דער פעריאדישער רעדוקציע פון די לוינען.

טשיקאווער פראצעס געגן לאדזער פירמע „ח. ל. ליפנאווסקי"

דעציזיע פון ווארשאווער אפעלאציע-געריכט וועגן פערעלטערטע רובעל-חובות

אין לאדזער האנדעלס-געריכט איז נעכטען פער־עפענטליכט געווארען א פסק־דין פון ווארשאווער אפעלאציע־געריכט, וועלכער איז זעהר אינטערע־סאנט פאר׳ן לאדזער סוחר׳שום.

אין דעצעמבער 1930, האט די ווארשאווער פירמע „הערמאן פאיאנס" פערקלאגט די לאדזער פירמע „ח. ל. ליפנאווסקי" (שיענקעוויטש 6) פון וועלכער די פירמע פאיאנס מאהנט זיך א סומע פון 10,881 רובעל (21,762 זל.) און 10 פראצענט, פון דער צייט פון דער אריינגעגעבענער אנ־קלאגע.

דער חוב געהמט זיך פון א קניה, וואס די פירמע „פאיאנס" האט אין יאהר 1916 געמאכט ביי ליפנאווסקין אויף א סומע פון 13.706,70 רובעל די גאנצע סומע איז איינגעצאהלט געווארען בעת׳ן שליסען די טראנזאקציע.

די פירמע ליפנאווסקי האט דער פירמע פאיאנס נאר צוגעשטעלט סחורה פאר 2.824,75 רובעל. אזוי אז דער ווארשאווער פירמע קומט צו דעם אונטערשיד 10.881 רובעל, וועלכע דער אנקלאגער האט נישט געהאט קיין רעכט צו האלטען ביי זיך. די פירמע פאיאנס פערלאנגט דעריבער די פולע 100 פראצענט.

אין דעצעמבער 1931, האט דאס האנדעלס־געריכט געמשפט, אז די פירמע ליפנאווסקי דארף פאיאנס׳ן צוריקצאהלען 21.762 זל. און 01 פראצ. פון 4. דעצעמבער 1930. א חוץ דעם 1284.06 זל. געריכטס־קאסטען.

די פירמע ליפנאווסקי נישט זייענדיג צופרי־דען פון דעם פסק, האט אפעלירט צום אפעלאציע־געריכט אין ווארשא.

נעכטען איז אין האנדעלס־געריכט אנגעקו־מען די דעציזיע פון אפעלאציע־געריכט, לויט וועל־כער די דעציזיע פון לאדזער קרייז־געריכט איז געענדערט געווארען אויף אזא אופן, אז די סומע 21,762 זל. איז פערקלענערט געווארען אויף — 2.176.20 זל. די קאסטען זענען פערקלענערט גע־ווארען אויף 195.46 זל. און געריכטס־קאסטען אויף 44 זל. דאגעגען דארף די פירמע פאיאנס בעצאהלען 383,30 זל. פאר געריכטס־קאסטען אין דער צווייטער אינסטאנץ.

דאס אפעלאציע־געריכט מאטיווירט דעם פסק־דין דערמיט, וואס דאס איז געווען אן׳אפענער חוב, און אין הסכם מיט דער פעראָרדנונג פון מלוכה־פרעזידענט פון 14־טען מאי 1924, דארפען פער־עלטערטע חובות בערעכענט ווערען אויף 10 פראצ. וואס ס׳מאכט אויס די צוגעמשפטע סומע 2176.20.

* * *

די פירמע „יוזעף שטילער" (פיעטריק. 69), וועלכע האט געהאט פון געריכט א „קוראטאר", האט לעצטענס די קרעדיטארען געמאכט א רעגולאציע־פארשלאג אויף 40 פראצ.

אויף דער נעכטיגער זיצונג, האט דאס געריכט בעשלאסען צוצוטרעטען צו די אונטערהאנדלונגען.

* * *

דאס געריכט האט דערלויבט דער פירמע „וואלענטי טשעלעצקי" (פיעטריק. 68) צו עפענען דאס געשעפט.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE

TEL. 12-333 ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.–PRZEWÓZ CHORYCH

דער עניו ראיאן-אקושערקעס

אין דער קראנקען-קאסע ווערט אריינגעטראגען א פראטעסט

(2) אין צוזאמענהאנג דערמיט, וואס אין דער קראנקען־קאסע איז איינגעפיהרט געווארען די אינ־סטיטוציע פון ראיאן־אקושעריקעס — האבען נישט די פערזיכערטע דאס רעכט זיך צו ווענדען צו פריוואטע אקושעריקעס.

דערווייל פליסען איין אין ז.ז.ז. א סך אנקלאגעס, אז מחמת דעם, וואס די ראיאן־אקושעריקעס זענען אפט זעהר בעשעפטיגט, קומט אויס צו אנקומען צו פריוואטע הייבאמעס.

איז לאדי, וואס די פערזיכערטע מוזען אליין צאהלען די דאזיגע פריוואטע אקושערקעס, וויל מאך די קראנקען־קאסע אין אזעלכע פאלען נישט ארויס געבען די געהעריגע קימפעט־אונטערשטיצונגען.

די ז.ה.ז. טראגט דעריבער ארייין א נייעם פראטעסט אין דער קראנקען־קאסע מיט דער בקשה צו רעגולירען דעם ענין.

א קאמפאניע געגען די הויזירער

וואס פערקויפען טיי, קאווע, מאקאא. א. א. וו.

(2) אין שייכות דערמיט, וואס אין לאדז האט זיך לעצטענס שטארק ענטוויקעלט די הויזירעריי מיט קאלאניאל־ארטיקלען, ווי: קאווע, טיי, קאקאא א. ד. גל. וואס דאס ברענגט גרויס שאדען די דעטאל־געוועלבער פון די דאזיגע ארטיקלען, ובפרט זומער־צייט, האבען די היגע סוחרים־פער־איינען באשלאסען צו קאנטראלירען זייערע בעמיהונגען אין דער הינזיכט און אינטערווענירען ביי די ענטשפרעכענדע פאקטארען, כדי צו מאכען א סוף צו דער דאזיגער הויזירעריי.

אין די וועלבע סוחרישע קרייזען דערציילט מען אגב אויך, אז די דאזיגע קניות אויף ראטעס ביי די הויזירער מאכען אויך אויס א סך טייערער, ווי ווען מען וואלט די זעלבע ארטיקלען געקויפט אין די געוועלבער.

בלויז דריי טאבאק-הורטאווניעס

וועלען מיר פון 1 נאוו. מבער פערמאגען אין לאדז

(2) פון דעם 31. אקטאבער ה. י. וועט די צאהל טאבאק־הורטאווניקעס אין לאדז און אין דער לאדזער וואיעוואדזטווע פון 27 פערקלענערט ווערען אויף 15.

אזוי ארום וועלען אין לאדז פון׳ם 1. נאוועמבער אן זיין טעטיג, בלויז דריי טאבאק־הורטאווניעס.

לויט ווי מ׳אינפארמירט אונז פון דער ביי־באנק־קאמער וועט די רעדוקציע געמאכט צוליב שפארזאמקייטס־טעמים.

נייע פאסט-אגענטור

(2) לעצטענס איז געעפענט געווארען א נייע פאסט־אגענטור אין קאלומנא, היינטער לאסק.

די דאזיגע אגענטור וועט איינגעארדענט ספע־ציעל לטובת די „לעזניקעס".

אמת, הייאהר שוין אביסעל צו שפעט, אבער בעסער שפעטער, ווי קיינמאל נישט...

ערב דעם „בעאמטען-טאג"

(2) היינט וועט אין פעראיין פון האנדעלס־אנגעשטעלטע, אויף פיעטריקאווער 108 פארקומען א זיצונג פון לאדזער ראט פון דער קריזיס־ראט־אוניע ז.ז.פ.או. געווידמעט דער פראגע פון׳ם „בעאמטען־טאג".

מארגען 7 אין אווענד, וועט וועגען דעם ענין פארקומען א זיצונג פון פעראיין פון די פאבריקס־מייסטערס, זשעראמסקע 74.

גאלדענע אויסצייכנונג

פאר׳ן „נייעם פאלקסבלאט"

פאר דערברייטער זשורנאליסטישער אויפ־קלערונגס־ארבייט ביי דער צווייטער אלגעמיינער פאלקסציילונג, וואס איז פארגעקומען אין דעצעמ־בער פונם פערגאנגענעם יאהר, איז אונזער צייטונג, אין דער פערזאן פון רעדאקטאר לאזאר פוקס, בעשאנקען געווארען מיט א גאלדענער אויסצייכנונג, רעדאקטאר ל. פוקס האט בעקומען צוגעשיקט די אויסצייכנונג („גאלדענע אויסצייכנונג פאר אפפערוויליגער ארבייט") מיט א גע־העריגען בעשטעטיגונגס־דיפלאם, אויסגעשטעלט דורך דעם הויפט־סטאטיסטישען אמט און געצייכענט דורך דעם גענעראל־קאמיסאר פאר דער פאלקסציילונג.

אונזערע לעזער געדענקען די ברייטע פראפאגאנדע־אקציע, וועלכע מיר האבען געהאט ענט־וויקעלט אין צוזאמענהאנג מיט דער פאלקסציילונג. אין א גאנצער ריי־ארטיקלען, נאטיצען, לאזונגען האבען מיר זיך בעמיהט אלזייטיג אויפצוקלערען די גרויסע וויסענשאפטליכע און פראקטישע בעדייטונג פון דער פאלקס־ציילונג פאר דער ענטוויקלונג פון די פאליטישע, נאציאנאלע, ווירטשאפטליכע און קולטורעלע פער־העלטענישען אין פוילען. מיר האבען נישט איינ־מאל קריטיקירט אויך די פעהלערען פון די פראגע־בויגענס, דער עיקר דעם פאקט, וואס אין די בויגענס האט געפעהלט די רובריק „נאציאנאליטעט". פדי די ציילונג זאל געבען א קלאר בילד וועגן דער צאהל פון דער יודישער בעפעל־קערונג אין לאנד, האבען מיר גערופען אלע יודען אנצוגעבען יודיש אלס זייער מוטער־שפראך.

אין אונזער ארבייט האבען מיר צום ווייניגסטען גערעכענט אויף דער מעגליכקייט צו בעקומען וועלכע עס איז נישט דאנקען, אדער אויסצייכנונ־גען, מיר האבען געטון אונזער זשורנאליסטישע, בירגערליכע און יודישע פליכט. מיר לייקענען נאטירליך נישט אונזער צופרידענהייט, וואס די ארבייט אונזערע איז אפגעשאצט געווארען דורך דער קאמפעטענטער שטעלע אויף דעם געביט. די גרעסטע סאטיספאקציע גיט אונז דער בעוואוסטזיין, אז אין דער גראנדיע־זער ארבייט, וועלכע האט אין איהר ענדע־ציל איין אויג דעם וואויל פון דער בעפעלקערונג פון לאנד האבען מיר אויך בייגעטראגען אונזער חלק.

היינט און פאלגענדע טעג!

עמאציאנירענדע סענסאציאנעל־עראטישע דראמע א. נ.

„דער גורל פון א דזשענטעלמען"

די הויפט־ראלען קרעאירען:

John Gilbert און דער אונפערגעס־ליכער „Bulba" Louis Wolheim

און די וואונדערבארע Anite Page

און די פרעכטיגע Mary Prevost

אויסערן פראגראם: פרעכטיגע קלאנג־צוגאבע א. נ. „ליה פון פרעזידענט דומער ווי אויך לאנד־אקטואליטעטען.

אנהויב 4,30 נאכמ., שבת און זונטאג 1 בייטאג.

פאפולערע פרייזען פון די פלעצער. הנחה־בילעטן גילטיג אהן בעגרענצונגען.

„HERBACIANKA"

OSKARA WOJNOWSKIEGO

טעגליכע געטראנק פאר געזונדע און קראנקע

עס ענטהאלט נישט קיין טעינא ווי געוועהנליכער טעה און צושטרייען נישט דעם ארגאניזם. צו פערלאנגען אין אפטייקען און סקלאד אפטעטשנעס.

פרייז 2.50 זל.

בראשורען א. נ. „ווי אזוי צו היילען קראנקהייטן מיט הייל־קרייטעכצער"

'Jak leczyć choroby ziołami leczniczemi'

און שריפטליכע בעראטונגען שיקט ארויס אומזיסט

Biuro Sprzedaży Specyfików: OSKARA WOJNOWSKIEGO, Warszawa, Pl. Krasinskich 8

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"

פערבאנדס־טרופע פון א. א. פ. אין פוילען. — אנפיהרונג: א. בעזמאן

לעצטע 4 גאסטשפילען 4 (אויגאפ־רופליך)

לעצטע אטראקציאנס־פרעמיערע!

היינט פרייטאג און מארגען שבת, 9 אווענד

לעצטע גאסטשפילען פון דער אויסגעצייכענטער אפערעטען־שוישפילערין

מרים קאראלאווא

אין דער גרויסער אייראפעאישער אפערעטע אין 3 אקטען

„ליכט פון יאמייקע"

פון לילען, רעזשי: וו. קאמבאראוו

מיט מרים קאראלאווא אלס „נעגער־מעדעל"

מיט אנטייל דעם יוגענדליכען ליבהאבער אדאלף טעפנער

ניי־איינשטודירטע טענץ אויסגעפ. דורך וו. קאמבאראוו מיט׳ן באלעט

25 הארציגע, מעלאדישע געזאנגס־נומערן!

קופלעטען, דועטען, טערצעטען און קווארטעטען

יעדער געזאנג־נומער א שלאגער!

פערגרעסערטער דאמען־ און מענער־כאר!

מארגען שבת, 4 נאכמיטאג, צו ביליגע פרייזען, די פרעכטיגע אפערעטע אין 3 אקטען

די קאבארעט־טענצערין

(דער בלינדער פאיאץ) מיט מרים קאראלאווא אין דער הויפטראל

ס׳בעטייליגען זיך פרויען: קאראלאווא, אמזעל, בעזמאן, האניגבוים, טופמאן. מענער: קאמבאראוו, טעפנער, אמזעל, באלבירסקי, האמבורגער, האניגבוים, הערשקאוויטש, טופמאן. דיריגענט: ל. זעלמאן. אדמ. לייט.: ש. הערשקאוויטש. סופלאר: וו. נייהויז. טעכנ. לייט.: ד. אריעל

נאר 1 מאל
אין דעם סעזאן

יודיש טעאטער אין „פילהארמאניע"
פערבאנד-טרופע פון א. א. 5. אין פוילען. — אנפיהרונג: א. בעזמאן.

זונטאג,
דעם 18-טען, 9 אווענד

גאנץ לאדז וועט האבען צו געדענקען דעם אינטערעסאנטען אווענד!

2 גראנדיעזע פארשטעלונגען 2 אין איין אווענד פאר איין בילעט!

1) די גלענצענדע אפערעטען-שוישפילערין

מרים קאראלאווא „ריקע פון יאמיקע"

אין איהר לעצטע אטראקציאנס-פרעמיערע

אייראפעאישע אפערעטע מיט 25 נומערן געזאנג און טאנץ מיט מרים קאראלאווא אלס „נעגער-מיידל". 2) גרויסע קאנצערט-אפטיילונג - דעפילארע פון די בעסטע יודישע און פוילישע ארטיסטען: דער בעריהמטער טראגי-קאמיקער שלמה קוטנער, דער פרעמיער פון „סקאלא" חבל בוזגאז, די באליבטע ארטיסטין רובינא, בעקאנטער כאראקטער-קאמיקער לישעל׳ צווילליך, ארטיסט פון ווילנער טרופע נחום מעלניק, די ליבלינגע פון „ארט" גאלדשטיין, פולאווער, שומאכער
די ליבלינגע פון פוילישען רעווי-טעאטער „גאנג" אידא ערוועסט, וול. סאדאווסקי, ה. ווראבלעווסקי, דירעקטאר פון פאפולארני-טעאטער ארטיסט יוזעף פילארסקי.
ואחרון אחרון חביב! די ליבלינגע פון פילהארמאניע מרים קאראלאווא, וו. קאמבאראוו אין זייער שלאגער-רעפערטואר. קאנפעראנסיע: אדאלף טעפנער.
פאספארטו נישט גילטיג. פרייזען נישט געהעכערט.

א גאס אויפ׳ן נאמען פון פאר. זשווירקא

בעשלוס פון דער נעכטיגער זיצונג פון שטאט-ראט

די ערשטע שטאט־ראט־זיצונג נאך די לאנגע פעריען, און דאך זעהט מען נישט, אז די ראטמע־נער זאלען זיך אזוי איילען צו זייער ארבייט: פיל און לאנגזאם קומען זיך די שטאט־טאטעס צוזאמע־אזוי, אז די זיצונג קען ערשט געעפענט ווער׳ען מיט א פערשפעטיגונג פון אנדערהאלבע שעה, די טאג־עארדנונג איז אויך נישט פון די וויכטיגסטע, אין גרעסטען טייל האט מען בעהאנדעלט די צוגאב־שטייער׳ען פון די מלוכה־שטייער׳ען פאר דער שטאט, אזוי האט מען נאך די רעפעראטען פון ראטמ. האר־לענדערסקי פעסטגעשטעלט די שטאטישע צוגאב־שטייער׳ען צו די מלוכהשע, שטייער׳ען אויף בויר־פלעצער, פון רעגעטאלע אקטען, פון אינדוסטרי־שטייער, פון פאטענטען אויף אלקאהאל־אויסארבייטונגען, פון עלעקטריע א. א. וו.

כדי נאכצוקאנטראלירען די ביכער און קאסע־דאקומענטען פון מאגיסטראט אויפ׳ן יאהר 1931|32 איז געוועהלט געווארען א קאמיסיע אין פאלגענדען בעשטאנד: ביאלער, גאלאנסקי, הארטמאן, קאל־טונסקי, גערינג, מאשקאוויטש, ריכטער און שאט.

אין א זעהר שעהנער רעדע האט דער פארזי־צער פון דער זיצונג, וויצע־פרעזעס קאמפנער בע־עהרט דעם אנדענק פון די אומגעקומענע העלדען פאר. זשווירקא און אינזש. וויגורא. די ראטמענער האבען די רעדע אויסגעהערט שטעהענדיג ביי א טויט־שטילקייט, אין נאמען פון פרעזידיום פון שטאט ראט לעגט אדוו. קעמפנער פאר, אז דער אנדענק פון די העלדען זאל דורך דער שטאט לאדז בעערט ווער׳ען אויף פאלגענדען אופן: אוועקשיקען קאנדאָ־לענץ־דעפעשעס צו די פאמיליעס פון די אומגע־קומענע, איינמויער׳ען א געדענק־טאוועל לכבוד פאר. זשווירקא אויפ׳ן פליה־פלאץ אין לובלינעק און אנ־רופען איינע פון די לאדזער גאסען אויפ׳ן נאמען פון פארוטשניק זשווירקא. דער שטאט־ראט האט איינשטימיג אנגענומען די דאזיגע פארשלאגען.

נאכדעם ווער׳ען נאך ערלעדיגט א רייה קלע־נערע ענינים און די זיצונג ווערט געשלאסען.

טרויער-גאטעסדינסט צוליב׳ן טויט פון פאר. זשווירקא

איינגעארדענט פון ייד. גימנאזיע אין דער סינאגאגע

אין צוזאמענהאנג מיט׳ן טויט פון פארוטשניק זשווירקא, איז נעכטען צעהן פריה, ווען ס׳האט זיך אנגעהויבען די לוויה, אין דער סינאגאגע אויף אל. קאשטשושקי פארגעקומען א טרויער־גאטעסדינסט וואס איז איינגעארדענט געווארען דורך דער יודי־שער גימנאזיע. די גאטעסדינסט האבען בייגע־וואוינט אלע שילער מיט די לעהרער.

מ׳קאן פאהרען שטודירן קיין אמע־ריקא אויסער דער קוואטע

(2) בין נישט לאנג צוריק זענען געמאכט גע־ווארען פערשידענע שוועריגקייטען פאר יונגעלייט, וואס האבען געוואלט פאהרען שטודירען קיין אמע־ריקא.

איצט, לויט, ווי מען אינפארמירט פון דער לאדזער אפטיילונג פונ׳ם עמיגראציע־סינדיקאט (6. שיפסקארטען 3) קאנען סטודענטען, וואס פאהרען קיין אמעריקע מיט שטודיר - צוועקען, בעקומען אמעריקאנער וויזעס אויסער דער קוואטע.

ביים אראפגיין נאר פון שיף אין אמעריקא דארפען זיי בעלייגען געוויסע קויציע־סומען (לויט דער בעשטימונג פון עמיגראציע־קאמיסאר) אלס גאראנטיע, אז נאכ׳ן ענדיגען דעם שטודיום וועלען זיי זיך צוריקקעהרען אהיים.

MYDŁO Kollontay Z PRALKĄ JEST LEPSZE.... pierze, chroni, oszczędza 213a

לאדז האט זיך דערוואַרט

אויף א מאדערנע אייראפעאיש-איינגעארדענט האנדעלס-הא/ע

די געגענד ארום גייער׳ס מארק האט זיך לעצ־טענס שטארק פונאנדערגעוואקסען. א חוץ דעם, וואס דער דאזיגער ריאן האט זיך אויסגעבויט אין דער לענג און אין דער ברייט, האבען נאך א גאנצע רייה סיבות געווירקט צו דער אויפבלי־הונג און עטוויקלונג פון דאזיגען קווארטאל.

ס׳איז ענטשטאנען די קאלאניע פון פער־אין „לאקאטאר" מיט טויזענדער נפשות. די קאלאניע פון „זופו", מיט טויזענדער נפשות, די אויטאבוס־סטאציעס, וועלכע ברענגט טאג־טעגליך הונדערטער זוחרים, דער גרויסער ארבייטער קווארטאל א.או.וו.

פערשטעהט זיך, אז צוזאמען מיט דער ענט־וויקלונג פון דער געגענד האט זיך אויך געמוזט ענטוויקלען און פונאנדערוואקסען דער האנדעלס־צענטער אין דער דארטיגער געגענד. לויד׳ער האט די דארטיגע געגענד נישט געהאט די בעדינגונגען וועלכע זאלען קענען דינען פאר א נארמאלער ענט־וויקלונג פון האנדעל, וואס זאל דינען פאר א פרנסה קוואל פאר הונדערטער פאמיליעס.

די סוחרים און הענדלער האבען צוליב׳ן פעה־לען פון ענטשפרעכענדע האנדעלס־ערטער געמוזט פריהרען אדער פערברענט ווער׳ען אויף דער היץ, די סחורות זייער׳ע זענען קאליע געווארען פון רעגען, דעם קונה האט זיך נישט געגלוסט צו געהן איינ־קויפען ביי די אנטי־סאניטארע און נישט נארמאלע האנדעלס־ערטער.

לאדז אייראפעאיזירט זיך אבער און שאפט זיך נייע מעגליכקייטען פון פרנסה פאר הונדער־טער מענשען.

אויף גייערס פלעצער, דארט, וואו שטעלען זיך אפ די הינטערשטעטישע טראמוואיען ווערען איצט אין אן אמעריקאנישען טעמפא געבויט א ריזיגע האנדעלס־האלע, וואס וועט איבערשטייגען פיל אויסלענדישע. א האלע מיט הונדערטער גע־וועלבער, בוידען און סתם האנדעלס־שטעלען, גע־דעקט מיט א רונדען גלעזערנעם דאך, וואס גיט פיל ליכט און שוץ פאר פראסט און רעגען, אס־פאלטירט, קאנאליזירט מיט עלעקטרישע בעלייכ־טונג. אלץ פון דער נייעסטער קאנסטרוקציע, א חוץ דעם וועט זיך געפינען הינטער די האלעס א קאלאסא־לער פלאץ פאר א סטאציע אויף פוהרען און א ריזיג־געדעקטע האלע פאר גרינצייג פערקויף.

די גערוימע האלעס, וואס מאכען אן אימפאנ־נירענדען איינדרוק, וועלען שוין בקרוב פערטיג ווערען, און מ׳זעהט פאר, פאר די בעזיצער פון געוועלבער און בוידען אויף יענעם ארט, א גוטע צוקונפט און א שטעל פון פרנסה. די האלע שטעהט איבער פיעטריקאווער גאס, וואו די גרעסטע בע־וועגונג איז מיט איינגאנג פון ארבייטער־פירטעל אויף וואלטשאנסקא, און פון דער זייט פון פאביאנ־ניצער שאסיי, וועלכער איז שוין פערבויט ביז וווייט הינטער מארישין.

5570

דאך אמאל האט זיך לאדז דערוואַרט אויף א מאדערנעם האנדעלס־פלאץ, וואס וועט זיין א קוואל פון פרנסה פאר הונדערטער יודישע פאמיליעס.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער „SPLENDID" נארוטאוויטשא 20
היינט און פאלגענדע טעג! פרעכטיגער פילם פון Paramount פראר. 1933
רעזשי פון בעריהמטען א. נ. Marion Gerenga
„גהינום פון א פרוי"
SYLWIA SYDNEY (Ladies of the Big House)
אין דער הויפטראלע די אונפערגלייכליכע
אין די איבריגע ראלען Gene Raymond און Wynne Gibson
אויסערן פראגראם: קלאנג-וואכען-זשורנאל און לאנד-אקטואליטעטען.
אנהויב 4 א זייגער נאכמיטאג, שבת און זונטאג 12 א זייגער בייטאג.
5563
פרייקארטען און פאספארטוס אונגילטיג.

119)

ר. איזראעל

דאס בופעט-מיידעל

א סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון דער לאדזער וועלט
פון דער לאדזער ווירקליכקייט

פראנקענשטיין האט געפיהלט, אז ער וועט זיך איצט שוין נישט קענען ארויסדרעהען און נישט פעהאלטען זיך פאר פייערשטיינען, ענטלויפען האט נישט קיין שום זין. די לאגע קען נאך ערגער ווערען.

אדא, וועלכע איז נישט געווען קיין נאר האט באלד דערפיהלט, אז זי האט פערקאכט א קאשע מיט דעם, וואס זי האט דווקא דא אהער בע־שטעלט פייערשטיינען. זי האט געזעהען, אז דיביידע מענשען קענען זיך און די בעקענטשאפט איז פאר זיי נישט קיין אנגענעהמע, זי האט אבער אויך איצט נישט געהאט קיין עצה, ווי אזוי איצט צוריקצו מאכען, דאס וואס זי האט קאליע גע מאכט. אמבעסטען וואלט געווען, ווען זי וואלט ארויס פון צימער, כדי די ביידע מענשען זאלען זיך קענען פונאנדערדערעדען, זי האט געטראכט, אז דאס זענען ביידע צוליב איהר געבליבען אזוי ווי שטום און פשוט נישט געוואוסט, וואו זיך אהינ־צוטון. זי האט טאקע געוואלט ארויס פון צימער, אבער באלד האט זיך די פיינליכע פויזע פערענדיגט.

פראנקענשטיין איז ווי אהן וויגען און מאכט ארויפגעפאלען אויף פייערשטיינען און געכליפעט

— פייערשטיין, פריינד פייערשטיין, דאס בין איך דוד פראנקענשטיין...

לייב פייערשטיין האט אפגעשטויסען פראנקענ־שטיינען פון זיך און אליין אפגעשפרונגען ווי ער וואלט געזעהען פאר זיך עפעס א שרעקליך גע־שפענסט, ער האט געקוקט אויף דעם יאמערנדען מענשען און דאן אויף אדאן און האט געשוויגען.

— וואס ווילט איהר פון מיר, פארוואס פייניגט איהר מיך אזוי שרעקלין, צוליב וואס האט איהר מיך דא פערנארט. קיין געלד האב איך נישט. מ׳האט מיר שוין דאס צוגענומען, איך בין אזוי אויך אומגליקלין...

אדא האט זיך אויך געפיהלט ווי די זון האלט מיטאמאל איינגאנצען אונטערגעגאנגען אין מיטען העלען טאג. ס׳האט איהר אנגעהויבען שווינדלען פאר די אויגען, אלץ אין שטוב האט זיך צוזאמען מיט איהר געדרעהט און גרויסע שווארצע רעדער האט זי געזעהען פאר די אויגען.

זי האט דאך בפירוש געהערט, ווי דער ווייי־נענדער מאנספערשוין, דער, וועלכער איז פאר איהר ביז איצט געווען א סוד, האט געזאגט, אז ער איז דוד פראנקענשטיין. דוד פראנקענשטיין איז דאך גע־ווען דער מאן פון אידא פראנקענשטיין, וועגען וועל־כער זי געפינט זיך דא... אבער דוד פראנקענשטיין לעבט דאך נישט....

ווען זי איז אביסעל געקומען צו זיך, האט זי געזאגט:

— בערוהיגט זיך, הער פייערשטיין, איך וועט דא קיין שום שלעכטס נישט געשעהען, איך פער־זיכער, איך שווער אז קיינער האט אייך דא נישט פערנארט. מ׳זעהט, אז ס׳איז עפעס א מיספער־שטענדעניש, וועלכע וועט זיך גלייך אויפקלער׳ען.

— דאס איז קיין שום מיספערשטענדניש נישט. איך בין דוד פראנקענשטיין, וועגען וועלכען די גאנצע וועלט האלט, אז ער איז טויט, און ער איז אויפגעהאנגען געווארען צוליב א שרעקליך פערברעכען, וואס ער איז בעגאנגען. אבער איך לעב און איך וועל דערווייזען, אז איך בין נישט שולדיג.

די שפאנונג איז געשטיגען ביז צום העכסטען פונקט. נישט פייערשטיין און נישט אדא האבען זיך אזוי שנעל געקענט אפטרייסלען פון דער גרויסער איבערראשונג. פאר אדאן האט איינציגווייז אנגעהויבען קלאר צו ווער׳ען פארוואס דער מענש איז פאר איהר ביז איצט געהאלטען געווארען אזוי, אז זי זאל נישט וויסען ווער דאס איז, זי האט זיך שוין אנגעהויבען צו פערטייטשען פארוואס דווקא מאנקע און דער אדוואקאט קארעלסקי האבען זיך אינטערעסירט מיט דעם מענשענס גורל געווארען קלאר, אז דער מאן לייקענט נישט, אז און האבען איהם אהערגעשיקט. פאר איהר איז ער איז ווירקליך פראנקענשטיין, דערזעלבער דוד פראנקענשטיין, וועלכער איז אזוי טרויעריג בעריהמט געווארען.

פראנקענשטיין האט נישט געווארט, ביז מ׳וועט איהם פרעגען, ער האט ווי אין פיבער אנגעהויבען צו דערצעהלען אלץ, וואס איז מיט איהם פארגע־קומען, ער האט זיך נישט געלאזען איבערשלאגען, ער האט גערעדט און גערעדט, וואס אמאל העכער, ענערגישער, ליידענשאפטליכער און קאטעגארישער, ער האט געוואלט איבערציי׳גען, איהם איז נישט געווען קיין אונטערשיד, ווער ס׳איז פאראן אין צימער, ער האט געוואלט איבערצייגען, אז ער איז נישט שולדיג, אז מ׳האט געמאכט אויף איהם א שרעקליכען בלבול. אז מ׳האט איהם צוברא־כען און רואינירט, אז ער האט מעהר נישט קיין היים און נישט קיין פאמיליע, קיין ווייב און קינדער. ער האט געוואלט מ׳זאל איהם גלויבען.

ביים דערצעהלען זענען ביי פראנקענשטיינען די אויגען געווארען גרויס און האבען אויסגע־זעהען אזוי ווי א ליאדע מינוט וועלען זיי ארויס־שפרונגען פון די אויגען־לעכער, א ווייסע שוים האט זיך איהם געוויזען פארן מויל. הגם אדא האט מורא געהאט, אז פראנקענשטיין זאל נישט בע־קומען עפעס אן אנפאל. פונדעסטוועגען, האט זי איהם נישט איבערגעריסען דעם דערצעהלונג, זי האט געלאזען, אז ער זאל ווייטער רעדען, ווייל ס׳האט זיך געפיהלט. אז דאס רעדען מאכט איהם לייכטער, אז ער מוז זיך איצט ארויסרעדען און אויסלאדענען פון הארץ, ווייל אנדערש וועט דאס הארץ פלאצען. איינציגווייז האט פראנקענשטיין זיך אנגעהויבען צו בערוהיגען און צו פערענדיגען זיין דערצעהלונג.

— גוטע מענשען, האט ער געזאגט, האבען גע־קומען אין זייער׳ע הענד מיין גורל, איך האב אז זיך אינגאנצען אויף זיי, ווייל כ׳האב זיך נישט איינמאל איבערצייגט, אז זיי מיינען גאר מיין טובה און איצט בענק איך נאך דער צייט, ווען איך וועל קענען אויפהויבען מיין קאפ הויך און אלעמען קענען זאגען, איך בין דערזעלבער דוד פראנקענשטיין. וואס איך בין געווען פריהער.

(פארטזעצונג קומט).

ווען מען דארף צאלן פאר אגראניטשניקעס פון דער עלעקטראווניע

ערקלערונג פון דער דירעקציע פאר דעם מיטארבייטער פון „נייעם פאלקסבלאט"

נעכטען זענען צו אונז אין רעדאקציע געקומען עטליכע צעהנדליג יודען און קריסטען און בעקלאגט זיך אויף דער עלעקטראווניע.

ווי זיי האבען איבערגעגעבען, זענען זיי געווען, דעם 15-טען סעפטעמבער, אין לעצטען טערמין איינצוצאהלען פאר דעם לעצטען קווארטאל כאטש די „אגראניטשניקעס" נישט ארייננעלאזט געווארען אין דער עלעקטראווניע-קאנצעלאריע. די וואס עס האבען ערקלערט, אז היות ווי דער טערמין איינצוצאהלען איז ביז'ן 15-טען ה.ח. וועט מען פאר דעם קווארטאל מוזען צאהלען ביי די אינקאסענטען וועלכע נעהמען 4 זל. פאר דער איבקאסא.

אזוי ווי מ'האט זיי נישט אהין ארייננעלאזט, זענען זיי געקומען אין רעדאקציע. די יודען און קריסטען האבען ממש מיט טרערען אין די אויגען דערצעהלט, אז די פאר זלאטיס פאר דער עלעקטראווניע האבען זיי זיך געבארגט, מאנכע האבען געוויזען לאמבארד-קוויטעס, האבען כמעט מלבושים, כדי צו בעצאהלען, דער עלעקטראווניע.

די רעדאקציע האט באלד דעלעגירט א מיטארבייטער כדי צו אינפארמירען אין דעם ענין.

אונזער מיטארבייטער, וועלכער איז אויפגענומען געווארען פון דער דירעקציע האט, בערי-הדינ דיג די פראגע, אנגעוויזען אויף דער גרויסער נויט אין דער שטאט, מענשען האבען נישט דעם טאג איבערצולעבען, אז די מענשען וואס וואלטען אויפ'ן לעצטען טאג, זענען הענדלער, האנדווערקער, אדער גאר ארבייטסלאזע ארבייטער, וואס שפארען אפ פון מויל און צאהלען דער עלעקטראווניע, כדי נישט צו בלייבען אין דער פינסטער.

דער דירעקטאר איז אויך אויפמערקזאם געמאכט געווארען אז מאנכע פון די, וואס זענען צוגעלאזט געווארען צום בעצאהלען, האבען פערזעצט מלבושים און אויב זיי זאלען דארפען צוצאהלען נאך 4 זל. פאר אינקאסע, וועלען זיי מוזען טראגען א קושען צו פערזעצען, מ'קאן די ארימעלייט נישט חושד זיין אין ביזוויליגקייט, נאר גאר פשוט אין ארימקייט. אונזער מיטארבייטער האט דערום געבעטען די מענשען געבען די מעגליכקייטען, נאך היינט איינצוצאהלען אהן די 4 זל. צושלאג.

די דירעקציע האט אין א לענגערען געשפרעך אונזער מיטארבייטער געגעבען א גאנצע רייהע ערקלערונגען. צווישען אנדערען אנגעוויזען, אז די עלעקטראווניע האט 48.000 אבאנענטען פון „אגראניטשניקעס", אזוי אז יעדען חודש דארפען ערלעדיגט ווערען ביז 15,000 רעכנונגען, דער טערמין פון איינצוצאהלען פאר די „אגראניטשניקעס" איז פאקטיש נאר ביז'ן 1-טען יעדען חודש. צוליב פערלייכטערונגען פאר די אבאנענטען איז דער טערמין פערלענגערט געווארען ביז'ן 4-טען, שפעטער ביזן 10-טען. היינט צו טאג אפילו ביז'ן 14-טען איינשליסליך, דעריבער איז דעם 15-טען שוין צו שפעט צו צאהלען אין דער עלעקטראווניע, ווייל די רעכנונגען ווערען איבערגעגעבען די מאנטערען וועלכע האבען די אויפגאבע צוצומאכען דאס ליכט, ביי די, וועלכע צאהלען זיי נישט איין דאס געלד פלוס 4 זל. פאר קאסטען.

היות, ווי דער טערמין איז ביז'ן 15-טען האבען די אבאנענטען לעצטעס געקומען קומען מאסענווייז דעם לעצטען טאג. און ביי דער אנגעווייזענער צאהל אבאנענטען (15 טויזענד יעדען חודש) איז ביים בעסטע ווילען נישט מעגליך די ארבייט אויסצופיהרען אין איין טאג.

די דירעקציע האט דעריבער אנגעוויזען אז אויף די קוויטונגען איז בפירוש אנגעגעבען די טערמינען, אזוי, אז יעדער ווייסט גענוי, ביז ווען דאס געלד מוז איינגעצאהלט ווערען. פאר די אבאנענטען איז אויך געמאכט געווארען א פערלייכטערונג דערמיט, וואס די אינוואלידען נעהמען אן די איינצאהלונגען פאר א מינימאלען צוצאהל פון 25 גר.

אפטייקען

היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט ביינאכט דיזשורירען: א. פאטאש (פלאץ קאשטשעלני 10), א. כארעמזא (פאמארסקא 12), ע. מילער (פעטריקאווער 46), מ. עפשטיין פעטריקאווער 25), ז. גארטשיצקי (פשעיאזד 54), ג. אנטאניעוויטש (פאביאניצער 50).

פערענדיגט דער שטרייק פון טריקא-ארבייטער און טאמבורירער

אונטער דער אנפיהרונג פון אלגעמיינעם פראפ. פעראיין פון ארבייטער אין טעקסטיל-בראנזשע, לאגעוויניצקא 4, איז הערכער 5 וואכען געפיהרט געווארען א שטרייק פון די טריקא-ארבייטער.

היינטיגע וואך איז ענדליך דער שטרייק ליקווידירט געווארען. די ארבייטער האבען געווינען פון 30 – 50 פראצענט לוין-הוספה. די צושניידער-סעקציע – פון 25 – 35 פראצענט לוין-הוספה.

אויך דער טאמבורירער-שטרייק, וואס האט געדויערט 3 וואכען איז פערענדיגט געווארען מיט א נצחון פאר די ארבייטער. זיי האבען געווינען 3 זל. אויפ'ן טאג לוין-הוספה. צוזאמען האבען געשטרייקט 500 ארבייטער.

לייב-פערשטאפונג

אבנארם אלע דערזעצונג פוילינג פון דארם, פערטעהרטע וויערגעהאלט פון מאגען ואפט פערגעהען ביים געברויך פון נאטירליכען ביטערוואסער

Franciszka Józefa

צו בעקומען אין אלע אפטייקען און מקלאר-אפטעטשנעם.

ווער איז שולדיג, דער בעאמטער, צי דער דירעקטאר?

(א) אין שייכות מיט דעם באנקראט פון דער לאדזשער האנדעלס-באנק זענען ענטדעקט געווארען מיסברויכען אויף 30 טויזענד זל. צום שאדען פון די מלוכה-פינאנצען און פערשידענע אינסטיטוציעס, וואס עס איז בעגאנגען דער בעאמטער סערגיוש קאציק. בעת זיין פראצעס האט זיך קאציק פערענטפערט דערמיט, אז ער איז די מיסברויכען בעגאנגען אויפ'ן אויפטראג פון דיר. גארדאווסקי. דער פראצעס איז דעריבער אפגעלייגט געווארען, און אלס עדות וועט ארויסגערופען דער דיר. גארדאווסקי. דער צווייטער פראצעס איז בעשטימט אויף אנהויב אקטאבער ה. י.

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג-ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 183-17

קראנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

אייגענע פראצאווניע פון וועטליכע ארטאפעדישע אפאראטען ווי: ווקלאדקעס אויף פלאטפוסען. קינסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. אז. וו.

צוריקגעקעהרט

נעהמט אן פון 2.30 ביז 4.30 נאכמיטאג.

רעגיסטראציע פון יאהר-גאנג 1914

היינט, פרייטאג, דעם 16 סעפט. דארפען זיך שטעלען צו דער רעגיסטראציע יונגעלייט פונ'ם יאהרגאנג 1914 וואס וואוינען אויפ'ן שטח פון 3-טען קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די ליטערעס:

Z Ż

אין די, וואס וואוינען אין 10-טען קאמיסאריאט און זייערע פאמיליען-נעמען הויבען זיך אן מיט די ליטערעס:

N O P R S Sz T U W Z Ż

מארגען, שבת, פון 4 קאמיסאריאט:

A B C D E F G

און פון 1 קאמיסאריאט:

A B C D E F G H Ch I J

מ'דארף מיט זיך מיטברענגען אלע נויטיגע דאקומענטען.

די טעטיגקייט פון ל.א.פ.פ.

די טעטיגקייט פון דער געזעלשאפט ל.א.פ. בעשטעהט אין שטיצען די ענטוויקלונג פון דער לופט-פליהעריי, כדי צוצוגרייטען דאס לאנד צו דער געגען-גאז-פערטיידיגונג.

ל.א.פ. שטרעבט קודם כל צו שאפען אייגענע עראפלאנען און מאטארען און זי האט טאקע מיטגעהאלפען די פוילישע קאנסטרוקטארען צו שאפען אייגענע טיפען פון עראפלאנען. גלייכצייטיג האט זי זיך בעמיהט צו ענטוויקלען דעם לופט-פליה-ספארט דורך שאפען א פוילישען טיפ פון 6 אוויאנעטקע און א מאטאר פון שוואכער קראפט.

כדי דאס צו דערגרייכען האט ל.א.פ. געשאפען אין ווארשא אנ'עראדינאמישען אינסטיטוט, וואו עס זענען געפיהרט געווארען די וויסענשאפטליכע פארשונגס-ארבייטען. איצט האלט „לאפ" ביים שאפען א צווייטען עהנליכען אינסטיטוט ביים לעמבערגער פאליטעכניקום.

א הויך דעם האלט „לאפ" אויס צוויי מעכאניקער-שולען, וואו די שילער ווערען אויסגעהאלטען אויף איהר חשבון.

צווישען דער פערצווייגטער ארבייט פון „לאפ" געפינט זיך אויך אין פראגראם די אויפגאבע צו דערפיהרען די געגען-גאז-פערטיידיגונג פון לאנד אויף א געהעריגער מדרגה.

קלאנג-קינא=טעאטער

LUNA

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נ"מ שבת, זונטאג, יו"ט פריהמארגן-קאנצערטען פאספארטוס און פרייקארטען אונגילטיג — חוץ דעפרעזענטאציאנס-קארטען. —

היינט און פאלגענדע טעג

„פירשט

אין דער הויפטראלע:

GEORGE MILTON

ארציפילם פון דער פראנצויזישער פראדוקציע א. ב.

„BOUBOULE"

קעניג פון דער פאנטאזיע און הומאר. געניאלער קאמבינאטאר קינד פון דער פראנצויזישער אונטערוועלט

אויסער'ן פראגראם: די לויה פון די פליהער זשווירקא און וויגורא

קלאנג=קינא=טעאטער

Grand-Kino

אנהויב פון די פארשטעלונגען: 4, 6, 8 און 10 אוונד. — שבת און זונטאג 12 בייטאג.

היינט און פאלגענדע טעג! דער וואונדערבארסטער אייראפעאישער פילם היינט און פאלגענדע טעג!

בידער מיט די פרויען, בידער מיט די קושען, בידער מיט אנדערע פילמען

„בידער מיט דער ליבע"

פיקאנטער אינהאלט. וואונדערבארע לידלעך.

אויסערן פראגראם: נייעסטע קלאנג=אקטואליטעטען.

קלאנג=קינא=טעאטערס | צום ערשטען מאל איז לאדזש! די נייעסטע פראדוקציע | קלאנג=קינא=טעאטערס

JOHN GILBERT, WALLACE BEERY I LEILA HYAMS

METRO

פשעיאזד 2

„די פרעהליכע טראיקע"

(זיבען פארטען — זיבען מערלעד)

פאפולערע פרייזען פון די פלעצער. —

אין ליבעס-פילם א. נ.

אויסערן פראגראם: קלאנג=צונאבע

ADRIA

גלובנא 1

פארוואס קומען אלע צו אונז אין קינא „LIRA"? ווייל מיר דעמאנסטרירען דאס גרעסטע און מעכטיגסטע פילם=קונסטווערק

12 עפאכען אין מעכטיגע אקטן, וואס האלטן די צושויער אין דער גרעסטער שפאנונג. אין די הויפטראלן

O. Czechowa i A. Szletow

„DIANA"

אויסער'ן פראגראם: פרעהליכע קאמעדיע.

KINO-TEATR

LIRA

אלעקסאנדראווסקא 37

היינט און ווייטערע טעג

„פרעמדע מענען קושען"

אין דער הויפטראלע: NORMA SHEARER

איינציגער קלאנג=קינא=טעאטער אין גארטען

RAKIETA

שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22

אויפ'ן 1-טען סעאנס זענען אלע פלעצער צו 50 גר.

היינט פרעמיערע פון דער גרויסער אקטועלער רעווי אין 20 בילדער פון ד"ר פיענראשעק, פראס, פנאשעק, א'ונל, א.וולאסט, י.קאס, סט בעלסקי א.ז.וו.

„מיר הויבען אן ראזירען"

עס נעהמען אנטייל: Zizi Halama, Feliks Parnell, Romuald Gierasieński, Zofja Terne, Marja Chmurkowska, Janina Winiarska, Basia Cilewska, St. Belski, Stefan Laskowski, Jerzy Klimaszewski, Al. Suchcicki, Kaz. Słupczyński Cyrulik-girls.

קינסטל. לייטונג און כאָרעאגראפיע: F. Parnell אדמ. לייטונג: S. Majde רעזשי: Freschell קאפעלמייסטער: Z. Białostocki דעקאראטאר: J. Galewski טעגליך 2 פארשטעלונגען: 7.30 און 9.45 אוונד. פרייזן פון די בילעטן פון 80 גר. אין קאסע פון טעאטער פון 10 א זייגער פריה

קינסטלעריש-ליטעראַרישער טעאטער

CYRULIK

אין דער געביידע פון „SCALA"

שרודמיעסקא 15, טעל. 232-33

בעוואוסטער ארבייטער=טוער
ה' פנחס שניאורסאן איז לאדז

די טעג איז געקומען קיין פוילען איינער פון די פיהרער פון די לינקע פועלי-ציון איז ארץ-ישראל דער בעוואוסטער ארבייטער-טוער פנחס שניאורסאן, וועלכער איז איינער פון די עלטסטע יודישע ארבייטער-אימיגראנטען אין ארץ-ישראל. ער איז שוין דארט העכער 25 יאהר און איז דער גרינדער פון „השומר", וועלכע איז געשאפען געווארען דורך די פועלי-ציון.

ער איז געווען דער פיהרער פון דער פערטיידיגונג אין תל-חי אין יאהר 1920, איינער פון די פיהרער אין דער זעלבסט-שוץ בעת די פאגראמען אין יאהר 1929, איינער פון די גרינדער פון דער בעריהמטער קבוצה „כפר גלעדי". ה' שניאורסאן וועט שבת אין לאדז האלטען א פארלעזונג אין זאל פון שטאט-ראט א. ד. ט. „פון חלומות צו ווירקל כקיים".

מ. ל. האלפערן=אוונד

די ביבליאטעק אויפ'ן נאמען פון בר. גראסער ארדענט איין שבת, דעם 23 ד. ח. 8 אוונד אן אוונד, געווידמעט די שאפונגען פון פריהצייטיג פארשטארבענעם גרויסען יודישען דיכטער — מ. ל. האלפערן.

ראטמ. י. ליכטענשטיין וועט רעפערירען וועגען די ווערק פון געניאלען מייסטער פון דער יודישער פאעזיע און דער קינסטלער-רעציטאטאר הערץ גראסבארט וועט אויספיהרען זיין גאנץ מ. ל. האלפערן-פראגראם.

וויכטיגער פינאל-מעטש וועגען אריבערגעהן אין „א" קלאס
„מכבי"—„לעכיא" (טאמאשאוו)

זונטאג פארמיטאג קומט פאר אויף „ל.ק.ס." פלאץ א וויכטיגער פינאל-מעטש וועגען אריבערגעהן אין דער „א" קלאס צווישען דעם לאדזער יודישען ספארט-קלוב „מכבי" און טאמאשאווער „לעכיא". דער זיגער פון דעם קאמף וועט פארנעהמען דאס ערשטע ארט אין דער טאבעלע. ביידע מאנשאפטען וועלען ארויסטרעטען מיט זייערע בעסטע צוזאמענשטעל.

שלוחים פון די ישיבה

קיין לאדז זענען געקומען שלוחים פון דער ישיבה אין ראדון. וואו עס לערנען 350 בחורים. די שלוחים האבען דעם צוועק צו זאמלען געלד לטובת דער ישיבה, וועלכע געפינט זיך אין גרויסע געלד-שוועריקייטען.

דאס געווינס 25.000 זל.
אין לאדז

אין 6-טען ציהונגס-טאג איז דאס געווינס 25.000 זל. ארויס אויף נ. 53,676, וועלכער שטאמט פון דער קאלעקטור ס. יאטקא (פיעטריקאווער 22 און 66). די זוכה בגורל זענען 3 לאדזער פון מיטעלע ספערע.

לאדזער בערזע

3 פראצ. בודאוולאנע	38,50
4 פראצ. דאלאריבקע	48,75
7 פראצ. סטאבילזאציע (אמער.)	52,75
8 פראצ. ווארשאווער	59.00
8 פראצ. לאדזער	57,00
באנק פאלסקי	87,75
ענגל. פונטען	31,00
דאלאר	8,90

מעלדונגען

העברעאישע אוונד-קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

עס האבען זיך אנגעהויבען די איינשרייבונגען אויף די קורסען פאר דער העברעאישער שפראך און ליטעראטור ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

עס ווערען געעפענט נייע גרופען פאר אנפאנגער און פארטגעשריטענע. דער אפצאהל איז א מינימאלער. פאר מיטגלידער פון ציוניסטישע גרופען און אונבעמיטעלטע — א ספעציעלע הנחה.

איינשרייבונגען אין ציוניסטישען ביורא, שרודמיעסקא 29, פון 5 ביז 8 אוונד. עס דארפען זיך מעלדען אויך די שילער-ינס, וואס האבען געלערנט ביז-אהער. 5605

יוד. סאצ. ארב. פארטיי „פועלי-ציון" (פער. מיט צ. ס. פ.) פיעטריקאווער 83

פרייטאג, ד. 16 ד. ח. 8 אוונד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל (פיעטריקאווער 83) א רעפעראט פון ח' אליהו א. ד. ט. „היטלער, פאן פאפען און הינדענבורג".

שבת, ד. 17 ה. ח 8 אוונד א רעפעראט פון ח' ר. ראבינאוויטש א. ד. ט. „שווארצע פליגעל" (אויפן ראנד פון קאדען-באנדראווסקי'ס ראמאנען-ציקל.)

זונטאג, ד. 18 ה. ה. 8 אוונד פינקטלעך א בעריכטס-פערזאמלונג וועגען דער דאנציגער קאנפערענץ. טאג ארדנונג: בעריכט פון ח' ל. לצווין, דיסקוסיעס.

חברים, קומט אלע פינקטליך. 5621

איינשרייבונגען אויף פראספעקטירטע נעלע פאך-קורסען פון „ארט"
וואלטשאנסקא 27, טעל. 111-23

עס ווערען אנגענומען איינשרייבונגען אויף פאלגענדע קורסען און ווארשטאטען:

1. מעכאנישע רונד-טריקאטאזש-ארבייט
2. מעכאנישע רונדזאקען ארבייט
3. מעכאנישע וועבעריי, ענגליש און קארט
4. מעכאנישע קעטלען פון שטרימף און שקארפעטען.
5. מעכאניש שפולען און טרייבען
6. סוויטער-שטריקעריי פון פארצייכנער
7. העפטשקע-ארבייט אויף שליטען-מאשינען
8. ראדיא-טעכניק (טעאריע און בוי פון אפאראט).
9. גארסעטען-ארבייט מיט מאדעלירען און צושניידען
10. פרויען-שניידעריי מיט ...
11. מאשין-האפט מיט פארצייכנען
12. האנד-שטיקעריי אלע טעכניקען
13. וועשנייעריי מיט צושניידען.
14. הוט-פוצעריי
15. אנדולאציע און האר-פארבען
16. מאניקיר.
17. צושניידער-קורסען פאר הערען און דאמען שניידער.

הונדערט יאהר יודישע ליטעראטור

(ענדע פון 10-טע זייט).

לעבענס אנשויאונג, ווי שאפעריג און וועלטליך זי זאל נישט זיין, איז דאך אן אפשפיגלונג פון דעם גוטא יאהרען. נישט זיינע ברייטע ערפאהרונגען אלס געהילף פון א וואנדערער וועמען ער שילדערט אזוי פינקטליך אין זיין „פישקע דער קרומער", און נישט זיין אייגענער שאפונג פיהרט איהם נישט ארויס פון די ד' אמות פון דעם קליינשטעטלדיגען לעבען, ער האלט זיך נאך אלץ ביי דער אלעגאריע און ביי די משלים וואס זענען כאראקטעריסטיש פאר דעם משכיל וואס איז פערזונקען אין דער מליצה פון העברעאישע שריפטשטעלער בכלל און בפרט פון דעם סארט שריפטשטעלער פון יענער צייט.

וואס מענדעלע האט אבער יא אויפגעטון איז געווען די פעסטע שטעלונג וואס ער האט אנגענומען צו דער פראגע פון שרייבען יודיש. אט וואס ער האט צו זאגען איבער זיין איבערגאנג פון העברעאיש צו יודיש אין א קורץ אויטביאגראפיש קאפיטעל וואס איז ערשינען אין ספר זכרון:

„איך בעטראכט שטענדיג דעם לעבענס-שטייגער פון אונזער פאלק און וויל דאס דערצעהלען נאכדעם אין לשון קודש. אבער דאס רוב מענשען פערשטעהן נישט די שפראך און רעדט יודיש. טא צו וואס דעם שרייבער'ס אנשטרענגונג און זיין נשמה'ס בעגעהר אויב ער קען נישט דינען דעם פאלק? די פראגע: פאר וועמען ארבייט איך? האט מיר נישט געגעבען קיין רוהע און האט מיר געשטעלט אין א היבשער פערלעגענהייט... אונזערע שרייבער די שפרעך קענער קוקען אויף יודיש פון אויבען אראפ און מיט דער גרעסטער פעראכטונג... דער געדאנק אז איך זאל זיך דערנידעריגען און שרייבען אין יודיש האט מיר פערשאפט א סך עגמת נפש אבער דער דראנג צו זיין נוצליך האט בייגעקומען דעם פוסטען שטאלץ און איך האב זיך געטראכט: „זאל געשעהען וואס עס וועט געשעהען; איך וויל זיך שטעלען אויף דער זייט פונ'ם פעראכטעטען יודיש און וויל ברענגען וועלכען עס איז נוץ מיין פאלק".

ווידער הערט מען דעם בעקאנטען אוטיליטארישען טאן, כאטש דאס מאל איז דער אפקלאנג א מעהר סימפאטישער ווי אין דעם פאל פון זיינע פארגעגנער, אלע זייטע ערצעהלונגען ציהען זיך פון דעם אימפולס צו רעפארמירען, אויב נאר מעגליך, זיינע ברידער, אפילו זיין רעאליסטישסטע ווערק, „פישקע" קען אויך בעטראכט ווערען אלס מין אפשפיגלונג פון דעם גוטא איד וועמען ער „שטראפט" אויף א סימבאלישען שטייגער אין געוויסע שטעלען.

אלע דארפען וויסען
אז די פירמע
פערדער זגערזשער 7
לוטאמירסקא 2 און זגערזשער 20
איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אמביליגסטען צו קויפען
דאמען= און מענער=היטען
פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען, און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען מענער- און דאמען היטען פון גאר אלט אויף גענצליך ניי און אלעס צו ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנד
געדענקט די אדרעסע

Dr. med.
A. MAZUR
צוריקגעקעהרט
פילסודסקיעגא 65
און האט בעגינט די אויפנאהמען

Dr. med.
M. TAURENHAUS
פרויען- און אקושעריע-קראנקהייטען
זגערזשער 11, טעל. 246-09
נעהמט אן פון 1—3 און פון 5—8 אוו.

צאהן=ארצט
St. Gelberg
זאוואדזקא 14, טעל. 108-33
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 10—1 מיטאג און פון 4—7 אוונד.

Dr. HELLER
ספעציאליסט פאר הויט, ווענערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע
האט זיך איבערגעצויגען אויף
טראוגוטא 8, טעל. 179-89
נעמט אן ביז 10 פריה און פון 4—8 אוונד, פאר פרויען פון 4—5 נאכם. אין א ספעציעלען ווארטע-זאל.

היינט און פאלגענדע טעג — הוראגאן-רעווי א. נ.
„Wrzesień nas pogodzi"
לאכען איז געזונט איז געזונד איז „גאנג"!
מיט'ן אנטייל פון: Ida Erwestówna, Nia Carra, Z. Wilczyńskiej, W. Sadowski, M. Boczkowski, J. Darski, H. Wróblewski, K. Ostrowski, J. Jura.
פרייזען פון 50 גר. ביז 2 זל. אנהויב 8 און 10 אוונד, שבת און זונטאג 6 8 און 10 אוונד.
מיר בעטען דאס ג' פובליקום געפל. צו קומען אויף די פריהערדיגע פארשטעלונגען כדי צו פארמיידען א געדראנג.

רעווי=טעאטער
„GONG"
אין נארטען „SCALA"
17 שרודמיעסקא 17

SZKOŁA PRZEMYSŁOWA
Towarzystwa Szerzenia Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi
Pomorska 46/48, tel. 163-80
אפטיילונגען: מעכאנישער, עלעקטראטעכנישער און וועבעריי.
אנמעלדונגען פון קאנדידאטען אויפ'ן ערשטען קורס אין אלע קלאסען נעהמט אן די קאנצעלאריע פון דער שולע טעגליך פון 10—2 נאכמ. 5617

קאמוניקאט.
ס'ווערט בעקאנט געמאכט דער ג' קונדשאפט, אז פון דעם 1 סעפטעמבער ד. י. איז אין איינזער שטאט געעפענט געווארען אויף
11 ליסטאפאד 3 (קאנסטאנטינער), טעל. 129-98
א ביזשריפטען-ביורא א. פ.
„Poradnia Kupiecka"
א בעראטונג און א ביטע שרייבען קאסט נור 1 זל.
די לייטונג פון דער אינסטיטוציע האט איבערגענומען דער בעקאנטער אין די היגע סוחרישע ספערען ג. דירעקטאר פון צענטר. סוחרים-פערבאנד ה' מ. ארבאך.
וויר מיר זעהען פון דעם אז בין, גיט די כמ-טרעפענטע ביורא די פולע גאראנטיע, אז אלע, וועלכע וועלען זיך צו איהר ווענדען וועלען פולשטענדיג צופרידען זיין אגן היער צו רעפאקטערירן אנדערע.

וויכטיג פאר בתי מדרשים צו די ימים נוראים!
ביי מיר בעקומט מען שטענדערס און זיץ-בענק אויף אבניק ביליג צו די ימים נוראים.
וושכאדניא 47 (פיעטריקאווער 24), ביים טישלער שמואל טריפלער. 5611

שייטלען
מיט פאריזער שרינדען איז פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקלאסיג און רעיעל אויסגעפיהרט אויך אנדולאציע ביי לערש, סקווערא 15.

פאלקעס און שייטלך
א גרויסער אויסוואהל ערשטקלאסיג אויסגעפיהרט ווערען אויסגעפערטיגט צו ביליגע פרייזען
קאנסטאנטינער 15, צוקער. 5615

Dr. med D. FRID
צוריקגעקעהרט
אויגען און קינדער-קראנקהייטען.
שענקעוויטש 37, טעל. 224-78
נעמט אן פון 4—6 נאכמיטאג.

Dr. med. G. Gersztajn
ספעציאל-ארצט פאר אויגען-קראנקהייטען
צוריקגעקעהרט
TRAUGUTTA 12, tel. 175-10
נעמט אן פון 11—1 און פון 7—8 אוונד. 5219

Ogólnie znany z czystości i solidnej obsługi polecam swój
Zakład Fryzjerski

Sz. ., który prowadzę pod hasłem: CZYSTO, DOBRZE I TANIO.
CENNIK:

SALON DAMSKI		SALON MĘSKI	
Strzyżenie	70	Golenie z kolońską	30
Ondulacja	1.00	Strzyżenie	70
Mycie głowy	1.00	Strzyżenie chłopca	50
Masaż	1.00	„ maszynką	30
Farbowanie		Mycie głowy	50
brwi i rzęs	1.50	Masaż	50
prócz sobót i dni przedświąt.		cennik obowiązuje cały tydzień	

Manicire 70 gr. – Farbowanie we wszystkich kolorach i odmianach, rozjaśnianie, tlenienie, parafinowanie.
E. PIĘKNIEWSKI
Piotrkowska 17, w podwórzu

ס'ווערט אנגענומען צו צווירנען
אלערליי גארן. ווי אויך ווערט געצווירנט אויף עפעקטען
Skręcalnia Zarobkowa
HERMAN DOKTORCZYK
Łódź, Piotrkowska 167, tel. 192-10. 5623

Dr. M. LERNER
Choroby dzieci
POWRÓCIŁ
Zachodnia 64, telefon 113-09
Przyjmuje od 3–5 pp. 5664

דער וואלבאזשער רבי איז לאדז
דער וואלבארזשער רבי שליט"א בהרה"צ ארומו"ר זצ"ל פון וואלבארוש, וואס האט געוואוינט אין זדונסקע-וואליע. וואוינט יעצט אין לאדז, וושכאדניא 49, רעכטס. עס ווערען יעבעטען די אלע וואלבארזשער חסידים און די היימישע צו קומען שבת. 5569

PRZEDSZKOLE
system Montessori dla dzieci od 3–7 lat
R. Rosenówny
11-go Listopada 11 m. 10 - Tel 163-67
Zajęcia od 15 września.
Zapisy codziennie. 5574

אוראלאגישער אנשטאלט
פון ד"ר מעד.
באגומיל ענדעלמאן
ווארשא, זיעלנא 35, טעל. 254 30
נירען, בלאז- און אורין-
קאנאלען - קראנקהייטען.
קאמפארט-צימערן, איינצעלנע און געמיינזאמע.

?? „JAR" ??

זשיראנדאלען

עלעקטרישע אין די מאָדערנסטע
פאַסאָנען לויט'ן אויסלענדישען
סטיל אין אַ גרויסען אויסוואַהל
עמפפעהלט
די לאמפען-פאבריק

B-CIA LAJB

Łódź, Zgierska 9, tel. 164-95

מיר עמפפעהלען א גרויסען אויסוואהל פון זאמטליכע
ראַדיא-אפאראַטען פון דער בערימטער וועלט-מאַרקע

Mende-Radjo

DRESDEN

זאווי זעמטליכע ראַדיא-טיילען

Dom Milusińskich

wzorowo urządzone przedszkole

przy gimnazjum **E. Jaszuńskiej - Zeligmanowej**

Południowa 18. Tel. 168-82

Duża sala do gier i zabaw. Ogródek do zajęć. — Opieka lekarska. Opłata zniżona. Początek **zajęć 15 września.**
Zapisy codziennie od 10 do 2 p.p. 5351

וויכטיג ביי'עס

— פאַר —

סוויטער- און טריקאטאזש-
פאבריקאנטען!

דערמיט מאַכען מיר באַקאַנט, אַז אונזערע

רייז-פערשלוסן

זענען נאר צו בעקומען ביי אונזער
אויסשליסליכע פערטרעטער
הורט-גאלאנטעריע-געשעפט

ה. אפפעלבוים

לאדז, פולנאַצנאַ 2

טעלעפאן 142-92

מיט אכטונג **„REOR"**
sp. z ogr. odp.

Roczny Wieczorny Kurs Tkactwa

przy **Szkole Przemysłowej**

T-wa Szerz. Oświaty i Wiedzy Technicznej wśród Żydów w Łodzi,

ul. Pomorska 46-48, tel. 163-80

Kancelarja Kursu przyjmuje zapisy od 7-ej do 9-ej wieczorem
w poniedziałki, wtorki, środy i czwartki. 5455

וויכטיג פאַר לאדז און פראווינץ!

מצבות פון 30 זל. און

ביז צו די טייערסטע גראניט-דענקמאלען
פיהר איך אויס ביליג און סאָליד. אויף וואונש
בעזוך איך די ג' קונדשאפט אויך אויף דער פראָווינץ
קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג פירמע „GRANIT"
לאדז, פאמארסקא 39. 8138

יעדער איינציגער

האט זיך אי-
בערצייגט,
אַז פאַר

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאַשינען, גארדעראָבען או"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווילצמאַן שענקעוויטש 23

טעלעפאָן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצטע
מעבעל אין גוטען צושטאַנד צו פערקויפען.

אכטונג, זאקען-ארבייטער און פאבריקאנטען!

דער בעוואוסטער אין לאָדז מעכאַניק פון
האַנד-זאָקען און סוויטער-מאַשינען איז צוריקגע
קומען און נעהמט אָן ווייטער אַלערארט בעשטע-
לונגען און רעפּעראַציעס צו צוגענגליכע פרייזען.

מיט אכטונג **ל. טראי,**
לאדז, לוטאמירסקא 11 5500

שול-ביכער, ספרים, ט/ת'ם,

שרייב-מאטעריאל, מחזורים, סליחות

25 פראצ. ביליגער!

ווסבאדניא 34 (פראָנט-געשעפט)

ווי אויך אַמגעגאַנג דורכ'ן טויער.

צו בעקומען אַלע ארט ספרים און לעהר-ביכער, ספּעציעלער
אויסוואהל פון מחזורים, אויך די וועלט-בעריהמטע ווילנער רב פנינים מחזורים, אויך מיט פוילישע איבערזעצונג
ש"ס, חומשים, משניות, מדרשים, סדורים·
טלתים, גארטלעך, קאפלעך, ציצית, מזוזות,
שעהנע תפילין. צום נייעם שול-סעזאָן פערקויף פון אלערליי
שול-ביכער אויך שרייב-מאטעריאל אזוי אז דאס
שול-יונגעל קאָן זיך אלעס איינקויפען אויף איין ארט און
צו רעעלע פרייזען. פאר שול-קינדער — גרויסע הנחות
געדענקט דעם אדרעס:
ווסבאדניא 34 פראָנט-געשעפט אדער דורכן טויער

PORADNIA WENEROLOGICZNA"

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.

גאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה.
און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט
און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער.
קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-
לאגישע און נערווען-קראנקהייטען.
קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער
הייל-קאבינעט ראסמעטיק.

— — טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אָוועגד. — —
פון 11 ביז 12 ביי טאָג און פון 2 ביז 3 נאָכמ.
נעמט-אָן אַ פרוי-דאָקטאָר גור קינדער און פרויען.
זונטאָג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג.
— בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען

וויזיט 3 זל.

קוכען

מאדערנע מעבעל,
קארידארען
און קינדער-צימערן
עמפפעהלט די בעקאַנטע פירמע

SZ. DZIĘCIARSKI

פיעטריקאווער 16, אין הויף
צו נידריגע פרייזען.

א פריזיר-אנשטאלט פיעטריקאווער 60
אין הויף.

צוליב'ן הערשענדען קריזיס ווענען די פרייזען בעדייטענד
רעדוצירט. רעזירען מיט קעלניש-וואסער 30 גר., שערען
50 גר., קאפ-וואשען 40 גר.; אין דאמען סאלאָן שערען
דאמען 70 גר., קאפּ-וואשען 1 זל., מאניקיור 60 גר. אנדו-
לאציע 1 זל. בוטע זיך איבערצייגען.
5192

PROSZEK OD BÓLU GŁOWY DLA DOROSŁYCH

„KOWALSKINA"

USUWA NAJSILNIEJSZE

BÓLE GŁOWY

FABRYKA CHEM.-FARMACEUTYCZNA „AD. KOWALSKI" WARSZAWA

ŻĄDAJCIE „KOWALSKINY" ZE ZNAKIEM FABRYCZNYM – SERCE W PIERŚCIENIU

A·K· ZNAK FABR.

ביליגער ווי איבעראל

אוים'ן ווינטער-סעזאָן פעלד-
בעטלעך פון אייגענער אויסאר-
ביימונג. ניקעל-בעטען, פאטענט-
מאטראצען, קאָזעטקעס און טאפ-
טשאנעס, קינדער-בענקלעך, איי-
זערנע צוליינ-בעטלעך, מאטראצען.
ספארט-וועגעלעך צו פאבריקס-
פרייזען אין אַ גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט

KRAJOWA CENTRALA ŁÓŻEK

66 Piotrkowska 66

פאָדערט איבעראל די בעוואוסטע פעלד-בעטען מיט
דער פירמע „CENTRA"

Dr. med. Haltrecht

ספעציאל-ארצט פאר הויט-
און געשלעכטס-קראנקהייטען
פיעטריקאווער 10, טעל. 245-21
נעמט אָן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1 ביז 2 מיטאָג
און פון 5-9 אָוועגד. זונטאָג פון 10-1 בייטאָג.
פאר אונבעמיטעלטע – לעטשניצע - פרייזען.

Dr. med REICHER

פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאַנדלונג
קינדערלאָזיגקייט אין סעקסועלע בעראַטונגען
צוריקגעקעהרט.
נעהמט אָן פון 5 — 8 אָוענד.
זונטאָג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאָג.

צאהן-אַרצט
J. Rozin-Reichowa
צוריקגעקעהרט

נעמט אָן זגערזשער 15, פראָנט, 2-טער שטאָק
פון 10—2 און פון 4—7 אָווגד. לעטשניצע-פרייזען.
מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 3—6 אָווענד אין
דער לעטשניצע „POMOC" אלעקסאַנדראָווסקע 1

Dr. med. A. LANDKOF

choroby wewn.

POWRÓCIŁ 5191

mieszka obecnie przy **Al I Maja 5,**
tel. 138-34. Przyjmuje od 2-3 i od 7-8.

Doktór

Łagunowski

Piotrkowska 70

i róg Traugutta
Tel. 181-83.
choroby skórne,
weneryczne
i moczopłciowe
Naświetlania promieniami Roentgena
Przyjmuje od 1-e do 2[30] od 6 do 8[30] w., w niedzielę i święta od 9 do 11[30] rano.
Oddzielna poczekalnia dla pań.

ערפינדונג.

פאווידלע פון קרייטעכצער

זיכט אוו סוכאטעס — געגען אסטמא, שווינד-

ערפינדען דורך סט. שליוואנסקי אין
1902 י. איז דאָס איינציגע מיטעל
וואָס פערהיט געגען די דאָזיגע קראנק-
הייטען. וועגען זייער ווירקזאַמקייט
און ערפאלג בעשטעטיגען אַ רייה פון
איבער 3 טויזענד דאנק-בריף, וועלכע
מ'קען צו יעדער צייט נאָכקוקען.

Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"

געפינט זיך אין לאדז

בזשעזשינער 33

Stanisław ŚLIWAŃSKI.

זיכערע הילף און א רפואה

אהז א אפעראציע. אן בלוט. אהז א מעסער און
אהן בלוט-פערגיפטונג פאַר קראנקע אויף קילעס
פאַר מענער, ווייבער און קינדער. פערשידענע
קאליסעס אין גוף פאַר הויסערס און פיס

פערלאָזט אייך נישט, ווייל
דער ווינקעל-בראָך ווערט גרויס
אזוי ווי אַ מענשען-קאָפּ, אָדער אזוי
ווי אַ וואסער-קאַן און עס פאלט אַרײַן
אין דעם פיס און דער קראנקער איז
אין אַ גרויסער סכנת דורך פערדרייען
די קישקעס וועלכע ווערן ברענדיג און
שטערבליך. ספעציעל געגענע חיל
באַנדאַושען אויסגעצייכענט גוט דורך
הרויסע פראָפעסאָרען סיט מיינע בע-
האַנדלונג און פון דייטשען פראָפעסאָר
דאָקטאָר בראָכירצווינר בעזיימונגען וויבער דאָס שווערסטען און געפעהר-
ליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס, לייטונגען מיט הייל-גארטעלען און פּעט-
ראַטען פאר פערקרומטע פוס און פלאט-פוס. ספּעציעלע איינלאַגען אין די שיך
קינסטליכע גומענע פיס און הענד, גומענע זאָקען, פאר די גרעסטע קראַנקע
אָדערן. עמפאַנגט פון 9 ביז 1 בייטאָג און פון 3 ביז 7 אין אָוענד

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front; parter.

בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבע-
דינגט נויטיג. דיפלאָמען האָבען אויסגעשטעלט פאָלגענדע אוניווערזיטעטס-
פּראָפעסאָרען: פראָפ. ד"ר בּאראַנטש, פראָפ. ד"ר י. מאַריש-
לער, פראָפ. ד"ר בר. קיעלאַנאָווסקי און אויך אַנדערע.
מיר נעהמען אויך אָן פערזיכערטע פון דער קראַנקען-קאַסע.

דאַנקזאַגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין דאַנקבאַרקייט דעם גרויסען ספעציאליסט
ה' ד"ר. י. ראפאפארט, וואוינהאַפט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקא 10, פאר
ראַטעווען מיך פון אַ שווערער ברוך-קראַנקהייט. ה' ד"ר. י. ראַפּאַפּאָרט האָט
נישט געשוינט קיין מיה, כדי מיך צו בעפרייען פון אַ זיכערער געפאַהר און
מיך איבערגעגעבען צו אַ געזונדען צושטאַנד. היינט ביים טראָגען זיין בּאַנדאַזש
שטעל איך מעס, אז כ'בין פול מיט געזונד.

(—) אַרוויל דרעשלער
לאָדז, וואָבאָרנע 4, 2-טער שטאָק.

חדר „תורה ודעת"

עם גן-ילדים

פל. וואלנאשטשי (נייע שטאָט) 6

מאַכט בעקאַנט דאָס נאָך אַ גרינדליכען רעמאָנט
ווערט דאָס חדר צום נייעם שול-יאַהר פולשטענדיג
רעאָרגאַניזירט אין פערפולקאָממט אויף אַלע געביטען
פון למודי קודש און למודי חול.
איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן
קומענדיגען שול-יאַהר 1932/33 אין אלע מחלקות
ווי אויך אין גן-ילדים (פרעבעל-שול) קומען פאָר
יעדען טאָג פון 9-1 בייטאָג.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר
„תורה ודעת", וואו סווערט געלייגט
גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך-ארץ'דיגע
אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים
ספעציאַליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס,
וואָס אַ יודיש קינד דאַרף צו וויסען!
קינדער פון 4 ביז 8 יאַהר ווערען אַהיימ-
געפיהרט דורך אַ ספעציעלען מענש.
צוליב'ן קריזיס — הנחה-פרייזען.

צוריקגעקעהרט

Dr. med. Fischer

אינערליכע אוּ קינדערקראַנקהייטען
שלערגיא
נעהמט אָן פון 9 - 10 און פון 5 - 8 אָוענד.
ul. Andrzeja 2
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאַליסט פאַר סיפיליס, טריפער און הויט-
קראַנקהייטען, בעהאַנדלונג פון מענער-שוואַכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אָן פון 8-11 און פון 5-9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9-1 פאָרמ.
בעזונדערער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

צערעס

כשר

אויף יום-טוב נישט פערטרעטבאר אין כשר'ער קיך!

צערעס 100%-גער קאקאס-פעטס ווערט אויסגעארבייט אונטער דער שטרענגער-השגחה פון הרב ר' שמחה פרענקעל פון סקאווינא און קען עספפעהלט ווערען אפילו למהדרין-מן המהדרין

גאנץ לאדז

האט זיך איבער צייגט, אז די **עלעגאנטסטע דאמען= און הערען=שיך** פון די נייעסטע אויסלענדישע פאסאנען צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן

צו ערמעסיגטע פרייזען בעקומט מען נור אין דער איבעראל-"ענאמירטער שיך=פירמע

L. FRIEDLAND, Łódź, 15 CEGIELNIANA 15

tel. 171-41

אכטונג, סענסאציע! ס'איז אנגעקומען א טראנספארט פון די מאדערנסטע הערן=שיך Original Good-Year Welt צום פרייז פון **22.80**

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנאס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

TYSIĄCE gospodyń używa od wielu lat mydła „TRÓJKA"

לאקאלען

צו דינגען און פערדינגען פעו־שידענע וואו-נונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה־געלד געוועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען, מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פערשידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. באר דורך דער ביורא „לאקוס" פיעטריקאווער 79 פראנט 2 שטאק, טעל. 29-164 וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. דאס ביורא איז טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אין אוונד.

צו פערמיטען אנ'ענצעל צימער פון באלד ביים ווירט, צו טרעפען פון 3-5 נאכמיטאג סקווערראווא 22. 5534

זאפארט צו פערמיטען 2 צימער און קיכע מיט בעקוועמליכקייטען מיט באלקאן. זאוואדזקא 23 1-טען שטאק וו. 31. 5552

צו פערדינגען א גרויס צימער מיט 2 פענסטער פראנט 1-טען שטאק עס איז אויך איינגעארדענט א מאטאר עס קאן זיין אויף סוויטערס, אבער טריקאטאזש א. ד. ג., צו ערפאהרען פיעטריק. 20 אין 2-טען הויף ביי נארדאן. 5580

א געוועלב מיט אנ'ארבייטס-שטוב אין בעסטען פונקט פון נאוואמיעסקא אין הויף פאר א נאנץ קליינעם אפטרעט-געלד פון באלד איבערצוגעבען, צו ערפאהרען אין אדמינ. אונטער L 5586

א האלב אדער א טייל פראנט-געשעפט אויף נאוואמיעסקא-גאס איז פון זאפארט אפצוגעבען. אפערטען אונטער „פראנט" אין אדמינ. 5620

אנ'ארט צו שלאפען פאר 2 אנשטענדיגע יונגעלייט אדער 2 פריליינס אין א שעהן מעבלירט צימער מיט בעקוועמליכקייטען, ביליג זאפארט אפצוגעבען ביי א בעסערע פאמיליע ביי אויערבאך קילינסקיעגא 41.

א בעקוועם ארט פאר א פריליין צו ארבייטען אפצוגעבען אין צענטרום נאוואמיעסקא, עווענטועל צו שלאפען. צו ערפאהרען אין אדמינ. 5668

א וואוינונג פון 2 צימערן און קיך מיט אלע בעקוועמליכקייטען איבערצוגעבען. צו ערפאהרען קילינסקיעגא 23 ביי שטיינפעלד. 5614

קויף און פערקויף

צו פערקויפען האנדשען-מאשינען נ. 9, 10 12 ברייט 20 צענטימעטער, שטריק-מאשינען נ. 6, 7, 8 ברייט 50, 60, 70 צענטימעטער. ביי סאסנאווסקי ווסכאדניא 19. 5532

א קליינער שאמאט-אויוען און שאמאט קיך ביליג צו פערקויפען. צו ערפאהרען פיעטריק. 33, אין 2-טען הויף, פארטער.

א שפולמאשין פירמע מילער און זיידעל פון 8 שפינדלען און א 8-ער שטריקער-מאשין וואלטערס ביליג צו פערקויפען. ש. זלאטניק, קאמיענא 3. 5590

געלעגענהייטליך צו פערקויפען א דאמען-פעלץ און א אבשטויבער. צו ערפאהרען טעל. 22565 5547

פערשידענעס

א קוואליפיצירטער שטריקער מיט 10/80 און 9/80 מאשין נעמט ארויס ארבייט אויף לוין, קליגער זשעלאנא 41. 5594

וויכטיג פאר זאקען-פאבריקאנטען! ס'ווערט אנגענומען אויף לוין אויף 120-ער מאשינען דאמען-שטרימף און שקארפעטען, צו ערפאהרען פאמארסקא 81 אין דער פאבריק. 5593

א דאמען-שניידער נעמט אן אלעארט דאמען-ארבייט ווי אויך פוטערס לויט די נייעסטע מאדע צו זעהר ביליגע פרייזען מ. שולק, פילסודסקיעגא 49. 5567

א פינאנסיסט זוכט א גוט געשעפט עווענטועל אלס שותף, אפערטען אפצוגעבען אין „נייעם פאלקסבלאט" פאר „פינאנסיסט". 5538

ס'ווערט געזוכט א געניצטע קירזשנער-מאשין אין א גוטען צושטאנד ווענדען זיך פאלודניאווא 20 וו. 72. צווישען 7-10 אוונד. 5620

לשנה טובה וואונש קארטען מיט פאטאגראפיעס סאליד שנעל און ביליג נאר אין פאטאגראפיע „ראלאנד" בושעזשינער 39. 5591

וויכטיג פאר דאמען-שניידערס און שניידערינס! איך נעהם אן צו נייהען לופקעס אויף א ספעציעלע לופקע-מאשין צו ביליגע פרייזען. פיעטריקאווער 18 וו. 18. 5549

דאס נייע מאדערנע שדכנות. אלע חתנים און כלות וואס האלטען ביי שדוכים דארפען וויסען די אדרעס פון דער מאדערנער ביורא, פריילינס האלט אייך נישט אפ פון קומען, די ביורא ווערט געפיהרט פון א פרוי פאלודניאווא 94 אין הויף, ערשטער איינגאנג, 3-טער שטאק. וו. 9. דיסקרעציע געזיכערט. 5601

Francuskiego, Angielskiego, Polskiego udziela po cenach przystępnych Dr. Inż. Lipszyc, Kamienna 10, tel. 171-24. 5583

Truskawiec-Zdrój

ביליגער הערבסט-סעזאן פון 1 סעפטעמבער. די פרייזען פון די בעדער, וואוינונגען, פענסיאנאטען ביליגער! אינפארמאציעס צו פאדערן, און וואוינונגען בעשטעלען — נאר דורך דער פערוואלטונג פון קוהארט טרוסקאוויעץ. 5121

Zagubiono czek na zł. 203 50 Banku Spółdz. drobn. Kupców w Łodzi z wyst. M. Rotbarda za № 81830, pł. 10 sierpnia 1932 r. Czek unieważnia się. Uczciwy znalazca proszony jest o zwrot do N.Rotbarda, Jakóba 6. 5499

געזוכט ארבייט

א פעהיגער און הויפט-עהרליכער יונגערמאן מיט די בעסטע רעקאמענדאציעס זוכט א בעשעפטיגונג אוים'ן קלענסטען געהאלט. ס'קען אויך זיין אלס אגענט, אינקאסענט, קעלנער, וואושנע, אדער צו שלאפען אין א געשעפט, זיך צו ווענדען ווסכאדניא 27 וו. 24.

וויכטיג פאר סוחרים און פאבריקאנטען! קוואליפיצירטער בוכהאלטער-בילאנסיסט, קארעספאנדענט, לאנגיעהריגע פראקטיק, זוכט בעשעפטיגונג, עווענטועל שטונדענווייזע. אפערטען פאר "Energja" אין אדמ. „פאלקסבלאט". 5592

Buchalterka poszukuje pracy buchalt. Prowadzę księgi handlowe w domu lub na miejscu. Oferty do adm. pod „Rutynowany" 5664

Zdolne podręczne do kapeluszy damskich poszukuje Filipowiczówna, Główna 37. 5612

פריוואטע פאסטענס

א קוואליפיצירטער הענדשקע=מאכער קען זיך מעלדען אין דער סוויטער-פאבריק ד. שלאגמאן, פילסודסקיעגא 9. 5668

שפולערינס און קרייצערס ווערען געזוכט אין דער נעה-גארן-פאבריק „Renoma" 11 ליסטאפאדא 42 5667

נויטיג א מעדעל צו נייהען סוויטערס פלאץ וואלנאשטי 10 פראנט דריטער שטאק וו. 14

ס'ווערט געברויכט א קוואליפיצירטע פערקויפערין אין דער מלמשארניע שרודמיעיסקא 67 ביי ז. קרופקא. 5677

ס'איז נויטיג א קוואליפיצירטע מאשין-נייהערין צו טריקא-וועש ווי אויך א וויקאנטשארקע ביי ש״ארק, קאנסטאנטינער 49 5679

קוואליפיצירטע נייהערינס, א קעטלערין אויך אויספערטיגערינס צו טריקא-וועש ווערט פון זאפארט געזוכט, מעלדען זיך זשעלאנא 53 וו. 17 5579

ס'ווערט געזוכט א דיריגענט פון כאר און בלאז ארקעסטער פאר א יודישער קולטורעלער געזעלשאפט. אפערטען ביז'ן 21 סעפט. אדרעסירן A. B. 23 5648

אנגענטען (קאס) צו פערקויפען דירעקט די קאנסומענטען ארטיקלען פון ערשטען געברויך ווערען געזוכט. מאניסטראצקא 12. צו טרעפען ביז 12 און זונטאג פון 10–1 5538

ס'ווערען געברויכט יונגלען און מעדלעך אינטעליגענטע מיט גוטע רעפערענצען אין עלטער פון 15 ביז 17 יאהר, צו צוטראגען א גאנגבארן ארטיקעל. צו ווענדען זיך זאכאדניא 24 בראפמאן. צו מעלדען זיך זונטאג דעם 17-טען און דעם 18-טען פון 5 ביז 7 אוונד. 5640

קוואליפיצירטע אבערלאך-נייהערינס ווערען געזוכט ביי קליגער בזשעזשינער 23 5642

ס'ווערען געברויכט האנט-נייהער (ינס) ווי אויך א לערן-יונגעל פון באלד געצאהלט צו דאמען-מאגאזין-ארבייט ביי ראדאשיצקי, ווסכאדניא 68. 5603

א קאמאשען-שטעפער, א פאמאגאטש ... ווער קען זיך מעלדען זאפארט פיעטריקאווער 10 סענדעראוויטש 5608

עס ווערט געזוכט א קוואליפיצירטע פערקויפערין אין שיך-געשעפט ביי ל. וואלקאוויטש, פאמארסקא 3. 5604

עס איז נויטיג א קוואליפיצירטע ... צושניידערין. מעלדען זיך זאוואדזקא 14 ביי לעווקאוויטש. 5602

ס'ווערט געזוכט קוואליפיצירטע טריקאנייהערינס צו נעהמען ארבייט פון אבערלאך. לוטאמירסקא 26, רעכטע אפיצינע, 2-טער איינגאנג, 1-טער שטאק. 5619

א נייהערין און א אויספערטיגערין צו טריקא ווי אויך א יונגעל צו לעכער קענען זיך מעלדען קאמיענא 20, וו. 10. 5618

ס'ווערען געזוכט מעדלעך אויסצופערטיגען סוויטערס ווי אויך א מאשינערין. פולנאצנא 21 קוועך אפיצינע, 3 שטאק בושעזשינסקי. 5600

ס'ווערט געברויכט א שערצען-נייהערין, עס קען אויך זיין מיט עסען און שלאפען ביי מאלץ, פולנאצנא 11. 5599

עס ווערט געברויכט א קוואליפיצירטע האנט נייהערין צו סוויטערס און א אבערלאך-נייהערין קאמיענגא 5, רעכטע אפיצינע דריטער שטאק.

עס ווערט געזוכט א גוטער פריזיער-געהילף מיט עסען און שלאפען און מיט א קליינער בעלוינונג. אדרעס פאמארסקא 14, פראנט, 2. שט. וואוינונג 4. 5525

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman

Czcionkami i druk. „Najer Folksblat", Piotrkowska 21.